

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Första kammaren.

Nr 27.

Onsdagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 146, i fråga om lantförsvarets anslag till inskrivnings-, mönstrings- och färdkostnader m. m.;

nr 147, i fråga om anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts under vissa punkter av fjärde huvudtiteln gjorda framställningar; samt

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten m. m. vid flottans varv.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 151, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tvenne mellan Sverige och Danmark respektive Sverige och Norge avslutade överenskommelser angående handelsresandes behandling.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett posthus i Umeå.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 85, i anledning av vissa av *Dyrtidstillägg* Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstill- *åt befattnings-* lägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner. *havare i* *statens tjänst.*

I den till riksdagen den 4 januari 1927 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1927—1928 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen under rubrik: Utgifterna; För flera huvudtitlar gemensamma frågor; 5. Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. fogade statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga vissa av departementschefen föreslagna ändringar i kungörelserna angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl., att lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1927,

dels ock besluta,

att dyrtidstillägg åt befattningshavare och pensionärer vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner

Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

och statens reproduktionsanstalt eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar samt dyrtidstillägg åt befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens pensionsanstalt m. fl. skulle utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes, samt

att, där arbetslönerna vid arméns och marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar vore uppdelade i grundlöner och dyrtidstillägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skulle bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag.

I enlighet med grunderna för kamrarnas remiss av statsverkspropositionen hade utskottet behandlat denna framställning med undantag av de delar, som berörde befattningshavarna under jordbruksdepartementet och pensions- och indragningsstaterna.

Vidare hade Kungl. Maj:t i förutnämnda till riksdagen den 4 januari 1927 avlätna proposition angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1927—1928 under de huvudtitlar, vilka voro föremål för statsutskottets behandling, föreslagit riksdagen att

dels till täckande av kostnader för dyrtidstillägg åt personalen vid nedannämnda ämbetsverk och kårer för budgetåret 1927—1928 såsom extra reservationsanslag anvisa följande belopp, nämligen

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket	kronor 34,000,
att direkt utgå av inkomst av myntning och justering;	
för bank- och fondinspektionen	» 16,000,
att direkt utgå av bidrag till bankinspektionen och av bidrag till fondinspektionen;	

under åttonde huvudtiteln:

för statens biografbyrå	kronor 9,000,
att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder;	

under tionde huvudtiteln:

för patent- och registreringsverket	kronor 115,000,
att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel;	
för försäkringsinspektionen	kronor 13,000,
att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen;	

dels ock till bestridande av motsvarande kostnader för befattningshavare vid verk och institutioner, som icke förut särskilt angivits, å extra stat för budgetåret 1927—1928 såsom förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	kronor 1,500,000
» tredje »	» 250,000
» fjärde »	
departementet	kronor 40,000
lantförsvaret	» 5,100,000
sjöförsvaret	» 2,000,000
flygvapnet	» 100,000
» femte huvudtiteln	» 7,240,000
» sjätte »	» 4,300,000
» sjunde »	» 160,000
» sjunde »	» 2,700,000
» åttonde »	» 5,800,000
» tionde »	» 950,000.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft vissa inom riksdagen i ämnet väckta motioner.

Sålunda hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 17, av herrar *L. Ljunglund* och *E. Lithander* och den andra inom andra kammaren, nr 26, av herr *C. Lindskog* m. fl., hemställts, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 1 i vad den avsåge dyrtidstilläggs bindande vid ett fast procenttal besluta, att dyrtidstillägg åt statens befattningshavare m. fl. skulle under budgetåret 1927—1928 fortfarande utgå enligt de i kungörelsen av den 15 juni 1923 (nr 265) fastställda grunderna.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 126, av herr *A. Thorberg* m. fl. samt den andra inom andra kammaren, nr 152, av herr *E. Johanson* i Stockholm m. fl. yrkats, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förslag till dyrtidstilläggs utgående till befattningshavare i statens tjänst besluta, att nämnda dyrtidstillägg skulle utgå för budgetåret 1927—1928 efter samma grunder som gällde för budgetåret 1926—1927, dock med nedanstående ändringar:

1) stadgandet om minskning av dyrtidstillägget för icke barnförsörjningspliktig befattningshavare, som vore under 25 år, skulle utgå,

2) utöver barntillägget och det procentuella dyrtidstillägget skulle utgå ett tillägg enligt nedanstående grunder:

Tillägg till befattningshavare i reglerade verk:

Tilläggs belopp i kronor pr år

Löneklass	A-ort	B-ort	C-ort	D-ort	E-ort	F-ort	G-ort
1—8	120:—	126:—	132:—	138:—	144:—	150:—	156:—
9—12	96:—	101:—	106:—	111:—	116:—	121:—	126:—
13—14	72:—	76:—	80:—	84:—	88:—	92:—	96:—
15—16	60:—	63:—	66:—	69:—	72:—	75:—	78:—

Tillägg till övriga befattningshavare.

Till icke ordinarie befattningshavare, vilka åtnjuta avlöning efter andra grunder än vad i löneplanen för ordinarie befattningshavare vid de reglerade verken är stadgat, samt till befattningshavare vid oreglerade verk, ävensom till i statens tjänst anställda arbetare, vilka åtnjuta dyrtidstillägg, skall tillägg utgå år respektive dyrorter med samma belopp, som enligt ovanstående tabell utgår till befattningshavare i reglerat verk, vilka åtnjuta motsvarande avlöning, med iakttagande dock, att befattningshavare, vars avlöning är större än enligt löneklasserna 8, respektive 12 eller 14, men mindre än nästföljande löneklass, alltid skall hänföras till den löneklassgrupp, där tillägget är mindre.

Slutligen hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 127, av herr *C. G. Schedin* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 218, av herr *J. E. Andersson* i Ovanmyra m. fl., hemställts, att riksdagen måtte besluta, att dyrtidstilläggen för befattningshavare i statens tjänst och därmed jämställda skulle för budgetåret 1927—1928 utgå efter ett till 166 fastställt indextal.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) beträffande befattningshavare hörande under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna, med avslag dels å Kungl. Maj:ts förevarande förslag rörande bemyndigande att vidtaga ändring i gällande grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst dels ock å berörda av herrar Thorberg m. fl.,

Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)

Johanson i Stockholm m. fl. Schedin m. fl. samt Andersson i Ovanmyra m. fl. i ämnet väckta motioner (I:126, II:152, I:127 och II:218) ävensom med bifall till herrar Ljunglunds och Lithanders samt herr Lindskogs motioner (I:17, II:26) besluta, att de för budgetåret 1926—1927 gällande allmänna grunderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skulle gälla jämväl för budgetåret 1927—1928;

b) besluta,

att dyrtidstillägg åt befattningshavare och pensionärer vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner och statens reproduktionsanstalt eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar skulle utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes, samt

att, där arbetslönerna vid arméns och marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar vore uppdelade i grundlöner och dyrtidstillägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skulle bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag;

c) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg vid nedannämnda verk och institutioner för budgetåret 1927—1928 såsom extra reservationsanslag anvisa

Under sjunde huvudtiteln:

För mynt- och justeringsverket ett reservationsanslag å . . . . kronor 34,000,
att direkt utgå av inkomst av myntning och justering;
för bank- och fondinspektionen ett reservationsanslag å . . . . kronor 16,000,
att direkt utgå av bidrag till bankinspektionen och av bidrag till fondinspektionen;

Under åttonde huvudtiteln:

För statens biografbyrå ett reservationsanslag å . . . . . kronor 9,000,
att direkt utgå av avgifter för granskning av biografbilder;

Under tionde huvudtiteln:

För patent- och registreringsverket ett reservationsanslag å kronor 115,000,
att direkt utgå av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel;

för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å . . . . . kronor 13,000,
att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen;

till bestridande av motsvarande kostnader för befattningshavare vid verk och institutioner, som icke förut särskilt angivits, för budgetåret 1927—1928 såsom extra förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln	.....	kronor	1,500,000
» tredje	»	»	250,000
» fjärde	»		
	departementet	..... kronor	40,000
	lantförsvaret	..... »	5,100,000
	sjöförsvaret	..... »	2,000,000
	flygvapnet	..... »	100,000
» femte huvudtiteln	.....	»	7,240,000
» sjätte	»	»	4,300,000
» sjunde	»	»	160,000
» åttonde	»	»	2,700,000
» tionde	»	»	5,800,000
			950,000.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Utskottet har ej heller ansett tidpunkten vara inne att vidtaga åtgärder för en avveckling av dyrtidstilläggen och deras inarbetande i den fasta lönen.»

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Nilsson* i Malmö, *Wallés*, *Asplund*, *Anderson* i Råstock, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg och *Eriksson* i Stockholm ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Alltsedan — — — fast indextal.

Även med denna utskottets ståndpunkt lära de av departementschefen ifrågasätta förberedande åtgärderna för en avveckling av dyrtidstilläggen kunna igångsättas, och utskottet har intet att erinra emot vad departementschefen härutinnan föreslagit.

Med den — — — föreslagna belopp.»

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Vid detta ärende är fogad en reservation, som skiljer sig från utskottets utlåtande endast genom det uttalandet i motiveringen, att intet är att erinra mot de av departementschefen ifrågasatta förberedande åtgärderna för en avveckling av dyrtidstilläggen. Då emellertid andra kammaren nu har bifallit utskottets utlåtande, tjänar det intet till att vidare orda i denna sak, och även om kamrarna, såsom är troligt, bifalla utskottets förslag, är departementschefen naturligtvis icke förhindrad att vidtaga de förberedelser, som han anser vara behövliga och lämpliga för en avveckling av dyrtidstilläggen. Jag ber därför med hänsyn till frågans avgörande i andra kammaren att nu endast få yrka bifall till reservationen.

Herr Thorberg: Herr talman! Jag beklagar, att utskottet icke ansett sig kunna biträda det yrkande, som gjorts i den av mig m. fl. väckta motionen. Detta yrkande var ju mycket blygsamt. Det gick ut på att i någon mån avveckla de grunder för dyrtidstilläggens utgående, som nu tillämpas, samt även att vidtaga en förhöjning av tillägget för några av de lägst avlönade befattningshavarna. Då emellertid nu utskottet enhälligt har ansett sig icke kunna acceptera yrkandet i motionen, skall jag icke yrka bifall till denna. Då jag anser, att de nuvarande grunderna för dyrtidstilläggens utgående äro olämpliga, vill jag emellertid hemställa, att första kammaren måtte bifalla det yrkande beträffande motiveringen, som gjorts i den av herr Johan Nilsson m. fl. avgivna reservationen. Ehuru väl jag delar herr Nilssons mening, att departementschefen, även om kammaren icke gör ett dylikt uttalande, likväl icke är förhindrad att företaga en utredning angående en ändring av grunderna för dyrtidstilläggens utgående, finner jag det dock vara riktigare, att man redan nu markerar, att man önskar en sådan utredning. Den kan ju ändock, efter vad jag föreställer mig, icke vara färdig förrän till 1929, och det blir då god tid för kamrarna att överväga resultatet av den utredning, som kan förekomma.

Herr talman! Jag hemställer med åberopande av vad jag här sagt, att kammaren måtte bifalla yrkandet i reservationen.

Herr Lindblad: Jag vill endast i korthet yrka bifall till utskottets hemställan. Utskottet har icke ansett tiden ännu vara inne att vidtaga åtgärder för dyrtidstilläggens inarbetande i lönerna och har styrkts i denna åsikt av de uppgifter, som det underhand fått från experter på detta område. Jag ber som sagt att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

Herr Winberg: Herr talman! Det börjar bli mer och mer tröstlöst att behandla frågan om statstjänarnas dyrtidstillägg, och det var därför med mer än vanligt intresse man iakttog, att finansministern i årets statsverksproposition ansåg tiden vara inne att börja avveckla detta kristidssystem med dyrtidstillägg o. dyl. Tyvärr har emellertid utskottets majoritet givit uttryck åt en helt annan uppfattning rörande möjligheterna att vidtaga en sådan procedur. Det skulle nog ha varit intressant att från denna majoritets sida och icke minst från de tre socialdemokratiska representanter, som tillhöra denna majoritet, få några närmare upplysningar om de förhållanden, varpå de stött sig, då de kommit till ett helt annat resultat än vad finansministern gjorde i statsverkspropositionen. Annars förefaller det verkligen, som om vi nu snart tio år efter krigets slut skulle hava kommit fram till den tidpunkt, då det ur alla synpunkter borde vara lämpligast att börja avveckla den kristidsföreteelse, som heter dyrtidstillägg. Jag vet icke, varpå utskottets majoritet bygger sitt utlåtande, när den säger, att tidpunkten ännu icke kan anses vara inne för en avveckling av dyrtidstilläggen. Går man verkligen och inbillar sig, att vi beträffande penningens köpkraft etc. skola komma tillbaka till utgångsläget före kristiden, så vill jag erinra därom, att all historisk erfarenhet bär vittne om att sådant aldrig inträffar. Man kommer aldrig tillbaka till utgångsläget, och det lära vi icke göra nu heller. I övrigt förefaller det, som om förhållandena nu så pass stabiliserat sig, att det icke blott skulle vara ett personalintresse utan lika mycket ett statsintresse att komma bort från detta evinnerliga sysslande med frågan om dyrtidstilläggen.

Emellertid är det också en annan sak här, vilken redan berörts av en föregående talare. Utskottet endast uppräknar en del motioner, som väckts i denna fråga. Det är ju under sådana förhållanden skäligen lönlöst att här göra något yrkande. När riksdagen 1923 beslöt en betydande nedskärning av dyrtidstilläggen, vilken särskilt drabbade de lägre befattningshavarna, motiverade man detta med det exceptionella statsfinansiella läget. Det var nog många, som trodde, att om denna åtgärd var alldeles nödvändig att vidtaga då, skulle den i någon mån kunna repareras, sedan statens finanser förbättrats. Nu vill man emellertid överhuvud icke resonera i denna fråga. Det är bra som det är, tycker man. Det är dock icke bra som det är, men man skulle kanske inte ha behövt syssla vidare med denna sak, därest man nu kunnat ansluta sig till den tanken, att det för alla parter vidkommande är bäst, att sedan man kommer in i relativt normala förhållanden söka avveckla den kristidsföreteelse, som heter dyrtidstillägg. Jag kan i varje fall icke ur utskottsutlåtandet få fram några sakliga motiv, varför man motsatt sig en utredning. Huruvida regeringen eller departementschefen kan anse sig oförhindrad att vidtaga de ifrågasatta åtgärderna, huru än riksdagens beslut blir i denna fråga, därom kan jag icke yttra mig, men vad jag kan yttra mig om, är, att vi ovillkorligen förr eller senare och helst förr måste komma fram till en annan ordning beträffande statstjänarnas löneförhållanden och icke fortsätta och laborera med de hittills utgående dyrtidstilläggen.

Då jag emellertid anser, att det finnes starka skäl, som tala för de krav, som framförts i den i denna kammare av herr Thorberg m. fl. väckta motionen, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition med den ändring, som innefattas i sistnämnda motion.

Hans excellens herr statsministern **Ekman:** Herr talman! Med anledning av vad herr Nilsson i Malmö och ett par andra talare yttrat vill jag endast i korthet säga, att det väl är alldeles uppenbart, att vilken regering som än sitter icke kan undgå att taga hänsyn till det faktum, att efter det regeringen

ifrågasatt en allmän inarbetning i lönerna av dyrtidstilläggen och en därtill knuten lönereglering för de återstående oreglerade tjänstemannagrupperna, statsutskottet och riksdagen därpå uttryckligen förklarar, att tiden ännu icke är inne för att vidtaga denna åtgärd, och att dessa förklaringar måste utöva inflytande på det sätt, varpå ärendet i fortsättningen kommer att beredas. Ser jag därtill detta i belysning av den omständigheten, att de tillfälliga partiella regleringar, som föreslagits — jag tänker här närmast på landsfogdarnas lönereglering — icke blivit av riksdagen bifallna, följer väl därav, att man i dessa upprepade beslut måste se ett uttryck för riksdagens mening i detta ögonblick — något som i en löneregleringsfråga av denna omfattande art givetvis måste utöva ett avgörande inflytande på ärendets fortsatta behandling.

*Dyrtidstillägg
åt befattnings-
havare i
statens tjänst.
(Forts.)*

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet yttrat och hemställt skulle godkännas; 2:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning med den ändring, som föranleddes av bifall till de av herr Thorberg m. fl. och herr Johanson i Stockholm m. fl. i ämnet väckta motionerna.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande och hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande föreskrifter angående byarnas organisation för tillgodoseende av gemensamma behov; samt

nr 36, i anledning av väckt motion om utsträckt befogenhet för förvaltning av bysamfällighet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 41, i anledning av väckt motion om statsverkets övertagande av vägväsendet.

*Om
statsverkets
övertagande av
vägväsendet.*

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 29, av herr *Rooth*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till övertagande utav statsverket av besväret med byggande och underhåll av allmänna vägar och broar inom riket.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen I: 29 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Rooth**: Herr greve och talman! Eftersom min motion enhälligt avstyrkts av utskottet, kan jag icke våga hoppas på möjligheten av att bibringa kammarens ledamöter en annan uppfattning. Jag skall i allt fall be att få säga några ord.

Att underhållet av de allmänna vägarna inom landet numera är ett riksintresse, bestrides icke av någon. Statsmakterna bekräfta själva detta genom att år efter år bevilja ökade anslag för ändamålet. Så länge staten icke över-

Om
statsverkets
övertagande av
vägväsendet.
(Forts.)

tagit hela vägväsendet, är vägfrågan icke löst. Antalet motioner i vägfrågor ökas år efter år, och för närvarande spekuleras det mycket ivrigt i bilskattemedel. Om vägskattegrunderna kan man tvista i det oändliga och likväl aldrig komma till tillfredsställande resultat, så länge man försöker räkna med andra intressen än statsintresset. Genom vägkassornas övertagande av vägunderhållet har mycket vunnits, men så länge man har att dragas med en mängd större och mindre vägdistrikt såsom enheter, kommer man ej ifrån en mycket ojämn vägskattebörd, och arbetet med vägunderhållet kan ej bedrivas på ett fullt rationellt och ekonomiskt sätt.

Utskottet säger, att den lösning av vägfrågan, som jag i min motion tillåtit mig ifrågasätta, nu ligger den allmänna uppfattningen ganska fjärran. Jag tror icke, att så är förhållandet. Det torde icke dröja länge, förrän det skall visa sig vara nödvändigt att gå fram på den väg jag föreslagit, om man skall få reda och ordning i denna för hela landet numera så utomordentligt viktiga fråga. Då jag nu, herr greve och talman, ber att få yrka bifall till min motion, tillåter jag mig erinra därom, att riksdagen redan år 1919 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om utredning och förslag i det av mig angivna syftet.

Herr Andersson, Elof: Herr greve och talman! Under förarbetena till det lagstiftningsförslag, som förelåg vid 1922 års riksdag, förkastades tanken, att staten skulle övertaga väghållningen. Skälet härtill var, att man ansåg, att statens övertagande av väghållningen skulle nödvändiggöra en alltför stor förvaltningsapparat. Nästföljande år, 1923, var samma fråga uppe till behandling inom riksdagen, men även då föll förslaget. Sedan den tiden har åtskilligt inträffat på vägväsendets område. Det är för samtliga inom kammaren väl bekant, att vägväsendet efter år 1922 har genomgått en omgestaltning, vilken man nästan kan beteckna som revolutionerande. Denna utveckling pekar väl snarare i annan riktning än motionärens förslag, vilket går ut på att staten skulle övertaga vägväsendet. Utskottet har varit enigt därom att tiden ingalunda nu är inne för statens övertagande av vägväsendet. Snarare synes det utskottet, som om den tiden skulle ligga ganska långt avlägsen.

Jag tillåter mig, herr greve och talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. ändring
i lagen om
rätt till jakt
m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 om rätt till jakt m. m.

I en till riksdagen den 18 februari 1927 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 120, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8 november 1912 (nr 289) om rätt till jakt samt förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 25 juni 1909 (nr 56 sid. 7) angående nationalparker.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft följande inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) nr 298 av herr *Gustafson* i Kasenberg, vari föreslagits riksdagen att antaga 19 § i förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 8

november 1912 (nr 289) om rätt till jakt med den ändring, att löseskillingen för upptagen hund i de särskilda fallen bibehölles vid de belopp, som nu gällde, nämligen fem kronor eller, där inom ett år före upptagandet hund, tillhörig samma ägare, blivit hos samma jakträttsinnehavare löst, tio kronor; samt

*Ang. ändring
i lagen om
rätt till jakt
m. m.
(Forts.)*

2) nr 307 av herr *Strindlund*, vari hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta den förändringen i Kungl. Maj:ts förslag till ändring av lagen den 8 november 1912 (nr 289) om rätt till jakt, att § 12 utginge samt att § 19 erhöle den ändrade lydelse, som i motionen angivits.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med avslag å motionerna II:298 och 307 bifalla förevarande proposition.

Herr Lindhagen: För några dagar sedan hade kammaren till avgörande på sitt bord ett lagförslag om slakt på husdjur, och därvid fördes humanitetens talan både i lagförslagets text och i de anföranden, som förekommo här i kammaren.

I dag föreligger ett lagförslag om slakt på vilda djur, vilket lagförslag innehåller, att denna slakt får ske genom något som kallas för jakt. Det innehåller emellertid icke en enda bestämmelse om utövande av humanitet vid denna slakt eller jakt. Om man går till jaktstadgan, äro där visserligen vissa slags jaktsätt förbjudna, men merendels endast för vissa djur, och det synes framgå, att ifrågavarande paragraf icke är dikterad av humanitet mot de vilda djuren, utan snarare mot människor och husdjur. I en punkt står det också, att man icke får använda ett jaktsätt, som medför fara för människor och husdjur.

Nu innehåller emellertid strafflagens bestämmelse om djurplågeri, att man icke får plåga *djur*, och således inbegripas där även vilda djur. Det har icke ingått i svenska folkets rättsmedvetande och således icke heller i dess lagstiftning, att plågande av vilda djur överhuvud är ett djurplågeri. Ehuru mycken jakt är ett oerhört djurplågeri, vida mer än det som överklagas vid slakt av hemdjur, kommer det aldrig i fråga att tillämpa strafflagen i sådana fall. Här står ju svenska folket inför en motsägelse i sitt samvete, som icke lagarna kunna utplåna i ett slag men som man bör fästa uppmärksamheten vid, så att vi småningom komma fram till att icke heller de vilda djuren få plågas vid jakt.

Vad man egentligen dock närmast borde kunna vara mogen för, är avskaffande av arrangerade nöjesjakter, då det icke är fråga om jakt till husbehov. Nu möter ju där den svårigheten, att varje jakt, som en enskild person bedriver på sina ägor, av honom betraktas såsom ett nöje och alltså blir en nöjesjakt, men då han på samma gång tillgodoser sitt husbehov, må det gärna vara hänt, att han tillika har ett nöje av jakten. Men en annan sak är det med de drevjakter, som anordnas för höga personer i olika ämbetsmannaställningar och som även arrangeras av enskilda, som hava arrenderat jakträtter, varvid de bjuda in jägare att med hjälp av ett stort hunddrev nästan pina de förföljda vilda djuren till döds och slutligen, när de påträffa dem, skjuta på dem, ofta utan att träffa riktigt, så att de endast bliva skadskjutna och kanske bliva liggande eller länge få vänta på nådestöten. Detta står i uppenbar strid mot vårt samvetes påminnelser och vår strafflags innehåll liksom mot den diskussion, som häromdagen ägde rum beträffande humanitet mot husdjur.

Det var intressant att iakttaga den konflikt, som då förekom mellan herr Holmgren och justitieministern. Justitieministern trodde, att man administrativt skulle kunna behålla skäktningen utan att det bleve något djurplågeri, blott man först gjorde skäktsnittet och sedan omedelbart bedövade djuret,

*Ang. ändring
i lagen om
rätt till jakt
m. m.
(Forts.)*

Herr Holmgren svarade mycket riktigt, att det kvalfullaste ögonblicket är det, då djuret utan att vara bedövat får snittet i kroppen, även om bedövningen kommer omedelbart efter. Herr Holmgren tillade, att om vi människor skulle få välja mellan att bliva bedövade först eller att bliva det strax efteråt, skulle vi naturligtvis allesamman välja det förra. I en drevjakt med en mängd hundar utsättes djuret, efter vad jag föreställer mig, för de största kval under en lång tidrymd, och blir det till på köpet endast skadskjutet och det dröjer, innan det blir avlivat, ökas kvalen ännu mer. Man har sagt mig från jägarhåll, att ingenting är så rörande som den vädjande blicken hos ett jagat och skadskjutet älgdjur. För den, som står inför den, är det något alldeles ofattligt, vad detta öga talar för starka förebräelser emot den människa, som så har behandlat detta oskyldiga djur.

I den lag, herr talman, som här är föredragen och där det bland annat talas om att man har rätt att jaga å sin egen mark, kan man icke nu och allra minst jag, som icke väckt någon motion i frågan, göra något yrkande, men jag skall, när vi komma till nästa proposition, i alla fall tillåta mig att göra ett yrkande. Jag har vid det nu föredragna betänkandet endast velat göra dessa påminnelser för att möjligen senare återkomma med en framställning i mera utarbetat skick.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag skall inte heller göra något yrkande, men jag vill säga, att jag rätt mycket delar den uppfattning, som herr Lindhagen gjort sig till tolk för. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten särskilt på en paragraf i det ifrågavarande lagförslaget, nämligen 7 §, där det står: »I skärgård på klippor och skär, som ej höra till visst hemman, samt på öppna havet äge varje svensk man rätt att jaga.» Vi ha senast i vår läst upprörande skildringar om en fullständig masslakt på de stackars sjöfåglarna, när de häcka. Jag skulle vördsamt vilja hemställa till regeringen, att den ville taga i övervägande, om det missförhållande härvidlag, som har påtalats i år och många gånger förr, skulle kunna på något sätt rättas till.

Herr Lindhagen: Jag sade att uppmärksamheten bör fästas på denna stora lucka i vår rättsskipning, och det är då för litet, att jag står här ensam. Saken skulle falla mera framåt, om några eller någon av de ledamöter i kammaren, som förra gången förde humanitetens mot djuren talan, också med några ord ville medgiva, att det här föreligger ett missförhållande. Jag skulle därför vilja fråga, om icke borgmästare Bissmark och rådmän Dahl kunde göra något litet inlägg i samma syfte, så att vi bli åtminstone tre om denna sak.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Ang. rätten till
jakt å kronans
marker.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt m. m.

I en till riksdagen den 18 februari 1927 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 122, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels godkänna vid propositionen fogat förslag till grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt,

dels ock medgiva ej mindre att å kronans mark, med undantag av nationalpark, varom vore särskilt stadgat, björn, lo, örn och berguv icke finge utan Kungl. Maj:ts tillstånd dödas eller fångas likasom ej heller ägg och bon av

sagda fåglar tagas eller förstöras, dock att, utan hinder av förbud mot dödande eller fångande av björn eller lo, sådant djur finge, där det anfallit människa eller tamdjur, även annorledes än i nödvärn dräpas efter tillåtelse av länsstyrelsen, än även att, där inom kronans områden med undantag av nationalparker av björn eller lo förorsakades skada å tamdjur, vilka för betning kunde dit inkomma, och skadan icke vore att tillskriva vårdslöshet vid djurens bevakning, sådan skada skulle ersättas av statsverket.

Ang. rätten till
jakt å kronans
marker.
(Forts.)

Punkten 3:o i det med propositionen framlagda förslaget till grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt var så lydande:

»Personal vid skogsstaten äger att å sådana i 2:o avsedda marker, som tillhöra dess tjänstgöringsområde, idka jakt efter varg, järv, räv, utter, grävling, iller, hermelin, vessla, sälhund, vildkanin, duv- och sparvhök samt kråka ävensom, med domänstyrelsens på särskilda skäl och begränsad tid lämnade tillåtelse, även efter annat vilt eller vissa arter därav.»

I sammanhang med propositionen hade utskottet till behandling förehått följande inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) nr 299 av herr *Lindman*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta vissa i motionen angivna ändringar i det i Kungl. Maj:ts proposition nr 122 till riksdagen framlagda förslaget till grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt m. m.;

2) nr 302 av herr *Lövgren* i Nyborg m. fl., vari hemställdes, att riksdagen ville företaga den ändringen uti Kungl. Maj:ts proposition nr 122, med förslag till grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt, att punkten 3:o erhöle följande lydelse:

»Personal vid skogsstaten, innehavare av fjällägenhet, kolonat, skogstorp, odlingslägenhet eller kronatorp äger att å sådana i 2:o avsedda marker, som tillhöra dess tjänstgöringsområde eller gränsa till deras lägenheter, idka jakt

— — — — —, även efter annat vilt eller vissa arter därav»; samt

3) nr 308 av herr *Hage*, vari hemställdes, att riksdagen måtte för sin del med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 122 besluta sådana ändringar i det vid nämnda proposition fogade förslaget till grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt, att rätten till jakt å kronans egendom för Konungen, chefen för Konungens hovjägeristat samt dem följaktiga personer inskränktes till att omfatta endast sådana områden, som vore direkt ställda till Konungens egen disposition.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med avslag å motionerna II: 299, 302 och 308 bifalla förevarande proposition.

Herr Lindhagen: Vad detta författningsförslag beträffar, är det så långt ifrån, att man däri skattar åt humaniteten, att man tvärtom privilegierar nöjesjakten, vilket enligt min uppfattning icke står i överensstämmelse med humaniteten. När denna fråga förekom år 1912, voro vi åtskilliga, som väckte motion i saken. Jag påyrkade då för min del, att privilegierad rätt till nöjesjakt skulle bortfalla. Motionerna föranledde då ingenting annat än att privilegierna för vissa personer att jaga även på häradsallmänningsarna borttogs samt vidare den bestämmelsen, att på kronans marker Konungens hovjä-

Ang. rätten till
jakt å kronans
marker.
(Forts.)

geristat icke skulle få jaga annat än efter Konungens uppdrag; förut hade de haft tillstånd att göra det även utan dylikt uppdrag.

I år har nu av herr Hage väckts en motion i detta avseende, i vilken han vill taga bort Konungens och hans jägeristats jakträtt å kronans egendom i allmänhet, men han glömmer den privilegierade jakträtt, varom stadgas i ett eller två av de efterföljande momenten. Han har icke heller framlagt något förslag till ändrad formulering av stadgandet, så att det skulle vara möjligt att framställa något yrkande, och jag har inte heller hunnit uppgöra något sådant förslag.

Emellertid ha elva representanter i andra kammaren med herr O. W. Lövgren i Nyborg i spetsen i avgiven motion vad beträffar den jakträtt, som är tillerkänd personal vid skogsstaten enligt punkten 3:o i det föreliggande förslaget till grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt, framhållit, att det är det största skäl att utvidga denna jakträtt även till innehavare av fjälllägenhet, kolonat, skogstorp, odlingslägenhet eller kronatorp. Där ha vi alltså ett fall, beträffande vilket man kan säga, att jakträtten i eminent mening skulle bli till husbehov. De människor, som avses med denna uppräknig, leva, som vi veta, i bekvämsamma omständigheter, och riksdagen får ju ofta framställningar om att taga hand om dem på något sätt. Det är väl icke för mycket, om de, som bo där uppe och kämpa emot snön och fattigdomen, skulle hava — med minst lika stor rätt som personalen vid skogsstaten — tillstånd att idka jakt till husbehov, helst då personalen vid skogsstaten där uppe visserligen kanske delvis behöver jaga för husbehov, men måhända dock till den övervägande delen jagar blott för nöjes skull.

Jag ber således, herr talman, att vid denna punkt få yrka bifall till den av de elva motionärerna i andra kammaren föreslagna ändringen i 3:o i detta författningsförslag, vilket moment då skulle få till ingress: »Personal vid skogsstaten, innehavare av fjälllägenhet, kolonat, skogstorp, odlingslägenhet eller kronatorp äger att» etc., varefter lydelsen skulle bliva densamma som enligt propositionen. Utskottet har emot detta förslag icke anfört något annat än att »utskottet kan för sin del ej förorda detta förslag, som tydligen skulle kunna medföra icke önskvärda konsekvenser». Även det förslag, som utskottet förordar, medför ju uppenbarligen icke önskvärda konsekvenser, i det att man privilegierar ett alldeles särskilt utstuderat djurplågeri. Rättsmedvetandet har dock inte kommit längre, och därför få vi kanske tillsvidare slå oss till ro med saken sådan den är. Men när skogsstatens tjänstemän kunna få jaga där uppe, skall väl också denna fattiga del av svenska folket, som icke har några fasta löner och pensioner, kunna få jaga för sitt husbehov på dessa ofantliga vidder där uppe på kronoparkerna och fjällvidderna.

Jag yrkar således bifall till den av herr Lövgren i Nyborg m. fl. väckta motionen.

Herr Andersson, Elof: Herr talman! Som kammaren behagade finna, har utskottet avgivit ett fullständigt enigt utlåtande beträffande denna fråga. På tre olika punkter hava som synes motioner om ändringar i Kungl. Maj:ts förslag i detta ärende blivit väckta. En av dessa motioner har avsett inskränkning och de två övriga utvidgning av jakträtten enligt Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har icke funnit skäl föreligga för ändring eller jämkning av förslaget i vare sig ena eller andra riktningen, och jag vill tillråda, att kammaren antager Kungl. Maj:ts förslag eller med andra ord bifaller utskottets hemställan.

Jag tillåter mig därför, herr greve och talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den av herr Lövgren i Nyborg m. fl. i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. rätten till jakt å kronans marker.
(Forts.)

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 30 och 31 §§ i lagen den 1 juli 1898 (nr 66) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige; samt

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 och 8 §§ i förordningen den 15 juni 1923 (nr 213) angående skogsvårdsstyrelser.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 215, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 48, i anledning av väckt motion angående uthålligt skogsbruk på bolags och enskildes skogar av större omfattning.

Ang. uthålligt skogsbruk på bolagsskogar m. m.

Uti en inom riksdagens första kammare väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 162, av herr *Lindhagen*, hade hemställts,

1) att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära övervägande av skyldighet att å bolagsskogar och enskilda skogar av större omfattning införa rationell (uthållig) skogshushållning samt framläggande av det lagförslag, vartill detta yrkande kunde föranleda,

2) eller, om detta ej bifölles, att riksdagen ville anhålla om dylikt övervägande åtminstone för de rikets norra trakter, där skogar av ifrågavarande

Ang. uthålligt
skogsbruk på
bolagsskogar
m. m.
(Forts.)

beskaffenhet tidigare genom avvitrting eller storskifte blivit av kronan done-
rade till jordbruket.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hem-
ställt, att förevarande motion I:162 icke måtte föranleda någon riksdagens
åtgärd.

Herr Lindhagen: Det har i någon mån överraskat mig, att det inte finns
en enda reservant vid detta betänkande. Herr Ingeström, som själv vid flera
tillfällen har varit med om att förorda en lagstiftning av här ifrågasatt slag,
har sagt mig, att han vid början av riksdagen gjorde ett mycket kraftigt inlägg
inom avdelningen i jordbruksutskottet till förmån för motionen, och han trodde
att detta skulle ha en god verkan. Men nu ser jag, att man i alla fall — i
herr Ingeströms frånvaro från riksdagen — står inför ett enhälligt avstyrkande
från utskottets sida.

Det är ju nu så, som vi bruka vara vana vid, att när det är någon fråga, som
man ogärna ger sig in på, men som har ganska starka och djupliggande skäl
för sig, låta vederbörande utskott — eller eventuellt reservanter — bli att gå
in på frågan utan yrka rätt och slätt avslag. Så också här. Utskottet har
icke yttrat sig om den motion, som nu har förelegat, utan har inlåtit sig på all-
männa talesätt om att vi nyligen fått en allmän skogslagstiftning och att vi nu
böra se, vilka verkningar denna kommer att få. Det har ännu icke visats,
menar utskottet, att landets skogar behöva starkare skydd än den nuvarande
lagstiftningen. Men det är icke alls den saken, det här gäller, utan detta är en
specialfråga, som väcktes långt tidigare än andra skogsvårdslagstiftningsfrå-
gor, vilka på senare tid tillkommit och som även särskilt framförts efter det
dessa blivit aktuella.

Det är väl i alla fall så, att idealet för en skogsvård är uthållighetsbruk.
Särskilt i vårt land utgör ju skogen en av de förnämsta källorna till möjlig-
heterna för landets befolkning att uppehålla livet. Det är då ganska viktigt,
att skogstillgångarna lämna en jämn årlig avkastning, så att skogskapitalet icke
förskingras, befolkningen, som behöver leva på skogsarbete, får en ständigt
återkommande arbetsförtjänst och industrien alltid kan räkna med ett till-
gängligt råmaterial. För att genomföra en uthållig skogshushållning kan man
nu använda olika metoder. Man kan låta visst skogskapital bestå av bara
ungskog, ett annat av fullmogen skog o. s. v. Även avkastningens uttagande
kan ske på olika sätt, såsom genom blädning, trakhugning o. s. v. Hushålls-
planer kunna upprättas av olika innehåll för skilda ändamål. Huvudsaken
är, att de bygga på uthållighetsskogsbruk. Nu är frågan, om vi inte på grund
av tidsförhållandena och skogslagstiftningens framsteg skulle kunna vara
mogna för att låta enskilda skogar i större omfattning på samma ändamåls-
enliga sätt tjäna landets varaktiga hushållning, som man ansett vara nödvändigt
att tillämpa beträffande de allmänna skogarna. Varför ha vi sedan länge ut-
hållighetsbruk på de allmänna skogarna? Jo, därför att det är idealet för
en skogshushållning och tillgodoser landets behov på ett varaktigt sätt. Var-
för kan man då inte slå in på samma väg i detta avseende beträffande de större
enskilda skogarna, vilka spela en så oerhörd roll i vårt lands ekonomi?

Av den vidlyftiga historik, som jordkommissionen lämnat i denna fråga, fin-
na vi också, att frågan har varit uppe oavlatligt och aldrig kunnat avlivas och
att även tjänstemän i hög ställning på skogsvårdens område gått i spetsen, då
det gällt att framföra den. Det innebär ju inte heller någon tunga för lojala
skogsägare att använda skogen på detta sätt. Här är ju inte fråga om att
ställa dem under något utsyningstvång, utan det gäller endast en förpliktelse
för dem att uppgöra en hushållningsplan efter deras behov och skogens be-

skaffenhets, men en plan byggd på uthållighetsbruk. Sedan skulle de blott ha att följa denna plan och sköta skogen efter densamma. Endast genom stickprov här och där eller genom särskild undersökning, därest i ett speciellt fall någon anmälan förekomme, skulle statsmakten då behöva övertyga sig om huruvida någon överträdelse ägde rum. Det är alltså här inte alls fråga om utstämplingstvång eller utsyningstvång — tvärtom.

*Ang. uthålligt
skogsbruk på
bolagsskogar
m. m.
(Forts.)*

Det finns nu en mängd anledningar till att skogsägare icke iakttaga en dylik skötsel av skogen. T. ex. den oerhörda brist på framsyn under kriget, som gjorde, att de stora norrländska skogsbolagen lade ned otroliga omkostnader för att tillgodose en efterfrågan, som de trodde skulle komma efter krigets slut, men som uteblivit. Detta har föranlett, att dessa bolag råkat på obestånd och numera stå under administration av banker. I sådana fall gäller det lätteligen att låta yxan gå för att betäcka de nödvändigaste utgifterna. När vidare aktiestocken i ett bolag ligger hos söner, vilka ärvt sin pappas aktier och skola använda inkomsten endast för varjehanda nöjesändamål, så är det vid bolagsstämmorna inte heller alltid så noga med den uthålliga skogshushållningen. Flera liknande fall kunna inträffa.

Här stå vi således inför en princip, som kräver hänsyn, oavsett hur skogslagstiftningen i övrigt är utformad för smärre enskilda jordägare. Denna princip har ingen inom utskottet inlåtit sig på och det är särskilt förvånande. I synnerhet i vår tid, då vi hört nödroppet från Kalix älv och då vi veta, att det råder stor arbetslöshet uppe i skogarna bland skogsbefolkningen, bör det väl vara särskilt angeläget att ägna uppmärksamhet åt att denna befolkning åtminstone får en varaktig inkomst av skogen, så att icke skogskapitalet tages bort på vidsträckt område, där befolkningen sedermera under en halv eller en hel generation berövas de möjligheter till uppehälle, som den förut haft och som den oundgängligen behöver. Om allt detta har utskottet icke behagat yttra ett enda ord utan kommer med dessa allmänna talesätt, som endast betyda, att man bäst undgår en obehaglig fråga på sådant sätt. Jag tycker verkligen, att åtminstone socialdemokraterna, som ju vilja socialisera en del tillgångar — och särskilt nämnas ju i programmet naturrikedomarna — borde ha kunnat i motiveringen bestå sig med någon förstående för detta krav till småfolkets fromma där uppe på de stora vidderna. Men det är ju så, att jordfrågan och den utrikespolitiska frågan äro de två områden, där partierna tämligen enhälligt hava samma mening. Det är dessa frågor, som få betala fiolerna för att partierna skola åtminstone i några hänseenden kunna gå enigt fram och kunna hålla sig kvar vid regeringen, under det att de tvista om övriga frågor. Men det kommer en tid, då också jordfrågorna kräva, att vi — liksom liberalismen gjorde vid sekelskiftet — gå fram som en man för de verkliga jordpolitiska problemen och icke längre fortgå på det sätt, som nu är modernt. då man beslutar all lagstiftning i jordfrågan i samförstånd med högerpartierna. Här är ett sådant fall. Det är återigen taburetismen, som spökar och som förstör stora värden för folket.

Olyckorna kring Kalix älv hava dock väckt uppseende. Statsministern och andra hava fått fara upp dit och lägga råd, och allting har gått ut på att försöka skaffa befolkningen en varaktig utkomst. När jag i somras reste på åtskilliga ställen i Norrland, var det vanligt, att man sade mig, att det endast är en tidsfråga, när samma förhållanden komma över befolkningen även i andra norrländska skogsbygder. Och såväl de arrendatorer, vilka jag träffade på konferensen i Bräcke, som de småbönder, som jag talade med under resorna där uppe, sade mycket ofta: »På den eller den trakten taga bolagen inte några hänsyn utan avverka skogskapitalet så långt som den gällande skogslagen tillåter, så att vi veta inte, vart det skall taga vägen för oss och våra efterkommande.» Dyliska röster och de verkligheter, som ligga bakom, vinna intet

Ang. *uthålligt*
skogsbruk på
bolagsskogar
m. m.
(*Fort.*)

gehör och ge icke anledning till någon undersökning, utan här sitta vi såsom representanter för andra intressen. Småfolket däruppe har mycket liten representation i riksdagen i själva verket. Därför nonchaleras också fullkomligt, såsom utskottet här gjort, en sådan fråga som denna.

När nu en dylik fråga väckes och en så vidlyftig motivering presteras, som här skett, vore det ju ingenting att anmärka på frågans formella behandling, om utskottet då uppriktigt sade: »Det är ingen fara. Det äventyras icke någonstans där uppe sådana faror som motionären uppgiver. Det vet utskottet. Man iakttaget tvärtom, att skogskapitalet över allt bevaras, så att befolkningen kan påräkna en varaktig inkomst.» Men det har utskottet aktat sig för att säga. Herrarna bara skylla på att en ny skogsvårds lag kommit till stånd och att vi först böra se dess verkningar beträffande landets skogar, innan man tager upp denna angelägenhet.

Jag har alternativt ifrågasatt i motionen, att riksdagen åtminstone ville påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på denna fråga, såvitt angår de rikets norra trakter, där skogar av ifrågavarande beskaffenhet tidigare genom avvittning eller storskifte blivit av kronan donerade till jordbruket. När kronan i en tämligen sen tid har donerat dessa skogar till jordbruket — vilka sedermera i stället gått till skogsindustrien — ligger i denna donations begrepp en uppfordran att se till, att jordbruket och lantbefolkningen får åtminstone så mycket gagn av dessa skogar, att skogskapitalet bevaras och befolkningen kan få en varaktig inkomst av desamma, vilket ju också måste gagna industrien, som på detta sätt även i framtiden kan räkna med en bestämd tillgång på råvara. Hela Norrlandslagstiftningen begränsades först just av denna anledning till dessa områden. Man fann i dessa förhållanden en särskild anledning att ingripa. Då skulle man väl, även då det gäller skogsvården, ha ägnat en särskild uppmärksamhet åtminstone åt dessa områden, i synnerhet som det behov, jag nu framfört, mest framträder just i dessa norra skogsbygder. Förr i världen ansågs detta vara en fristående fråga, och liberalismen i andra kammaren beslöt tre år nästan i rad ett skrivelseförslag, åsyftande att uppmärksamhet skulle ägnas åt denna sak och att dessa skogar skulle likställas i skogsvårdshänseende med de allmänna skogarna, oavsett vilken skogslagstiftning man i övrigt hade. Förslagen avslögs då av första kammaren så gott som enhälligt; den representerade ju just dessa större skogsägare.

Hela jordfrågan har ju nu gått i köpenskap, och man kan inte få fram några principer i vare sig den ena eller den andra kammaren. Men detta är i alla fall en viktig fråga. Det är väl också därför som den inte röner den uppmärksamhet i vår tid, som den förr i världen ansågs förtjäna.

Jag yrkar nu bifall, herr talman, till första punkten i motionen.

Herr Andersson, Elof: Herr greve och talman! Jag skall inte närmare gå in på detta spörsmål utan endast med några ord erinra om att 1923 års skogsvårdsutskott hade att behandla en motion av herr Lindhagen av ungefär samma innebörd som den, som nu föreligger till behandling. Den i år väckta motionen innehåller egentligen icke några nya synpunkter på denna fråga och intet nytt har framkommit vid motionens utskottsbehandling. Utskottet har likväl icke ställt sig egentligen avvisande till herr Lindhagens tanke, men vill avvakta verkningarna av 1923 års skogslagstiftning på detta område. Utskottet säger nämligen i slutet av sitt utlåtande följande: »I varje fall torde det emellertid vara uppenbart, att ytterligare erfarenhet bör vinnas rörande denna lags verkningar, innan man skrider till att återupptaga lagstiftningsarbetet på detta område. Skulle denna erfarenhet visa, att en starkare lagstiftning till skydd för landets skogar är av behovet påkallad, då måste givetvis en ompröv-

ning äga rum även av den förevarande frågan. Under nuvarande förhållanden anser sig utskottet däremot icke kunna ifrågasätta en dylik omprövning.»

Jordbruksutskottets andra avdelning, som till en början har haft att behandla denna motion och som ju även har antagit förslag till utlåtande, har för sin del icke kunnat finna, att det för närvarande kan vara anledning att bifalla herr Lindhagens yrkande, och jordbruksutskottet in pleno har ansett sig böra biträda avdelningens förslag.

Jag tillåter mig, herr greve och talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den siste ärade talaren har fortfarande undvikit att svara på den fråga, som framstälts i motionen och av befolkningen där uppe. Han vill avvakta erfarenheten av skogsvårdslagens verkningar. Den fråga, som vi här skola svara på, är denna: Är det nu skäl i att man går därhän, att de stora skogarna i Sverige, vilka ägas av enskilda, underkastas enahanda skogshushållning som de allmänna skogarna? Det är ju i alla fall en mera omfattande och bättre skogsvård, som betryggar skogskapitalet, och det är en fråga, som jag aldrig kan få svar på av jordbruksutskottets medlemmar. Den törs ni inte svara på och komma inte att göra det i dag heller, det är jag alldeles övertygad om, utan ni falla tillbaka på detta allmänna talesätt: »Herr Lindhagen väckte motion i saken redan år 1923» — ja, det var jordkommissionens förslag, vilket herr Ingeström, som sitter i denna avdelning av jordbruksutskottet, också gick i härnad för — och eftersom man inte antog det då, skall man inte göra det nu heller, därför att man inte fått tillräcklig erfarenhet. Det är inte det, som det är fråga om, utan här upprepas ett krav i kammaren, oavsett om det tidigare gått igenom i riksdagen eller inte, för att någon gång för det första få svar på frågan och för det andra så småningom få det igenom. Att denna sak föll år 1923 är väl inte någon tillräcklig anledning för en hel riksdag att säga, att vi inte behöva ägna saken någon uppmärksamhet. Så gick det inte till förr i tiden. Detta är en modern utveckling i parlamentarismens historia.

Jag beklagar, att herr Ingeström jämt är sjuk. Han har själv sagt, att han slog ett stort slag i den avdelning inom jordbruksutskottet, som behandlade denna sak, då den var före, men sedan försvann han från skådebanan, och då komma herrarna från södra och mellersta Sverige, som antagligen inte ha någon sakkunskap i denna fråga, och förmena i själva verket, att eftersom vi inte förstå den, yrka vi avslag. Det är också en rimlig ståndpunkt, som man naturligtvis måste respektera, men man kan ju i alla fall bemöda sig om att söka förstå den och ge svar på själva frågan. Jag vill då fråga den siste talaren, om det förhåller sig så som det på många håll däruppe klagas över, och det vill jag ha undersökt. Det är en gammal historia, att somliga bolag, som befinna sig i god ekonomisk ställning och ha rivande och duktiga chefer, skötas bra, tills innehavarna av aktiemajoriteten behöva pengarna för andra ändamål. Men det finns också bolag med dålig ekonomi eller mindre goda chefer eller där innehavarna av aktiemajoriteten inte äro Guds bästa barn — vilket också kan inträffa, t. o. m. på detta område. Jag vill fråga den siste talaren: Har han undersökt, att det är oriktigt, vad befolkningen klagat över däruppe, vilket man för resten hört sedan lång tid tillbaka, att det på många ställen i vissa bolagsskogar avverkas allt och i andra skogar till mycket betydande och äventyrliga delar det skogskapital, som man kan avverka utan att komma i konflikt med gällande skogsvårdslag? Men om det är på det sättet, skall då utskottet förorda, att vi skola avvakta verkningarna av en så beskaffad skogshushållning? Är det på det sättet man tillgodoser, att befolkningen på sådana orter få sitt framtida uppehälle och att den industri, som skall drivas på sådana orter, får sitt behöriga råmaterial? Skola vi avvakta, att det blir omöjlig-

*Ang. uthålligt
skogbruk på
bolagsskogar
m. m.
(Forts.)*

Ang. uthålligt
skogsbruk på
bolagsskogar
m. m.
(Forts.)

gjort att ge dem det arbete och det råmaterial de behöva? Det är häri faran ligger vid ett dröjsmål. Det förstår varje människa, som vill behjerta denna sak. Jag frågar således just jordbruksutskottets medlemmar: Anse ni ej tiden vara inne, att på grund av den stora betydelse denna sak har för vårt land, för vårt folk, för vår framtid, jämställa bolags och enskildas skogar av större omfattning med de allmänna skogarna i detta avseende? Och vidare: Kunna ni försäkra — det måste ligga under detta — att ni samvetsgrant sökt att övertyga er om att dylik avverkning till skada för en, ja, kanske flera generationer icke alls försiggår däruppe?

På dessa två frågor ber jag jordbruksutskottets herrar ledamöter, icke minst de socialdemokratiska, att avge svar vid detta tillfälle.

Herr Sederholm: Den ärade motionären har här utgått ifrån, att uthålligt skogsbruk och rationell skogshushållning skulle vara synonyma begrepp. Jag har inte på något vis satt mig in i definitionen på vad han menar med uthålligt skogsbruk. Jag vill fästa uppmärksamheten på att detta begrepp — uthålligt skogsbruk — är oerhört skiftande, allt eftersom den individuella uppfattningen växlar. Det är alltså ingen fast term, ingenting att hålla i, utan den ene lägger däri in det ena, den andre ett annat. Det innebär motsatsen till skövling, kan man säga. Det utgör ett utnyttjande av skogen som produktionsfaktor i möjligaste grad. Men det växlar naturligtvis efter det ändamål, för vilket man driver skogshushållning. Det växlar också allt eftersom konjunkturerna ändra sig. Vad som för t. ex. 20 år sedan ansågs vara önskvärt, nämligen att lägga an på huvudsakligen timmerproduktion, är i många trakter inte längre något önskemål, utan nu är produktionen av ved för pappersbruk o. d. det mest lönande och det rationellaste i fråga om skogshushållning. Nu har detta begrepp »uthålligt skogsbruk» ofta missbrukats såsom en motsats till skövling, men det användes även, som jag nyss nämnde, som motsats till ett skogsbruk, som avser att tillgodogöra sig virket i klenare dimensioner än som tidigare ansetts vara det bästa.

1923 års skogsvårdslag genomförde skydd för skogarna, så långt de äro att hänföra till yngre skogar. Detta begrepp har ju ej heller någon fix gräns, men det sträcker sig i alla fall ganska högt upp, efter den tillämpning det fått inom rikets olika delar. Det sträcker sig upp i 60—70-årsåldern, i många trakter upp i den dimension, där virket delvis fått karaktär av timmer eller i varje fall gagnvirkesdimension i mycket stor utsträckning. Man har nu fått skydd för skogarna i hela riket intill denna gräns. Då menar man i jordbruksutskottet, att det är lämpligt och riktigt att avvakta och se, huruvida inte ett rationellt utnyttjande av skogen lämpligen bör kunna ske inom denna ram och att man inte bör utsträcka skyddet längre. Givetvis behöves ett skydd för att inte skogen under den tid, som den mer är att betrakta som produktionsfaktor än som handelsvara, skall missbrukas, och därpå vilar ju också 1923 års lag.

Nu vill jag starkt stryka under, att utskottet inte på något vis velat så att säga skydda någon skogsskövling eller lämna en skogsskövling fri, men utskottet menar, att man skall inte gå längre med avseende på ingripande i det enskilda handhavandet av en tillgång, som är viktig för en näring, än som är nödvändigt av nationalekonomiska och sociala skäl, och utskottet hyser den uppfattningen, att detta syfte, såvitt man kan se, tills vidare nås genom tillämpning av 1923 års skogsvårdslag. Skulle erfarenheten visa, att ett ingripande, ett skärpande i en eller annan ordning kommer att vara behöfligt, så kommer säkerligen både regeringen och den allmänna opinionen att så uppmärksamt följa denna frågas utveckling, att man inte behöver befara, att ej ett ingripande kommer att ske i tillräckligt god tid. Skogen kan inte hinna

exploateras så hastigt, så våldsamt, att inte ett ingripande från statsmakternas sida i tid verkligen kan ske.

På grund av vad jag anfört ber jag, herr greve och talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. uthålligt
skogsbruk på
bolagsskogar
m. m.
(Forts.)*

Herr **Lindhagen**: Det var ganska märkligt att höra en medlem av jordbruksutskottet, som också skall ha ett stort ansvar i fråga om landets skogar, fordra av mig, att jag skall ge en definition av begreppet »uthållig skogsvård». Talaren har inte en aning om vad som menas därmed, sade han. Och ändå är detta ett begrepp, som använts inom vetenskapen och i det praktiska livet under generationer. Det är underligt att höra, att jordbruksutskottet inte är kompetent att bedöma denna fråga, att jordbruksutskottet inte vet, att det finns ett begrepp, som heter »uthållig skogsvård».

Jag började för övrigt mitt anförande med en definition av vad som menas med uthållig skogsvård. Det är inte något stämplande av ett visst system, utan denna uthålliga skogsvård skall ha till mål, att kapitalet bevaras, så att endast avkastningen uttages efter en hushållningsplan, som är utarbetad för detta ändamål, utan någon utstämpling eller utrymning genom det allmännas försorg, utan som sagt efter en fastställd hushållningsplan. Jag vill fästa uppmärksamheten på att i motionen också har åberopats ett uttalande av landshövdingen i Jämtlands län. Dagens Nyheter hade nyligen en enquête med landshövdingarna i riket, och landshövding Linnér, som ju är en konservativ man och också en ämbetsman, men som söker sätta sig in i sitt läns önskemål, svarade bl. a. följande beträffande sitt län:

»Det som i fråga om skogen är det största önskemålet från det offentliga sidan, det är att skogsskötseln och skogsvården ledas så att man kommer över till det uthålliga skogsbruket.» Detta skulle således vara bara ett okunnigt yttrande av honom! Det är tvärtom i själva verket ett belägg för att uthållig skogsvård icke upprätthålles däruppe. Han talar även om arbetslösheten och nödvändigheten att skapa arbetstillfällen för folket, och det är väl en oerhört viktig sak, att man undersöker, hur det förhåller sig i detta avseende.

Jag vet ju inte alls, i vad mån befolkningens klagomål äro grundade eller ej, men ingen rök utan eld, och far man omkring i skogarna, ser det eländigt ut. Därför bör denna sak undersökas, så att icke jordbruksutskottet här äventyrar framtiden för stora landsdelar genom att säga: Vi skola vänta och se. Vad är det ni skola få se? Jo, att skogskapitalet blir spolierat. Något annat yrkande ligger icke bakom jordbruksutskottets förslag.

Jag yrkar bifall till landshövding Linnérs instämmande i min motion, herr talman.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till punkten 1 i den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Lindhagen** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 48, röstar

Ja;

*Ang. ut hålligt
skogsbruk på
bolagsskogar
m. m.
(Forts.)*

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles punkten 1 i den av herr Lindhagen i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Ang. rationell
hushållning
å vissa all-
männa skogar.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 49, i anledning av väckt motion angående rationell hushållning å vissa allmänna skogar.

Uti en inom riksdagens första kammare väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 163, av herr *Lindhagen*, hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära ny utredning och förslag till rationell hushållning å de vid 1923 års riksdag i propositionen nr 157 omförmälda skogar, nämligen kommunskogar, sockenallmänningsskogar samt vissa stiftelsers och sällskaps skogar.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion I: 163 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Lindhagen: Denna motion är ju en konsekvens av den föregående, och då kammaren genom sin omröstning tillkännagivit, att de här frågorna icke kunna påkalla kammarens uppmärksamhet, har jag, herr talman, intet yrkande att göra. Eftersom en del ledamöter här skrattade så hjärtligt, då det befanns, att så få röstade för min motion, så vill jag bara säga, att detta icke hindrar, att denna motion fortfarande liksom den även ansågs vara i forna tider är riktig, herr talman, ty det är den!

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial: nr 50, med överlämnande till riksdagen av förteckning över försålda kronoegendomar; och

nr 51, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1926 försålda eller bortbytta tomter och områden.

*Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten, den 14 januari 1927 dagtecknad proposition, nr 52, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för samma dag, begärt riksdagens yttrande över det förslag till bestämmelser angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas

avlöningsförhållanden och anställningsvillkor, som av föredragande departementschefen förordats.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förehått en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion, nr 186, vari hemställts, att riksdagen ville med avslag å propositionen besluta eller hos Kungl. Maj:t begära förslag till en annan ordning, byggd på i motionen ifrågasatta grunder.

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte förklara, att ett ingripande från statens sida i de i propositionen angivna hänseendena i frågans nuvarande läge icke borde äga rum; samt

b) att herr Lindhagens berörda motion, I: 186, måtte anses besvarad genom vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Nilsson* i Malmö, *Wallis*, *Asplund*, *Bergström*, *Anderson* i Råstock, *Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å herr Lindhagens berörda motion, I: 186, måtte förklara, att riksdagen icke haft något att erinra emot det förslag till bestämmelser angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor, som av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 14 januari 1927 förordats.

Herr statsrådet **Thyrén**: Herr greve och talman! Då det är en tillfällighet, som gjort, att icke mitt namn står under denna proposition, skall jag be att nu i stället få framlägga min syn på frågan. Jag delar naturligtvis fullkomligt statsutskottets uppfattning, att staten icke bör i onödan gripa in och reglera förhållanden mellan enskilda arbetsgivare och deras anställda, men detta fall ligger på ett alldeles särskilt sätt.

Sedan urminnes tider, nära nog, har en lösen utgått till bl. a. domhavandena. och denna lösen har uppenbarligen varit beräknad till att i första rummet hålla dem skadeslösa för de utgifter, som de behövde vidkännas i form av arvode åt skrivbiträden o. d. Så kom emellertid krigstiden, som ju stegrade alla omkostnader högst betydligt även för domhavandena, och så kom denna förhöjning av lösen år 1918, vilken, som var och en vet, sedan har fått bli bestående, utan att såsom andra vanliga dyrtidstillägg sjunka. Den är densamma nu som 1918, men den är blott provisoriskt bestämd. När väl detta var gjort, så var det riksdagen själv, som kom på den tanken, att det kunde ligga två intressen inneslutna i denna lösenförhöjning, det ena nämligen det, att tillgodose härads hövdingarna för de höga omkostnader, som fallit på dem, det andra att tillse, att dessa skrivbiträden, som skulle utföra arbetet i fråga, också komme att njuta gott av förhöjningen på det sätt, att de bleve säkert ställda mot att inte bli underbetalda av härads hövdingarna. Riksdagen avlät således en skrivelse till Kungl. Maj:t, närmast gående ut på, att dessa biträden skulle bli statsanställda eller dylikt. Frågar man nu, hur lösenförhöjningen faktiskt verkade med avseende på biträdenas ställning, så är svaret det, som man finner av de sakkunnigas betänkande och som också antydes i propositionen, att ett stort antal av härads hövdingarna självmant tillgodosågo de anställdas intresse. Många betalade betydligt mer än det minimum, som nu är föreslaget, och många betala fortfarande betydligt mera. Men å andra sidan visade det sig, att det fanns ett stort antal, enligt betänkandet närmare

Ang.
 avlöningen för
 icke rätts-
 bildade dom-
 sagobiträden
 m. m.
 (Forts.)

bestämt 69 domsagor av 124 — således något över hälften — där biträdena, även om man medräknar den ersättning, som de kunna ha i form av kommissionsnärsvoden, ävensom inräknar fritt vivre, fri bostad o. d. — dock lågo något under, i några fall rätt mycket under minimum.

Frågar man, hur staten i detta läge lämpligast skall tillgodose dessa biträdens intressen, så att de icke bli underbetalda — om nu staten fortfarande, liksom riksdagen då gjorde, betraktar det som ett statsintresse — så vore väl det närmaste svaret, att man gjorde dem till statsanställda, ungefär på samma sätt som våra skrivbiträden i departementen och hos mångfaldiga andra myndigheter. Men i detta särskilda fall stöter det på ett hinder, det samma hinder, som så ofta ställer sig i vägen på detta gebit av förvaltningen — nämligen den stundande, för att inte säga hotande processreformen. Om man nu icke alls kan beräkna, hur många skrivbiträden som kunna behövas eller hur många kanslier, som måste försvinna eller förflyttas från en ort till annan, överhuvud hur mycket som kan spela in, vilket icke nu kan överblickas, så vore det uppenbarligen icke klokt eller lämpligt att skapa en mängd dylika fasta befattningar på stat. Då frågas det: Vilket är det mest praktiska sättet, om man vill göra något åt saken? Det förefaller mig, som om man då svärligen kunde ha grundade principiella betänkligheter emot att samtidigt med att man förvandlar lösenförhöjningen från att vara provisorisk, som den hittills varit sedan 1918, till att bli definitiv i den meningen, att den definitivt införes i expeditionslösenförordningen, rksdagen också går med på de av Kungl. Maj:t framställda linjer, av vilka den viktigaste bestämmelsen ju innebär en minimilön för de statsanställda, vidare de andra bestämmelserna om semester, sjukhjälp och pension, som kammaren ju känner från propositionen. Det förefaller mig, som om detta icke borde möta några betänkligheter. Detta får naturligtvis icke förväxlas med en sådan åtgärd, som om man ville tänka sig, att den nuvarande förhöjningen skulle återtagas av regeringen, ifall riksdagen icke ville gå med på Kungl. Maj:ts nu bestämda linje, ty däremot skulle ju med skäl kunna sägas, att utredningen förmodligen komme att fortfarande visa vad den förut visat, nämligen att en stor del av häradshövdingarna, nära hälften, betala sina biträden kanske icke bara lika mycket som regeringen kräver, utan åtskilligt mera därtill, och man kan icke låta dessa lida för dem som stanna under. Således, lösningen kan icke vara att pressa häradshövdingarna genom att taga bort denna förhöjning för dem alla. Antingen finge man göra skillnad, vilket i praktiken bleve svårt att genomföra, eller, vilket jag anser vara den rätta lösningen, göra förhöjningen definitiv för allesamman, men på det villkor, att Kungl. Maj:t bemyndigas att utfärda de föreskrifter, som jag förut har omtalat.

Jag kan för min del, som sagt, icke se, att några principer därigenom trädas för nära. Uppenbarligen blir det till stor fördel för häradshövdingarna, att de få detta definitivt, som hittills varit provisoriskt ordnat och vad biträdena beträffar, bli de lika väl behandlade som motsvarande statsanställda. Vad angår konsekvenserna, som man så mycket talat om, vill jag särskilt påpeka till slut, att man väl knappast kan befara några egentliga konsekvenser såvitt ej processreformen även i andra fall skulle ställa hinder i vägen för att överföra liknande biträden till statsanställning. Eljest har man ju den vägen att tillgå, som man redan har följt i departementen och ofta annars, att man gör biträdena till statsanställda, såvitt utgifterna kunna täckas genom indragande till staten av motsvarande lösenbelopp. Nog av, vi kunna icke på något annat praktiskt sätt ordna saken för en lång tid framåt, och det förefaller mig, som sagt, som om de principiella betänkligheterna borde få vika för det praktiska intresse, som nu onekligen föreligger.

Herr Walles: Herr talman! Som kammaren torde finna, har utskottet i år i denna fråga framfört en annan mening än vid behandlingen i fjol, och det märkliga är, att medan reservanterna av i fjol voro ense med utskottsmajoriteten om att vilja bereda pension och kostnadsfri sjukledighet åt dessa domsagobiträden, har en helomvändning även i detta avseende skett, varom man i fjol var fullt ense.

Det förefaller mig som om det vore särdeles trööstlöst för dessa människor, det här gäller, ensamma och isolerade, som de äro, utan det stöd och den hjälp som ligger i möjlighet till att genom sammanslutning få sin ställning förbättrad. Utskottsmajoriteten förmenar, att allt är väl beställt och att inga missförhållanden existera. Att företagna utredningar visa motsatsen, lämnas utan avseende. Att flera häradshövdingar förklarat, att de anse den föreslagna minimilönen av 125 kronor i månaden för hög, och att det under debatten i fjol anfördes exempel på, att ett biträde under den värsta kristiden hade endast 50 öre per timme, därtill har man icke tagit någon hänsyn. På allt detta synes det mig som om utskottsmajoriteten svarat: »Det kommer oss icke vid. Vi kunna icke göra något i den saken.» Utskottsmajoriteten vill vidare bestrida staten rätt att av häradshövdingarna kräva vissa villkor beträffande avlöningen av deras biträden vid fortsatt förhöjning av expeditionslösen, oaktat här i kammaren i fjol från domarehåll erkändes, att denna rätt existerar. Det är sålunda hopplöst för utskottsmajoriteten att hävda denna åsikt. Det går enligt min mening icke heller att bortadvocera, att ehuru dessa biträden formellt äro anställda hos häradshövdingarna, de dock utföra arbete i det allmänna tjänst på dessa expeditioner år ut och år in, jämsides med de rättsbildade domsagobiträdena.

Riksdagen har tidigare som sin uppfattning uttryckt, att dessa biträden i likhet med de rättsbildade borde vara statsanställda. Det förefaller oss reservanter, som om utskottsmajoriteten varit synnerligen kallsinnig mot dessa domsagobiträden. Då emellertid minoriteten fortfarande anser och vidhåller vad statsutskottet i fjol framhöll, ber jag, herr talman, få yrka bifall till reservationen, d. v. s. till Kungl. Maj:ts förslag, vilket även i går antogs av andra kammaren.

Med herr Walles förenade sig herr *Carlsson, Carl*.

Herr Hallin: Herr greve och talman! Det är alltid medryckande anförande, som man får höra från herr justitieministern, och hans argument äro många gånger bestickande, men jag får lov att säga, att man måste ålägga sig en viss försiktighet, när det gäller att följa denna argumentering.

Ifrågavarande ärende, som gäller att tvångsvis ålägga våra häradshövdingar att till sina skrivbiträden giva en viss bestämd minimiavlöning, var föremål för vidlyftiga överläggningar här i kammaren under föregående års riksdag, och således torde detsamma för kammarens ledamöter ännu vara i friskt minne. Riksdagen avgjorde ärendet på det viset, att andra kammaren biföll Kungl. Maj:ts dåvarande proposition, vilken var ungefär lika lydande, som den nu föreliggande propositionen, under det att denna kammare avslög densamma, och då någon sammanjämkning av kamrarnas beslut icke kunde ske, ansågs det, att frågan för den riksdagen hade förfallit.

De huvudargument, som denna kammare då ansåg sig kunna följa vid sitt beslut, voro i huvudsak följande.

För det första ville man icke tvångslagstifta på detta område. Man ansåg, att det var principiellt motbjudande att med dylika bestämmelser ingripa i privata löncavtal, och detta så mycket mera, som några missförhållanden såsom skäl för ett dylikt ingripande i själva verket icke kunde påvisas existera. Yt-

*Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)*

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

terst sällsynta undantagsfall, sades det, hade i detta avseende förekommit. Den nuvarande statsministern yttrade från sin plats i kammaren, att man exempelvis kunde befara, att en nytillträdande häradshövding icke skulle anse sig böra honorera, vad företrädaren med avseende å utbetalningen av honoraret till skrivbiträdena ansett sig kunna göra. Men man ansåg då med rätta, att sådana undantagsfall icke kunde motivera ett så säreget tillvägagångssätt, som de föreslagna tvångsbestämmelserna innebure. Och om man skulle gå in för dessa bestämmelser, så måste man ju i alla fall också tänka på de konsekvenser, som måste bli en följd av ett sådant tillvägagångssätt.

Man kan ställa sig litet undrande, när utgången av detta ärende blev sådan förra riksdagen, vad anledningen kan ha varit till, att Kungl. Maj:t i år ansett sig böra komma tillbaka med samma förslag oförändrat, och man efterlyser, om några särskilda, nya skäl föranlett detta. Såvitt jag och utskottets majoritet kunnat finna, ha inga nya skäl tillkommit, och av justitieministern anförande kunde jag icke heller få fram några nya skäl lika litet som av den föregående ärade talarens. Precis samma skäl anföras i år, som man anförde i fjol.

Reservanterna ha i år påpekat en omständighet såsom varande ny, den nämligen att föreningen Sveriges häradshövdingar nu förklarar sig icke ha någon anmärkning att framställa mot förevarande bestämmelser. Jag har med avseende härpå en känsla av, att det är mycket lätt att förstå, att denna förening icke gent emot detta förslag kunnat intaga någon annan ståndpunkt än den gjort, då det för häradshövdingarna syntes vara ganska hotande att bli av med den förhöjda expeditiöslösen, som utgick till dem, och som i ganska stor utsträckning utgjorde del av deras löneförmåner.

Det är ju att märka med avseende på häradshövdingarna, att deras lönehållanden äro, kan man säga, rent av antediluvianska. Lönerna utgå med ett belopp av 4,500 kronor per år, vartill kommer ett personligt lönetillägg av 1,200 kronor. Den förhöjda expeditiöslösen måste således i väsentlig mån anses vara ett bidrag till häradshövdingarnas egen avlöning, samtidigt som en del av densamma utgår till deras biträden. I vilken proportion detta är förhållandet finnes icke angivet någonstans.

För övrigt måste riksdagen se på en fråga som denna ur andra synpunkter än häradshövdingarna. De se på densamma kanske mera ur deras egen personliga intressesfär, men riksdagen måste se frågan ur en annan synpunkt, som sammanfaller med den, som jag i början av mitt anförande vidrörde. *Statens förmynderskap beträffande enskilda löneavtal bör i det längsta undvikas.*

Nu säger man, att det icke skall bli några nya statstjänare, utan att det skall bli ett slags mellanting mellan enskild tjänst och statstjänst. Och justitieministern gjorde sig rätt mycken möda att förklara, att det här var ett alldeles speciellt förhållande, och att man därför icke behöfde befara, att det skulle bli några tråkiga konsekvenser av anordningen i fråga.

Emellertid strider detta något mot, vad som förekommer i den kungl. propositionen i detta hänseende. Ty, när man läser den, får man ett bestämt intryck av, att det här är fråga om att få in en ny talrik klass bland våra statstjänare. Härom står det på sidan 8 i den kungl. propositionen följande: »Visserligen är det sant att, såsom under behandlingen av frågan vid fjolårets riksdag från vissa håll gjordes gällande, ifrågasättande biträden även under tiden för den provisoriska anordningen allt fortfarande skulle komma att vara anställda i häradshövdingarnas tjänst. Emellertid må härvid erinras, att dessa biträden obestriddligen utföra ett för staten nödvändigt arbete, varför deras förhållande icke kan anses såsom privatanställning i vanlig mening utan snarare måste betraktas såsom i det närmaste analogt med den ställning statsanställda biträden hos andra myndigheter intaga.»

Det förefaller mig, som om detta skulle vara ett alldeles tydligt och klart ut-

talande om, att man, därest man går in på denna anordning, i och med detsamma har införlivat en ny grupp av statstjänare i vår förvaltning. Under det man har all möda att söka sörja för de stora skaror, som vi för närvarande ha, och under det man med ljus och lykta söker efter möjligheter att genom indragningar förminska denna stora skara, är det bra egendomligt, att man nu utan någon vidare utredning om, vad det skulle komma att innebära och om de konsekvenser det skulle komma att föra med sig vill införliva en sådan stor skara med våra förut ganska talrika statstjänare.

För övrigt är det ganska underligt, att man anser sig böra börja med häradshövdingarna. Det är underligt, att man anser, att häradshövdingarna i detta fall icke skulle veta att avväga de löneförmåner, som de böra giva sina biträden inom ramen av det lämpliga och med bibehållande av domarämbetets värdighet. Man ställer mycket stora krav på dessa ämbetsmän och domare. De skola ju avgöra enskilda personers ekonomiska förhållanden sinsemellan, men i detta fall tilltror man dem icke att kunna avväga de belopp, som de böra betala till sina skrivbiträden.

Då man emellertid sagt, att det kanske finnes undantag, vilket jag för min del knappast tror vara fallet, att det möjligen kan vara ett och annat missförhållande härvidlag, så har utskottet trots sig i ett uttalande i motiveringen kunna gå ut ifrån, att något sådant hädanefter icke skall behöva påtalas.

Ett tvångsingripande av den art, som Kungl. Maj:t i år såväl som i fjol föreslagit, är sålunda, enligt utskottets bestämda mening, såväl principiellt motbjudande som till sina konsekvenser ytterst betänkligt, och i detta speciella fall är det under alla förhållanden opåkallat.

På grund av vad jag nu haft äran anföra anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Herr talman! Den föregående talaren erkände i början av sitt anförande, att herr justitieministerns argument ibland äro mycket bestickande. Att döma av samme ärade talare synes det emellertid ha varit bortkastad vältalighet från herr justitieministerns sida visavi utskottets majoritet. Den föregående talaren funderade till och med, huru det varit möjligt för regeringen att föra fram denna fråga i år, eftersom den varit föremål för behandling i riksdagen förra året och med den utgång, som frågan då fick. För min del ber jag att få hålla regeringen räkning för, att den gjort det. Jag anser, att det är regeringens skyldighet att, när det gäller en väl motiverad och fullkomligt rättvis fråga, kräva rättelse och föra fram den frågan och lämna riksdagen tillfälle att rätta till ett misstag, som tidigare begåtts. Jag anser nämligen, att riksdagen begick ett misstag i fjol.

De synpunkter, som statsutskottets majoritet anlagt på denna fråga, verka på mig rent av upprörande. De äro så formalistiska och färgade av privata arbetsgivaresynpunkter, och jag hade icke väntat att få se sådana uttryck i samband med en fråga, som berör rättskipningen i landet.

Man säger t. ex., att man icke kan gå in på något tvångsförfarande gentemot häradshövdingarna, som ha att avlöna sina biträden. De böra naturligtvis ha så pass rättskänsla och takt, att de lämna en skälig avlöning till de biträden de ha, och den föregående talaren sade, att han icke trodde, att det förekom några missförhållanden eller att det fanns fall, där biträdena vore underbetalta. Men här är det icke nog med att bara tro. Enligt meddelande, som lämnats mig, är det mer än hälften av biträdena, som åtnjuta lägre lön än skälig minimiavlöning. Man bör icke endast taga tron till hjälp, utan man bör också räkna med de realiteter, som föreligga. Det förefaller mig, som om det vore en alldeles förfärlig finkänslighet gentemot häradshövdingarna, som gör, att man icke anser sig böra ingripa och detta trots att häradshövdingar-

*Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)*

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

nas egen organisation uttalat, att den icke har något emot ett ingripande från statens sida. Det förefaller mig, som om inför detta uttalande denna förfärliga osäkerhet och räddhåga från riksdagens sida vore ännu mer opåkallad. Vid frågans föregående behandling inom riksdagen ha sådana saker framkommit, att jag anser, att riksdagen icke kan komma ifrån densamma.

Nu framgår det av den föregående ärade talarens anförande, vad som enligt min mening är pudelns kärna i fråga om utskottsmajoritetens ståndpunkt, nämligen att de under inga förhållanden vilja vara med om att utöka statstjänarnas antal. Ja, denna paniska förskräckelse för om det skulle bli några flera statstjänare förstår jag icke, och det få herrarna ursäktas mig för. Vid frågans avgörande bör man naturligtvis icke taga hänsyn till, om det skulle bli några flera statstjänare, utan vad det gäller är, om det här är fråga om sådana befattningshavare, som böra bli fast anställda såsom statstjänare. Jag vill erinra utskottsmajoritetens medlemmar därom, att de, därest de motsätta sig varje tillfällig löneroglering för befattningshavare av det slag, varom här är fråga, därigenom medverka till, att den slutliga lösningen måste bli den, att dessa befattningshavare bli statsanställda. Enligt min mening är detta också det enda riktiga. I fråga om ett så viktigt område som lagskipningen här i landet, så är det väl märkvärdigt, om icke även underordnade befattningshavare med anställning på detta område skulle vara lika berättigade att få statsanställning som andra befattningshavare på områden, som kunna sägas vara vida mindre direkt anslutna till statens verksamhet såsom sådan. I all synnerhet som vi berömma oss av att i en aldeles särskilt hög grad vara en kulturnation, borde vi anse rättskipningen vara ett så pass viktigt område, att vi borde se till, att inga privata arbetsgivarsynpunkter där finge spela en dominerande roll, något som utskottets majoritet verkligen har låtit komma sig till last.

Ja, det var en debatt här om dagen, då man, såsom jag då hade äran framhålla, ådagalade en aldeles särskild djurskyddsvänlighet. Det skulle vara intressant att se, att man även låte denna välvilja sträcka sig till människor och till människor i en underordnad ställning, vilkas ekonomiska förhållanden med nödvändighet böra ordnas på ett tillfredsställande sätt. Därvidlag tyckes »skyddsvänligheten» emellertid icke räcka till, och jag får säga, att jag knappast någonsin läst ett statsutskottsutlåtande med så krassa synpunkter anlagda som detta, och det vill icke säga litet, när det gäller utlåtanden från statsutskottet.

Är det sålunda så, att det är detta som är den springande punkten, att man är rädd för att öka antalet statstjänstemän, så vill jag säga herrar ledamöter av statsutskottets majoritet, att ni böra utan vidare vara med om en tillfällig löneroglering för de biträden, varom det här är fråga utan att göra dem till statsanställda, ty gör ni icke det, så är jag övertygad om, att det icke finnes någon annan lösning än att göra dem till statsanställda. Detta har hittills icke kunnat ske på grund av denna eviga väntan på processreformen, som tager så många år, innan den blir färdig.

Jag skulle naturligtvis gärna vilja ansluta mig till de synpunkter, som anlagts av herr Lindhagen i denna fråga, men då huvudvikten för mig är, att åtminstone något göres härvidlag, skall jag be att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Lindhagen: Då jag för många år sedan vid flera tillfällen fick stå här i kammaren och förorda för dessa skrivbiträden en människovärdig behandling, så var det den nuvarande statsministern, som förde statsutskottets talan på grund av enahanda skäl, som utvecklas i det nu föreliggande statsutskottsutlåtandet.

Det är ganska lustigt att se, att statsutskottet talar om de konsekvenser ett insläende på den av Kungl. Maj:t nu angivna vägen kunde komma att medföra, och utskottet erinrar i detta hänseende om den hos häradsskrivarna anställda personalen. Herr Ekman slutade också alltid med att hänvisa till dessa befarade konsekvenser i föregående debatter. Jag vill därför uttala min tillfredsställelse över, att den nuvarande statsministern i någon mån ändrat mening och be honom fortsätta på denna väg och verka för att de skrivbiträden, varom det här är fråga, på samma sätt, som staten redan gjort i fråga om en myckenhet andra skrivbiträden, må vinna statsanställning.

Här föreligga nu tre olika alternativ. Det första är statsutskottets förslag, att dessa biträden fortfarande skulle vara i privat anställning på grund av de skäl, som anförts av utskottets talesman, herr Hallin. Om emellertid herr Hallin ville litet närmare läsa igenom papperen, skulle han finna, att detta icke är någon enskild anställning i realiteten — utan att staten låter dessa biträden till skillnad från andra vara beroende av enskilt antagande. De arbeta i statens intresse och behövas i domsagorna för att tillgodose statens rättsskipning.

Herr Hallin sade, varför skola vi börja med häradshövdingarna? Bäste herr Hallin, vi börja icke med häradshövdingarna, utan vi sluta med dem! I varje fall inom rättsvården. På olika områden — i hovrätterna, i departementen, länsstyrelserna och annorstädes — har staten oavsett processreformen och annat givit skrivbiträdena statsanställning. De juridiska biträdena i domsagorna voro också på sin tid privatanställda och till den grad privatanställda, att de ofta fingo betala till häradshövdingarna för att få vara biträden. Detta har staten icke ansett vara riktigt, och därför har staten givit dessa juridiska biträden statsanställning, herr Hallin!

När en ledamot av statsutskottet uppträder såsom talesman för detta stora utskott, bör han åtminstone taga hänsyn till detta och icke bara komma med allmänna talesätt och säga, att det visserligen är sant, att de rättsbildade domsagobiträdena, ehuru de förut haft privat anställning, numera äro statsanställda men att det är en skillnad mellan de rättsbildade biträdena och de icke rättsbildade. Herr Hallin borde ha utvecklat, varför det skall förefinnas statsanställning, befodringsutsikter och karriär endast för de rättsbildade biträdena men icke ens ett nödortftig statsuppehälle för de andra. Varför gjorde icke herr Hallin detta? Om han hade gjort det, hade det varit öppet spel, och vi hade då vetat, var vi hade varandra.

Nu innebär reservanternas förslag, liksom också Kungl. Maj:ts proposition, en kompromiss, och detta är ju alltid något. Men det är varken fågel eller fisk utan konjunktur utan grundsatser, och för denna kompromiss synes även min vän, herr Winberg, i all välmening dukat under för en gångs skull. I motionen har yrkats, att dessa skrivbiträden skulle bli statsanställda i likhet med exempelvis skrivbiträdena i justitiedepartementet, hovrätterna och de juridiska biträdena i domsagorna.

Jag har anfört exempel på, att Stockholms stad på ett helt annat, reellt och förståndigt sätt löst denna fråga för skrivbiträdena vid rådhusrätten. De ha blivit stadsanställda alla dessa biträden, vilka förut haft privat anställning hos assessorerna, som uppburit lösen för protokoll m. m. Jag har sagt detta väl för tionde gången — man får upprepa det, ty ingen lyssnar därpå. — Det enda, som en gång inträffat, är, att statsministern under debatten i kammaren i fjol sade, att det kan man väl icke gå in på. Det var, såvitt jag minnes, hela motiveringen. Men varför inte det då? Statsministern resonerade som så, att den förhöjda lösen tillkommit bland annat för att bereda en fast anställnings förmåner åt de icke rättsbildade biträdena.

Skrivbiträdena hos Stockholms rådhusrätt blevo stadsanställda ögonblick-

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

ligen och utan prut, justitiestaten, alla, från de högsta till de lägsta, skola vara statsanställda utom domsagornas skrivbiträden. Staden gav dem en liten grundlön, sjukhjälp och pension, och assessorerna fingo betala dem med sportlerna, enligt en taxa, som faststälts av magistraten. Och vidare gav man ett erkännande åt dessa skrivbiträden, att de hade förrättat stadstjänst, ehuru de hade varit privatanställda. Hela den tjänstgöring, som de på grund av privatanställning hos assessorerna haft, skulle få räknas dem till godo för erhallande av lönetillägg på samma sätt som om de hade varit stadsanställda. Detta, herr statsminister och statsutskott, är verkligen rättvisa. Föreställningen, att saken ej kan ordnas, så länge sportelsystemet existerar, är endast en fördom.

Nu ha sportlerna indragits. Biträden ha nu i stället full lön efter vissa grunder, och staden uppbär sportlerna. Där ser man, huru allt går för sig, ifall man verkligen vill göra något.

För den kompromiss, som här föreslås och till vilken jag naturligtvis önskar bifall hellre än till utskottets avslagsyrkande, anföres också, att häradshövdingarna gått med på de ifrågavarande bestämmelserna. Detta beror icke minst därpå, att den nuvarande statsministern velat använda sportlerna såsom ett tvångsmedel mot häradshövdingarna för att förmå dem att gå in på detta projekt, och jag vill då giva statsutskottet rätt, då det säger, att någon sådan uppgift hade icke förhöjningen av lösen vid dess tillkomst.

Herr Ekman ville nämligen såsom ordförande i kommittén i fjol och han vill i år såsom statsminister ha ett tvångsmedel mot häradshövdingarna. Till protokollet över finansärenden den 29 juni 1926 sade han såsom finansminister att om häradshövdingarna icke ginge med på detta, så skulle den ökade lösen indragas åtminstone vad underdomstolarna på landet beträffar. Vad är detta för något, varför icke likaväl i städerna? Att städerna skulle få behålla sportlerna skulle kanske bero på, att de till skillnad från staten ordnat det så gentilt för sina motsvarande biträden.

När jag ser den nuvarande finansministern, som framlagt detta förslag, här närvarande, så vill jag erinra honom om, att, när jag utvecklade dessa synpunkter på statsanställning i fjol, så sade han från sin bänk enskilt, att han haft mycken lust att instämma i mitt anförande.

Reservanterna ha icke heller, jag upprepar det, svarat på min motion. De ha på andra skäl, som icke alls beröra min motion, yrkat avslag på densamma. Vad innebär reservanternas förslag i pensionsavseende? Jo, det innebär, att de ifrågavarande biträdena skulle få pension på grundvalen av en först nu börjande inbetalning av 100 kronor om året. När får då den nuvarande generationen en anständig pension? Hela den nuvarande generationen och i all synnerhet den äldre delen av densamma är sålunda fullkomligt åsidosatt. Och dock säga reservanterna, att det är angeläget, att biträdena i fråga »snarast möjligt» beredas en tryggare ställning än de hittills intagit. Då nu motionären ovedersägligen påvisat, att detta icke blir fallet, så bryr man sig icke om det. Det är obekvämt under den nuvarande parlamentarismen att vidröra en sjuk punkt, och därför tiger man. Det yrkas avslag på motionen till och med med den motivering att de ifrågavarande biträdena snarast möjligt böra få en tryggare ställning än de hittills intagit. De få icke denna tryggare ställning »snarast möjligt» av reservanterna, och häri ligger en fundamental blotta i deras förslag.

Nu ha häradshövdingarna fallit till föga inför hotet att icke få den förhöjda expeditionslösen fastställd för framtiden, något som herr Ekman ordnade med, då han var finansminister. Häradshövdingarna ha gått med på detta för att få den förhöjda expeditionslösen fastställd för framtiden, ty de tycka

begripligt nog icke om att mista den. Detta är våld förstås, men vad skall man göra.

Nu har jag för att bättra på saken och för att vinna gehör för en sådan stadskonst, som Stockholms stad och kanske de flesta städer i landet tillämpat beträffande skrivbiträdena i deras rådhusrätter, föreslagit, att staten beträffande de äldre biträdena, som icke alls, såsom reservanterna säga, snarast möjligt komma att få en tryggare ställning, skulle redan nu anså ett belopp för att de med stöd av det skola få pension. Det finns inte något annat sätt. Denna sak var naturligtvis hopkopplad med motionen, men tekniken i grundlagen ansågs påkalla, att den skulle skickas till bankoutskottet, och där ligger den nu, och utskottet lurpassar givetvis nu på beslutet i dag i huvudfrågan för att slippa ge besked. Inte heller har anordnats ett sammansatt stats- och bankoutskott för att bedöma frågan i hela dess vidd. Man har, utan att säga ens ett ord om realiteten, avstyrkt skrivbiträdenas behöriga krav. Både utskottet och reservanterna blunda för motionärens grundlagsenliga rätt att få sitt förslag bedömt efter dess innehåll, då han talar å en del av det svenska samhällets vägnar, och de ge sig ej ens sken av att antyda, varför de blunda för motiveringen.

Jag yrkar således bifall till förslaget om statsanställning eller med andra ord bifall till min motion.

Herr Schlyter: Mina herrar! I princip är jag för min del fullt ense med herr Lindhagen i de synpunkter, han framfört i sin motion. Att jag nu icke går närmare in på herr Lindhagens yrkande beror därpå att det i dag dock icke kan bli tal om att kammaren skulle komma att bifalla herr Lindhagens förslag. De aktuella yrkanden, som stå emot varandra, äro yrkandena om bifall till reservationen, d. v. s. till Kungl. Maj:ts förslag, och om bifall till statsutskottets hemställan.

När man ser detta statsutskottsutlåtande är det ju märkligt, att Kungl. Maj:ts proposition icke vunnit understöd av några andra än utskottets socialdemokratiska ledamöter — men, om jag icke ser fel, av så gott som alla dessa. Ej en enda ledamot av Kungl. Maj:ts eget parti har understött propositionen. Jag har emellertid den förvissningen, att ställningen här i kammaren icke motsvarar ställningen i utskottet. Av ett flertal borgerliga ledamöter av denna kammare har jag nämligen förnummit, att de hava förståelse för det av Kungl. Maj:t här framförda önskemålet.

Nu anförde herr Hallin såsom talesman för utskottet, att man i år kunde göra samma invändningar mot propositionen som förra året. Till en början fann han det olämpligt att framgå med tvångslagstiftning mot häradshövdingarna. Men han kom själv med svaret: Häradshövdingarna hava själva tillstyrkt en åtgärd i den riktning Kungl. Maj:t föreslagit. Emellertid fann herr Hallin lämpligt att söka misstänkliggöra häradshövdingarnas mening med den förklaringen, att de talade i sitt eget intresse. Han yttrade, att sedan Kungl. Maj:t hotat Sveriges häradshövdingar med att de annars skulle bli av med vissa inkomster, häradshövdingarna sett till sina egna personliga intressen, när de understött Kungl. Maj:ts uppfattning i denna punkt. Jag ber att få inlägga en gensaga mot detta uttalande och att få lämna den upplysningen, att redan förra året, innan något dylikt hotfullt yttrande fällts, styrelsen i föreningen Sveriges häradshövdingar tillstyrkt samma förslag. Och styrelsen i nämnda förening brukar stå i intim kontakt med föreningens medlemmar. Det visade sig också vid det på hösten förra året hållna årsmötet, att föreningen så gott som enhälligt delade styrelsens uppfattning. Den omständigheten, att under tiden mellankommit ett i sig olämpligt yttrande från den då fungerande

*Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)*

Ang.
avlönningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

finansministern, att man eventuellt finge tänka på en reduktion av den provisoriska expeditionslösen, kunde icke vara ägnad att rubba häradshövdingarnas ställning till denna fråga. Jag avvisar alltså detta försök att förringa värdet av den sakkunniga kårens uppfattning, liksom jag avvisar herr Lindhagens mera på skämt framförda anslutning till herr Hallins yttrande, då herr Lindhagen förklarade, att häradshövdingarna gått med på detta på grund av hotet. Detta är, som jag säger, icke riktigt.

I statsutskottets utlåtande återopas ett skäl, vilket, såvitt jag följt med diskussionen, icke upptogs av herr Hallin, sedan skälet bemötts av justitieministern. Jag behöver därför icke närmare uppehålla mig vid detta, men vill dock erinra om, att utskottet säger: »Spörsmålet i dess helhet om de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor torde böra lösas först i sammanhang med den förestående rättegångsreformen.» Detta är en konsekvent ståndpunkt från deras sida, som överhuvud taget motsätta sig åtgärders vidtagande på områden, som hava med domstolsväsendet att göra, med hänsyn till att vi en gång i framtiden kunna få en processreform genomförd. Men jag tror icke, att detta skäl skall kunna med framgång anföras gentemot varje ifrågasatt partiell förbättring under alla de år som återstå, innan vi få se processreformen realiserad.

Herr Hallin uttalade sin förvåning över, att propositionen återkommit i huvudsakligen oförändrat skick, fastän första kammaren förra året avböjde densamma. Även jag skulle hava önskat någon liten förändring, när propositionen nu kom tillbaka. Kungl. Maj:t borde enligt min mening hava beaktat vissa erinringar, som förra året gjordes om att biträdena icke bleve tillräckligt hjälpta med att en minimilön sattes. Framför allt tänker jag härvid på den invändningen, att det kunde finnas fara för att en uppställd minimilön droge ned lönen för de mera kvalificerade kvinnliga skrivbiträdena på kanslierna, så att minimilönen kunde komma att tendera till att bli en maximilön. Då nu emellertid icke något åtgjorts i detta avseende, är detta naturligtvis ingalunda för mig något skäl att icke gå med på vad som här föreslås och som är i huvudsak detsamma, som förra året av den då sittande regeringen föreslogs riksdagen, men hoppas att Kungl. Maj:t även i fortsättningen har sin uppmärksamhet riktad på skrivbiträdenas löneförhållanden.

En invändning, som man ofta hör särskilt under hand framställas, är den, att på ett domsagokansli ett skrivbiträde kan få gå kvar, som i själva verket icke representerar mer än halv arbetskraft, i det att domaren behåller ett överärigt skrivbiträde eller ett biträde, som överhuvud taget icke är så skickligt, samt att det icke är lämpligt, att domarna skola vara skyldiga att på grund av åläggande i en gällande författning betala ett sådant biträde full avlöning. Den omständigheten är emellertid observerad och kan i det individuella fallet regleras i enlighet med vad fallet kräver.

Innan jag slutar, skulle jag också vilja uttala den förhoppningen, att även i andra fall möjlighet beredes att taga hänsyn till särskilda omständigheter i olika domsagor. I en domsaga exempelvis har man framför en pensionering av skrivbiträdena föredragit ett system, som går ut på att under samförstånd mellan domaren och skrivbiträdena insättes varje månad på räkning hos bank ett visst belopp, som icke får uttagas utan domarens medgivande och som är avsett att stå där, så länge biträdet tjänstgör i domsagan. Detta medför den förmånen, att om skrivbiträdet slutar, t. ex. för att ingå äktenskap, har det på en sparkassebok en samlad slant, som biträdet då har mera valuta av än av en pensionsförsäkring. Jag tar emellertid för givet, att ett godkännande av Kungl. Maj:ts proposition icke skall utgöra hinder för att dylika särskilda anordningar bliva möjliga även i framtiden.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Herr Schlyter nämnde i början av sitt anförande, att han fann det anmärkningsvärt, att icke någon meningsfrände till regeringen inom utskottet anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Jag har litet svårt att förstå, att detta i och för sig kan vara någon-ting anmärkningsvärt, ty detta är ju icke någon partiskiljande fråga utan en fråga av mera praktisk innebörd. Närmast får man väl betrakta det så, att regeringen framlagt densamma såsom en humanitär fråga för att söka tillvarataga intressena för skrivbiträdena på domsagokanslierna.

Emellertid kan man se frågan ur principiell synpunkt, och det är företrädesvis ur den synpunkten som jag tillförne liksom nu ställer mig avvisande in-till den stund, då frågan föreligger i ett sådant skick, att det kan ådaga-läggas, att de personer, vars anställningsvillkor man här har för avsikt att re-glera, skola på allvar inrangeras i statens tjänstemannagrupp. I detta fall har herr Lindhagen intagit en klar ståndpunkt, men såvitt jag förstår kommer Kungl. Maj:ts föreliggande förslag logiskt att leda fram till, att dessa biträden skola bli statsanställda. När man nämligen börjat blanda sig i anställnings-och avlöningsvillkoren för en stor grupp av medborgare, är det ofrånkomligt, att man har gett på hand, att man betraktar dem som så viktiga för samhälls-maskineriet, att man måste se till, att villkoren bli så drägliga, att man får goda kvalifikationer hos dessa biträden. Annars kunde det vara litet egen-domligt. Jag måste då instämma med herr Hallin, att det är litet underligt, att man just börjat med den högt kvalificerade arbetsgivargrupp, som lan-dets domhavande och häradshövdingar få anses utgöra. Det finns säkerligen många andra områden, där förhållandena mellan arbetsgivare och arbetare i långt högre grad skulle kräva ingripande från statens sida än i fråga om för-hållandet mellan domarna och deras kanslibiträden. Jag utgår nämligen ifrån, att de av sina arbetsgivare få en human behandling, och för min del är jag icke beredd att i närvarande stund ge på hand att utvidga tjänstemannakåren, statstjänarnas grupp, med ytterligare detta antal, som utgöres av skrivbiträ-dena hos domhavandena. Jag kan omöjligt komma ifrån, att detta icke kan medföra konsekvenser. Det föreligger ju alldeles samma skäl för häradsskriverbiträdena att sedan komma och göra samma framställning. Ingen, som känner till den arbetsbörda, som påvilar en häradsskriver, vill väl ifrågasätta, att dennes arbetskraft skulle räcka till för att ensam utföra detta arbete. Han måste hava många fler biträden än varje domhavande för att kunna utföra det arbete, som han enligt lag är skyldig att utföra. Då kan jag omöjligt komma ifrån, att inte precis samma skäl göra sig gällande på detta område, där man lagt på en person så stor arbetsbörda, att han icke kan utföra sitt arbete utan biträde. Man får taga konsekvenserna och säga, att de äro i samma ställning som domsagobiträdena.

När man ser våra lönestater, kan man ju märka, att vi ha stora grupper statstjänstemän. Man kan ju snart räkna med en tid, då statstjänstemännen med släkt och vänner tillsammans behärska majoriteten i detta land. Om ut-vecklingen i vårt samhälle fullföljes på det sätt, som herr Lindhagen skisse-rat, att det har skett i Stockholm, blir det snart så, att det blir tjänstemännen som dominera i fråga om allmänna val och dylikt. För min del anser jag, att det icke finns någon anledning att påskynda utvecklingen i denna rikt-ning.

Då jag icke kan se någon anledning till, att staten i detta fall skulle ge sig på en avtalslagstiftning mellan enskilda arbetsgivare och deras biträden — det är ju den ställning man för närvarande får anse, att dessa domsago-biträden intaga — har jag varken tidigare eller nu kunnat vara med om bifall till det förslag, som här föreligger, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)*

Ang.
avlönningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr vice talman! Då jag förut under olika förhållanden haft anledning att deltaga i behandlingen av detta ärende, ber jag att få säga några ord.

Med anledning av herr Lindhagens uppfattning, att jag skulle i denna fråga hava ändrat mening, därför att jag tidigare såsom statsutskottsledamot avstyrkt hans då gjorda framställning, under det att det nu föreligger förslag från Kungl. Maj:t om vissa åtgärder, vill jag först erinra om, att vad som tidigare från statsutskottets sida avstyrktes var att *omedelbart* med statsmedel ge dessa befattningshavare vissa förmåner, utan att deras ställning vare sig i ena eller andra avseendet klart anvisades. De skulle i lönehänseende betraktas såsom statsanställda, utan att man i övrigt gjorde klart för sig hela deras läge och ställning. Det är klart, att föreliggande förslag skapar just denna förutsättning för ett bedömande, som man då påvisade, att den icke förelåg. Det föreligger, såvitt jag kan se, icke någon inkonsekvens i den hållning jag intagit i egenskap av ledamot av regeringen och framläggare av denna proposition och min tidigare intagna ståndpunkt.

Däremot måste jag säga, att det är mycket svårt att förstå, när statsutskottet såsom sitt huvudskäl anfört, att häradshövdingarna måste i förhållande till dessa biträden anses likställda med enskilda arbetsgivare samt att ett ingripande från statens sida i löneavtal, ingångna mellan häradshövdingarna och deras biträden, ur denna synpunkt icke synes böra ifrågakomma. Jag måste säga, att när riksdagen skrivit till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning, huruvida icke statsanställning syntes böra beredas ifrågavarande biträden, så är det fullständigt uppenbart, att riksdagen icke skrivit så om en befattningshavaregrupp, likställd med hos enskilda arbetsanställda i allmänhet, utan här måste det vara fråga om en befattningshavaregrupp i en annan ställning än de i enskild tjänst placerade. När man alltså vet, att riksdagen gjort detta, förstår jag icke, att statsutskottet kan förklara, att det icke finnes någon skillnad mellan dessa befattningshavare och övriga hos enskilda arbetsgivare anställda personer.

Det förhåller sig som sagt faktiskt på det sättet, att här har man att göra med en grupp befattningshavare, som stå i en viss särställning. Man har visserligen också ifrågasatt, huruvida de icke borde hänföras till statstjänare eller inte. Häremot invänder utskottet: »Spörsmålet i dess helhet om de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor torde böra lösas först i samband med den förestående rättegångsreformen.» Därmed föreligger, såvitt jag förstår, klara linjer rörande hela detta resonemang angående frågan, huruvida man på annat sätt nu har utsikt att tillgodose dessa biträden, så att deras intressen bliva något så när tillgodosedda.

Nu har ju det förslag, som Kungl. Maj:t i fjol framlade och som i år åter framlagts, löst frågan på ett sådant sätt, att man utan särskild kostnad för statsverket dels skapat en åtminstone i vissa fall tryggad ställning för ifrågavarande befattningshavaregrupp, dels också stimulerat dem själva till åtgärder, alldeles särskilt för betryggande av deras uppehälle på ålderns dagar. Det förefaller mig, som om det kan givas mycket goda skäl för detta förfaringsätt.

Att inte det som föreslås kommer att kosta någonting efter utskottets mening framgår därunder, att utskottet säger, att utskottet förutsätter, att nu gällande bestämmelser om förhöjd expeditionslösen prolongeras oberoende av frågan om domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor. Man förutsätter således, att precis samma kostnader skola från statens sida utgå, oberoende av om denna uppgörelse kommer till stånd eller ej och om sålunda detta villkor blir knutet vid uppgörelsen i fråga. Då är spörsmålet icke — såsom man gång på gång alldeles oriktigt hört upprepas — huruvida konsekven-

serna av detta skulle, såsom herr Hallin uttryckte sig, skapa en ny talrik grupp av statstjänare, utan frågan är, huruvida man i detta sammanhang — om man gör rätten till expeditionslösen definitiv, i den mån man kan det och med den motsatta partens begivande — bör sörja för, att det blir ordnat jämväl för utövarna av det arbete, för vilket expeditionslösen avsåg att utgöra ersättning till häradshövdingarna. Jag kan icke finna, att det finnes någon som helst farlig konsekvens däri. Om det uppstår en annan statstjänaregrupp, som i förhållande till staten intager samma ställning som denna, och man beträffande deras löneställning ombesörjer så, att man utan ökade kostnader kan tillgodose deras behov och för dem ordna en säkerhet för vissa framtida inkomstmöjligheter, förefaller mig detta icke vara en konsekvens, för vilken man har anledning att falla undan. Om man i detta fall underlåter att åstadkomma en uppgörelse, kvarstår uppenbarligen på grund av riksdagens skrivelse och en massa uttalanden en försörjningsskyldighet från statens sida, som säkerligen i olika avseenden kommer att åberopas och som staten då får på annat sätt tillgodose.

Jag vill också säga, att när man i detta sammanhang talar om hot och tvång, förstår jag icke detta tal. Här är det fråga om en ekonomisk uppgörelse mellan två parter. Då är det ju naturligt, att i detta sammanhang både den ena och andra parten får angiva, på vilka villkor uppgörelsen enligt dess mening skall ske, och den innebörd, som den skall ha. Detta kan man väl icke betrakta såsom hot och tvång. Man betraktar saken såsom ett naturligt angivande från den ena partens sida, huru han anser, att uppgörelsen bör i det ena eller andra fallet organiseras. Det är vad som i detta fall skett.

Herr Hallin frågade, huruvida några nya skäl tillkommit sedan i fjol. Ja, anledningen till, att frågan måste upp hos regeringen var ju den, att den förr fastställda tiden för giltigheten av den medgivna förhöjningen av vissa lösen-satser utgick den 1 juli i fjol och att med anledning därav beslut skulle fattas. Då fann Kungl. Maj:t, att det borde fattas ett nytt temporärt beslut, och detta beslut borde då motiveras. Det är denna omständigheten plus den omständigheten att, mot vad man i fjol uttryckte tvivel om, häradshövdingarna i allmänhet, såsom förening betraktade, förklarar sig villiga att gå in på denna uppgörelse och att vara nöjda med den. Den omständigheten föreföll vara ett alldeles tillräckligt skäl för att framföra frågan på nytt. Jag vill även säga, att man har från häradshövdingarna själva protesterat emot, att frågan förts fram på ett sådant sätt, att det skulle vara en uppgörelse som från den ena partens sida godtages, därför att man icke har någon annan möjlighet. I andra kammaren uppträdde i går också en häradshövding och förklarade, att han för sin del ville förorda förslaget, därför att det ur häradshövdingarnas synpunkt vore acceptabelt och riktigt. Jag säger i dag vad jag sade i går, att då föreningens flertal vet, att det redan nu betalar sina biträden på ett sådant sätt, att det icke träffas av bestämmelserna om minimilönen, finner jag det naturligt, om samma flertal anser att de återstående kunna betala sina biträden efter ungefär samma normer. Det behöver icke ligga någon känsla av tvång i ett dylikt positionstagande.

Det har uttalats en viss förvåning över, att icke meningsfränderna till regeringen i utskottet intagit position till förmån för detta förslag. Jag vill här till endast i korthet anmärka, att regeringens meningsfränder i andra kammaren visade sig intaga den ståndpunkten, att varenda en med undantag av utskottets representanter röstade för detta förslag. Även högerns ledare i andra kammaren och en mycket stor del av den kammarens ledamöter funno, att de anförda skälen för Kungl. Maj:ts förslag voro fullt tillräckliga.

Vidare säger man, att det är underligt att man skall börja med häradshövdingarna. Det är inte underligt alls, därför att läget är sådant. Det är frå-

*Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)*

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

gan om deras lösenrätt, som skall avgöras. Frågan om dessa befattningshavares ställning har gång på gång förts fram i olika motioner under en följd av år. Det är då inte alls egendomligt, att i fråga om just denna grupp uppgörelsen först skulle komma till stånd. Och när nu herr Kvarnzelius i det sammanhanget hotar med talet om häradsskrivarnas skrivbiträden, skulle jag vilja säga: Kan en uppgörelse ske på samma sätt med dem och utan ökade kostnader för staten på det sätt, att man går in för att de på häradsskrivarkontoren sysselsätta biträdena få åtminstone en minimiställning i fråga om säkerhet vid anställningen och framtida inkomst, så ligger däri, såvitt jag kan förstå, ingen som helst avskräckande konsekvens.

Herr Kvarnzelius föreföll vara i viss mån rädd för att öka statstjänarnas antal i deras egenskap av väljare. De börja snart på att bli i majoritet, sade han. Jag skall inte ingå på den saken, men jag vill framhålla, att om de ur utskottsmajoritetens synpunkt bli så mycket välvilligare efter ett avslag än efter ett bifall, är väl osäkert. Det förefaller knappast vara anledning att tro, att så skulle vara fallet.

Det är här inte fråga om att öka statstjänarnas antal, utan det är fråga om att på ett smidigt och lämpligt sätt tillgodose det, som nu i detta skede kan tillgodoses, utan att det för staten innebär några ökade utgifter. Men då säkerligen ett beslut i överensstämmelse med statsutskottets hemställan skulle kunna tydas så, som om denna kammare skulle ha mindre omtanke och mindre intresse för befattningshavare i dylik ställning, vågar jag uttrycka den förhoppningen, att denna kammares majoritet skall i likhet med andra kammaren godtaga reservationen och därmed Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Jag hade av åtskilliga skäl haft för avsikt att i år icke uppträda i denna fråga. Jag uttalade min mening i frågan i fjol, och den meningen hyser jag fortfarande. Vad som gör, att jag ändock begärt ordet, är innehållet i några uttalanden av hans excellens statsministern.

Hans excellens statsministern tryckte mycket hårt på, att frågan innebär en ekonomisk uppgörelse mellan två parter. Men man får väl icke glömma, att den ena av dessa parter är staten, som har all beslutanderätt, under det den andra parten icke har någon beslutanderätt. Jag skall icke ge mig in på frågan, om vad som kan ha legat under häradshövdingeföreningens uttalande i saken. Jag vill endast erinra därom, att mellan den tidpunkt, då häradshövdingeföreningens styrelse första gången uttalade sig i frågan utan att ha hört föreningen och den tidpunkt, då häradshövdingeföreningen avgav sitt uttalande i samma fråga, ligger frågans behandling i riksdagen förra året och den debatt, som då förekom. Det är väl alldeles naturligt, att häradshövdingarna måst låta sig i viss mån åtminstone påverkas av den omständigheten, att de stått inför ovissheten om, huruvida de skulle få behålla den förhöjda lösen eller i varje fall om de skulle erhålla den säkerhet, som består i att den förhöjda lösen inskrives i lösenförordningen. Vad häradshövdingarna sagt i denna sak, och vilken ståndpunkt de däri intagit, övar emellertid på mig icke det ringaste inflytande. Jag skulle kunna säga, att jag för min del beklagar, att häradshövdingarna varit i den ställningen, att de ansett sig böra gå in på ett förslag, som dock i varje fall ur statens allmänna synpunkter, såvitt jag kan förstå, icke är att rekommendera. Det synes mig, att riksdagen bör betänka sig mer än en gång, innan den går in för en princip sådan som den ifrågavarande, som väl, hur man än ser saken, icke kan betyda något annat, än att riksdagen fastställer avlöningar, som enskilda åläggas utgiva till hos dem anställda personer. Påståendet att skrivbiträdena i fråga intaga en sär-

ställning därför att de utträtta visst för det allmänna nödvändigt arbete är väl närmast en lek med ord. Det förhållandet, att staten ansett lämpligt, att detta arbete, i stället för att utträttas genom statsanställda, skall verkställas på härads hövdingarnas försorg genom av dessa anställda biträden kan väl ej rimligen föranleda till, att staten bör fastställa samma lönenorm, som gäller för statsanställda, vilket, hur man än ser saken, måste innebära ett ingripande i förhållandet mellan enskilda arbetsgivare och arbetstagare, som kan medföra vidsträckta konsekvenser. Man kan väl åtminstone icke blunda för, att om man tager ett första steg i nu angiven riktning, så ligger det snubblande nära till hands att antaga, att många andra biträden, som sitta på för allmänheten öppna expeditioner och utföra vissa funktioner för det allmännas räkning, komma med anspråk på att bli i avlöningshänseende likställda med domsago-biträdena.

Nu säges det, att detta förslag innebär ett mycket smidigt sätt att ordna saken. Ja, såvitt jag förstår, är det smidigt såtillvida, som man lägger bördan på enskilda personer och icke belastar staten därmed. Men jag undrar, om det sättet skulle gå lika bra, därest det gällde t. ex. landsfiskalernas och häradsskrivarnas biträden. Jag vet icke, om häradsskrivarna få någon förhöjd lösen för sina taxeringsbevis. Emellertid är den inkomst, som ligger i förhöjd lösen på sådana bevis, en mycket ringa del av deras inkomster utöver lönen. De inkomster utöver lönen, som en häradsskrivare har, utgöras i huvudsak av uppbördsprovision, och man kan väl icke ifrågasätta, att man skulle ålägga häradsskrivarna att med uppbördsprovisionen betala sina biträden. Nej, när den frågan kommer upp en gång, och det gör den säkerligen, om det föreliggande förslaget antages, står man inför det faktum, att då får staten betala kostnaden. Hela denna fråga om ifrågavarande och med dessa likställdas anställning bör lösas i ett sammanhang och icke på det sätt, att man lösröker från det hela en enda grupp av befattningshavare. Om så sker, kan man bedöma konsekvenserna av frågan i ett sammanhang, och då är rätta tidpunkten för ett bedömande av spörsmålets verkliga innebörd: skall man göra dessa biträden statsanställda eller skall man det icke? Den halvmesyr, som nu föreslås, måste jag för min del avråda ifrån. Jag ser icke på saken som häradshövding. Den berör mig privat synnerligen litet. Men jag måste avråda från detta steg ur allmän och principiell synpunkt.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Hallin: Herr greve och talman! Jag är i mångt och mycket förekomen av den siste ärade talaren, men jag har i alla fall begärt ordet för att besvara herr Schlyter. Denne talare tog mycket illa vid sig, därför att jag i mitt första anförande skulle ha gett uttryck åt den personliga känsla jag hade, att vid häradshövdingarnas ståndpunktstagande i frågan det måste, såsom jag avsåg att uttrycka mig, ha varit mänskligt, om de ansett sig nödsakade att taga hänsyn till de förhållanden, under vilka denna fråga hade utvecklats sig och den behandling, den erhöll vid föregående års riksdag, det vill säga de förhållanden, som förelågo, och de uttalanden, som gjordes, då den förhöjda expeditionslösen i fjol prolongerades. Detta uttalande från min sida var ju inte på minsta vis ägnat att kasta någon skugga över denna aktningvärda kår. Jag hoppas, att ingen annan än herr Schlyter i denna kammare fått det intrycket.

Hans excellens statsministern har i sitt nyss hållna anförande, mycket utförligt uppehållit sig vid riksdagens skrivelse i detta ärende av år 1920. Det är mycket riktigt, att riksdagen skrivit i saken, och att riksdagen skriver i en fråga är ju inte så ovanligt. Men att man samtidigt med att man avfattar en

*Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m. 1
(Forts.)*

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

skrivelse tager ståndpunkt till vad som eventuellt därav kan framkomma är ingalunda förhållandet. Tvärtom, man vill gärna se, vad det förslag, man skriver om, skall innehålla. Jag vill då erinra om, att detta skrivelseförslag slutade med orden, att beträffande den motionsvis väckta frågan rörande sportelsystemets avskaffande funne riksdagen en utredning i ämnet önskvärd och för den skull ansåge sig böra hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan utredning, varjämte riksdagen förmålde sig kunna förutsätta att vid en utredning i nu angivna syfte frågan om beredande av statsanställning av å domsagokanslierna tjänstgörande skrivbiträden »komme att tagas under omprövning». Denna omprövning hava vi nu i viss mån att verkställa, och i likhet med den föregående ärade talaren säger också jag, att det rätta ögonblicket föreligger inte nu att besluta i denna fråga enligt de riktlinjer, som här föreslagits av Kungl. Maj:t.

Hans excellens statsministern erinrade om frågans behandling i andra kammaren, och framhöll, att andra kammaren med viss majoritet antagit Kungl. Maj:ts förslag. Det är väl i alla fall så, att vardera kammaren beslutar för sig, och jag vet inte, med vilken grad av pondus det kan inverka på första kammaren, att högerens ledare i andra kammaren röstat för Kungl. Maj:ts proposition, eller att en hel del frisinna där skulle ha gjort det. Jag utgår ifrån, att första kammaren fattar sitt beslut efter sakliga grunder alldeles frånsett, vilket beslut andra kammaren redan fattat och vilka som där bidragit till detta beslut.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Pers: Herr talman! Det har uppstått en lång debatt i denna fråga, men debatten har blivit av sådan beskaffenhet, att jag i alla fall måste be att med några ord få förlänga densamma.

Det har dragits in en hel del saker i överläggningen, som göra, att jag känner mig behöva giva tillkänna, huru jag ser denna fråga, och vilken ståndpunkt jag intager däri. Om det hade gällt att göra dessa personer, som det här är fråga om, till statstjänare, då hade frågan legat på ett annat sätt, legat mera rätlinigt, så att säga, än vad som nu är fallet. Då hade man fått ordna för dem definitivt. Man hade fått verkligt besked om deras anställning och deras anställningsvillkor, och de själva hade också fått besked om dessa saker. Nu bliva de indirekt statstjänare. De uppgörelser, häradshövdingarna träffa med dessa sina biträden, måste väl i någon mån bliva individuella och kanske i rätt stor utsträckning individuella. Varje häradshövding ordnar väl den här saken mellan sig och sina biträden i någon mån såsom den ter sig efter hans förhållanden. Det skulle vara att beklaga, om de häradshövdingar, som nu betalat högre belopp än som här stipulerats, skulle sätta ned lönerna till den nivå, som här angivits. Om de skulle göra det, komma en del biträden att förlora på detta. Men det kan också vara åtskilliga andra förhållanden, som medföra, att uppgörelserna bli individuella. Det ligger nära till hands, att biträdena, därest det skulle trassla sig på ett eller annat sätt, komma att vända sig till den principal, som fastställt dessa regler för att få trasset rättat, och det är kanske då inte så lätt att åstadkomma rättelse. Förslaget inbjuder till trassel på olika sätt, för att inte tala om vad som kan inträffa, när dessa övergå till att bli direkta statstjänare, ty det står väl ändå såsom slutperspektivet.

När alltså förhållandet är, att sådana svårigheter föreligga, synes det mig, att det vore riktigast att invänta den tidpunkt, då avlöningen kunde övertagas av staten. Då kunde en rejäl uppgörelse ske på en gång. När detta nu inte låter sig göra, så kunna väl de bestående förhållandena få fortfara.

Jag vill här påpeka, att när statsministern talar om, att utskottet förutsätter, att bestämmelser om förhöjd expeditionslösen kunna prolongeras oberoende av frågan om avlöningsförhållandena och anställningsvillkoren, så finns i den punkten även på föregående sida i betänkandet en förutsättning, som statsutskottet uttalar, nämligen att om missförhållanden i fråga om avlöningsvillkor förefinnas, »torde man få förutsätta, att efter vad i frågan förekommit vederbörande häradshövding vidtager erforderlig rättelse». Med andra ord: i sådana fall där inte biträdena fått den avlöning, som man här tänkt sig, förutsätter utskottet, att däri sker rättelse, och med den upphöjda standpunkt, som man vill tro, att häradshövdingarna intaga, förutsätter åtminstone jag, att efter ett sådant uttalande rättelse sker utan att staten behöver lägga sig om bord med det rätt vidlyftiga arrangemang, som nu föreslås.

Jag vill betona, att man ser givetvis frågan olika med en socialdemokratis syn på samhället och med den syn, som jag har och som man väl får tänka sig, att en borgerlig riksdagsman i regel har. Herr Winbergs iver för saken är ju förklarlig. Jag föreställer mig, att han ser det såsom ett önskemål, att vi alla bliva statstjänare, att vi alla bli omhändertagna av staten, så att vi ha vår tryggade utkomst genom statsavlöning. Och i större eller mindre mån är väl detta förhållandet även med den socialdemokratiska riktningen. Men den som i likhet med mig anser, att lönerglerna redan nu taga i anspråk en alltför stor andel av riksdagslivet och av statslivet i allmänhet, honom får man inte förtänka, att han värjer sig för ett sådant perspektiv så länge som möjligt. Den lätthet, med vilken statsministern behandlade förhållandet, när han här anställde en jämförelse med häradsskrivarnas biträden förvänar mig verkligen, ty det upprullar perspektivet till en betydande ny lönerglering. Att åstadkomma den efter samma linjer som de här föreliggande, tror jag knappast är möjligt, ty förhållandena ligga icke till på samma sätt i båda fallen. Det är även avskräckande att indirekt tvinga personer, som äro i enskild arbetsgivarställning, att ge ut den och den avlöningen till biträden. Det är något som inte är tilltalande, och jag får säga, att jag lade märke till, att justitieministern, då han började sitt anförande, kanske i förbigående, men i alla fall faktiskt, betecknade häradshövdingarna såsom stående i enskild arbetsgivarställning.

Jag skall nöja mig med vad jag nu sagt i själva saken, men jag kan inte underlåta att här även komma med ett par ord som mera röra periferien. Man har indelat oss här efter hjärtelaget. Statsutskottsmajoriteten förvänar man sig icke över, ty den är hårdhärtad, men, har det sagts, den, som icke är hårdhärtad, han röstar med reservanterna. Det är en mycket ledsam uppdelning. Man får dock betänka, att vi här i detta fall liksom annars röra oss med samhällets pengar och med samhällets pengar förhåller det sig ju så, att de skola satsas även av andra samhällsmedlemmar. Man måste betrakta frågan även ur den synpunkten och se efter, vilka konsekvenser det medför.

Aldrig har jag förut under min riksdagstid märkt en sådan direkt anknytning till partilinjer som just här. Det börjades av min vän häradshövding Schlyter, som gått i bänkarna och förvissat sig om, att den partigrupp, som står statsministern närmast, inte skulle dela den mening, som uttalats av partimedlemmarna i statsutskottet. Jag tycker inte, att detta är riktigt — jag vill inte uttala ordet. Men så kommer statsministern själv och framlägger för oss, hur de ställt sig partimässigt, och hur hans folk skött sig i andra kammaren. Nu hade till och med herr Kvarnzelius ställt sig på den andra sidan och ingen av regeringspartierna hade hjälpt regeringen i utskottet. Men han hoppades tydligen, att det skulle gå bättre i kammaren med förslaget. Det sades inte direkt, men ligger dock nära till hands. Hur står sig nu detta mot bakgrunden av de starka ord man hört så ofta: här skall föras saklig politik och ingenting

*Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)*

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

annat än saklig politik? Ty här är dock en fråga, som man har att avgöra efter rent sakliga grunder. Efter dessa sakliga grunder tror jag att frågan inte är så klar till förmån för regeringens ståndpunkt, att man inte med heder kan ställa sig på statsutskottets ståndpunkt.

Jag förordar således bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Min vän herr Pers brukar, så vitt jag vet, vara mycket logisk, men den här gången gjorde han sig skyldig till en hel mängd på varandra hopade inkonsekvenser. Han sade ena ögonblicket, att han tyckte, att det var rätt naturligt för en person med socialdemokratisk uppfattning att vara med om saken, men det andra ögonblicket sade han, att han tyckte, att det var märkvärdigt, att man i detta fall velat framkalla beslut enligt partiuppdelning.

Nu vill jag för min del säga, att jag betraktar denna fråga icke alls som en fråga, där man skall intaga position på grund av att man har socialdemokratisk, frisinnad eller annan åskådning. Jag kan inte se ett spår av samband mellan den allmänna åskådning, som en person kan ha, och den ståndpunkt han bör intaga i denna fråga. Då jag anfört, att i andra kammaren medlemmar av olika partier röstade för förslaget, var det just för att därmed markera denna min ståndpunkt, att föreliggande fråga inte borde anses vara av den beskaffenhet, att den föranleder en person att taga position till densamma med hänsyn till sin politiska partiställning. Här bör ifrågakomma allenast hänsyn till det resultat, som ett vägande av skäl och motskäl ger anledning till. Huruvida det därför kan vara anledning för herr Pers att i detta fall rikta en förebråelse för bristande saklighet mot mig, förstår jag inte.

Jag måste svara, att jag icke kan godkänna herr Pers' uppfattning, att i denna fråga ligger ett uttryck för socialism. Hur är det med dessa befattningshavare? Jo, det finns flera befattningshavare av den art, att man måste vara tveksam om, huruvida de under alla förhållanden eller under några förhållanden böra göras till direkta statstjänare, eller om detta för samtliga alls icke bör ske. Huruvida ett biträde med hänsyn till sin arbetskapacitet är erforderligt eller icke, är nämligen beroende på häradshövdingens eget avgörande. Det kan vara ett rent individuellt förhållande, som är avgörande för frågan, om han behöver ett fullgott biträde eller två biträden eller icke något biträde alls. Man har inte velat blanda sig i den saken nu, såsom domstolsorganisationen för närvarande är ordnad. Man säger blott, att *därest* häradshövdingarna anställa biträden med den och den kapaciteten, så böra de betala ett visst minimibelopp i avlöning till ett sådant biträde.

Nu ansåg herr Schlyter, att man borde ha gått längre i fråga om bestämmelserna och här icke blott tala om minimilöner. Herr Schlyter ansåg, att man skulle ha sökt åstadkomma en garanti, så att icke de häradshövdingar, som nu betala biträdena mera än de fastställda minimibeloppen, skulle frestas att sätta ned dessa och betala mindre, om de föreslagna stadgandena antagas. Nåja, det kan ju sägas. Men då det gäller att reglera ett sådant förhållande som detta, synes man inte kunna gå fram med mera detaljerade bestämmelser än dessa, utan man får nöja sig med att skapa så att säga en minimalistställning för biträdena. Men just i den omständigheten, att man kallar och betecknar det fixerade beloppet »*minimilön*» för ett fullgott biträde, ligger väl också klart uttryckt, att man förväntar, att biträdena sedermera skola betalas i den mån de bli mera skickliga och tränade även i fortsättningen. Sker detta, behöver man inte några detaljerade bestämmelser, vilka för övrigt uppenbarligen, i den mån man går längre och längre på det här området, bli svåra att upprätthålla.

Här är det också så, att man har dels ena ögonblicket som ett skäl mot bifall till Kungl. Maj:ts förslag anfört, att om man bifaller detta förslag, kom-

ma sedan häradsskrivarnas biträden och landsfiskalernas biträden med en liknande aktion. Men andra ögonblicket har man medgivit, att dessa andra biträden och där ifrågavarande befattningshavare och deras avlöning ej kan jämföras med häradshövdingarna och deras biträden samt dithörande avlöningsförhållanden. Jag förmenar, att möjligheten att träffa uppgörelse med varje sådan befattningshavargrupp efter dessa linjer måste prövas i varje särskilt fall och måste bliva beroende på anställningens art och den löneform, efter vilken huvudmannen uppbär sin lön och mera dylikt. När man, såsom herr Pers avslöt sitt anförande, säger, att det är en väsentlig skillnad mellan de å häradsskrivarekontor och de å häradshövdingkansli anställda biträdena, en väsentlig skillnad i olika avseenden, förstår jag inte, hur man samtidigt kan åberopa, att ett eventuellt beslut i föreliggande ärende enligt Kungl. Maj:ts förslag kan medföra konsekvenser, som skulle innebära något slags tvång att acceptera samma linjer för en i olika ställning stående befattningshavargrupp, därest man finner skäligt och lämpligt med hänsyn till arbetet och andra förhållanden, att även den gruppens ställning förbättras. Det blir som sagt en prövning, som man får göra i varje särskilt fall. Men jag återupprepar, att om man kan åstadkomma en uppgörelse av den art, som här är i fråga, är det min uppfattning, att man därmed gagnar alla parter. Man undviker att utvidga den direkt statsanställda kårens numerär, en sak som man i allmänhet och enligt mitt förmenande med rätta nog har föga böjelse för. Att man nu får försöka det nya systemet på en befattningshavargrupp sådan som denna är något, som man, förefaller det mig, så långt ifrån har särskild anledning att varna för, att det i stället är särskild anledning att rekommendera ett sådant försök. Ty då man sedan kommer till områden, där befattningshavarnas egenskap av statsfunktionärer är tvivelaktig och de stå i en ställning, som å ena sidan inte direkt motiverar statsanställning men å andra sidan medför för staten ett visst ansvar för deras lönenivå och för det sätt, på vilket förhållandena skola ordnas, tror jag, att även ur dessa synpunkter skulle vinnas åtskilligt genom bifall till vad som här föreslagits av Kungl. Maj:t.

Jag tillåter mig yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr Leander: Herr greve och talman! Jag vill blott i korthet tillkännagiva, att jag kommer att rösta för reservationen.

Då jag läste utskottets utlåtande, väckte det genast min förvåning, att inte reservanternas ståndpunkt i stället blivit majoritetens inom utskottet. Ty hur man än resonerar, är det ett arbete för det allmänna, som dessa biträden uträtta, således en statstjänst. Därför bör riksdagen också se till, att deras ställning blir mera tryggt än den för närvarande är. Den börda, som genom ett bifall till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget kommer att påvila häradshövdingarna, är inte större, än att de gott orka bära den. För övrigt ha både statsministern och justitieministern så utförligt redogjort för skälet, varför en anslutning till Kungl. Maj:ts förslag bör äga rum, att något vidare inte behöver tilläggas.

Jag yrkar, som sagt, bifall till reservationen.

Herr Linder: Herr talman! Det är sällan som jag brukar taga till orda i frågor, där jag inte varit med vid utskottsbehandlingen, och jag skulle icke ha gjort det denna gång heller, om jag inte funnit, att jag kanske ändå borde säga något, därför att jag har en viss erfarenhet på det område, denna fråga rör.

Det har här yttrats, att det borde föras saklig politik i denna fråga. Jag skulle verkligen beklaga, om frågan skulle på något sätt kastas ut i partilivets

*Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.*

(Forts.)

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

strider, ty det kan inte vara riktigt, att man bedömer saken beträffande dessa skrivbiträden efter sådana grunder.

Jag kan för min del, med mitt sätt att se saken, icke finna annat, än att det vore rättvist, om dessa kanslibiträden finge den ställning, som regeringen har velat tillerkänna dem i sin proposition. Det är dock ett faktum, att ingen domare, ingen häradshövding i detta land kan sköta sin domsaga utan dessa biträdens hjälp. Dessa biträden äro, skulle jag vilja säga, förutom domaren i domsagan, faktiskt kansliets kärna. Förste och andre notarierna komma och gå, men dessa biträden sitta alltid kvar och få under tiden lära sig det ena efter det andra. I en mångfald domsagor är det på det sättet, att dessa kanslibiträden faktiskt äro de första instruktörerna eller instruktiserna för de unga juristerna, när de komma till domsagan, och jag skulle kunna draga fram exempel ur min egen erfarenhet, som ingen skulle kunna jäva riktigheten av, när jag säger, att det finns biträden, som jag skulle önska, att de hade kunnat få sitta ibland rentav i domstolen i s. k. mindre mål.

Jag vill nu beträffande kanslibiträdenas löneförmåner säga, att när jag kom till min förra domsaga en gång i tiden, fanns det ett biträde där, om vars utmärkta duglighet intet tvivel kunde råda. Det kan vitsordas av många, som känna biträdet i fråga. Biträdet hade intill år 1919 90 kronor i månaden, och när jag kom till detta kansli år 1922, vill jag minnas, att hon hade varit där i 22 år. Ett annat biträde, som hade funnits på kansliet i 7 år, hade ännu 1922 i januari 75 kronor i månaden. Båda dessa biträden hade var och en på sitt håll en gammal mor att försörja. Jag anser för min del, att det är icke annat än *rättvist*, om staten träder in och ser till, att biträdena tryggas i sin ställning, även om — det är förvisso ett faktum — det har blivit mycket bättre numera med avseende å deras månadsavlöningar än förut har varit fallet; det behöva vi icke nu tala om — det är alldeles säkert. Men ålderdomen står för dem fullständigt otrygg, ty den dag, de icke längre kunna arbeta, äro de utan några möjligheter till försörjning, och herrarna kunna nog tänka sig, att de icke ha kunnat sätta undan något på sina löner, även om dessa i allmänhet blivit förbättrade. Det är också så, att det kommer nya häradshövdingar; de byta t. ex. domsagor eller någon avlider. Den nye häradshövdingen kan ju icke vara förpliktigad att ur egen kassa bidra till någon pensionering för dessa biträdens vidkommande. Det bör därför gärna skapas en kontinuitet i detta avseende.

Nu har det sagts, att här skulle det bli fråga om mycket vittgående konsekvenser. Det skulle nämligen bli en utvidgning med ytterligare en stor stats-tjänarklass. Ja, i detta avseende ber jag att få hänvisa till vad jag förut sagt, att ingen kan sköta sin domsaga utan dessa kanslibiträden, men jag vill också i detta sammanhang säga, att icke i någon domsaga här i detta land finnes det flera biträden anställda än vad som varit av nöden, ty häradshövdingarna skola av egen kassa betala dem, och de ha sannerligen därför inte antagit flera biträden än vad som verkligen behövs. Nu är det emellertid icke fråga om en utvidgning av statstjänarnas antal, utan det är endast fråga om att kunna ordna för dessa människor, som dock ha så stor betydelse för arbetets gång i domsagorna.

Det har nu här vidare talats om, hur det har ordnats på andra ställen, och herr Lindhagen har omnämnt hur man ordnat i Stockholm. Jag vill då säga, att förhållandena äro precis desamma i Malmö. Där voro biträdena förut anställda hos stadsnotarierna enskilt, men då en omreglering av tjänsterna skedde, blevo de anställda i stadens tjänst och åtnjuta numera avlöning ifrån staden och i sinom tid även pension ifrån staden. Ett biträde i rådhusrätten har förut varit anställt hos en stadsnotarie — numera pensionerad — i över 20 år, och staden har här gått in för att räkna med dessa 20 år i hennes tjänstgöringstid.

I sinom tid får hon därför pension, som om hon varit anställd i stadens tjänst dessa 20 år.

Jag skulle förvisso helst, när det gäller själva ordnandet av förhållandena, ha velat gå in för en lösning i den riktning, som herr Lindhagen i sin motion har förordat. Det anser jag nämligen vara det mest riktiga härvidlag men såsom förhållandena nu ligga till, anser jag för min del med den kännedom, jag har om dessa kanslibiträdens villkor och förhållanden, att man skall vara tacksam för, att regeringen ändock har kommit fram med något förslag, som gör det bättre för dem och tryggar deras ålderdom. För övrigt kunna ju de löner, som här äro föreslagna såsom minimilöner, inte på något sätt vara oroande vad beträffar framtiden.

Jag kan under sådana förhållanden icke göra annat än att för min del rösta för reservanterna, som ju, om jag icke minns fel, ha reserverat sig till förmån för den kungl. propositionen, till vilken jag alltså yrkar bifall.

Herr Winberg: Herr talman! Om man tänker på de av den siste talaren anförda exemplen, blir det svårt att trösta sig med det ofta framförda talet om, att det är bra som det är och att det icke finns några missförhållanden på det här området.

Jag begärde närmast ordet med anledning av herr Pers' uttalande, som var synnerligen intressant och avsett att klarlägga var skiljelinjen mellan socialistisk och borgerlig uppfattning går, men jag måste dock säga, att det brast åtskilligt i fråga om konsekvenserna. Herr Pers fann det alldeles naturligt, att jag yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag och relativt förklarligt att även socialdemokraterna gjorde det. Konsekvensen av detta skulle då bli, att den regering, till vilkens förslag jag yrkar bifall, skulle vara icke bara socialdemokratisk utan också med någon snegling åt kommunism, såvitt jag kunde förstå honom.

Men det var icke bara där, som herr Pers gjorde sig skyldig till inkonsekvens. Han förklarade dessutom, att ur borgerlig synpunkt måste man gå emot, att sådana här saker socialiserades eller i varje fall, att biträdena blevo statsanställda. Om han varit konsekvent, skulle han ha sagt, att vi gå också emot, att övriga befattningshavare, d. v. s. de högre inom rättsskipningen i vårt land äro statsanställda. Det innebär också socialism, men nu är det emellertid här så olyckligt, att dessa tjänster ha varit socialiserade sedan flera hundra år tillbaka. Då herr Pers icke reagerade mot den formen eller graden av socialism, kommer man till det resultatet, att skiljelinjen mellan borgerlig och socialistisk uppfattning kommer till synes, när det blir fråga om att *de lägre befattningshavarna* skola bli statsanställda. Det är den logiska konsekvens, man kan få ut av herr Pers yttrande, och är denna uppfattning riktig, då gratulerar jag. Det har nämligen en viss betydelse att få det klarlagt. Emellertid var herr Pers den förste, som drog upp partipolitiska linjer i den här frågan, fastän han sedan förklarade, att den borde behandlas ur rena saksynpunkter.

Även i en annan punkt kunde jag finna, att herr Pers gjorde sig skyldig till inkonsekvens. Han anförde nämligen såsom skäl mot att bifalla vad Kungl. Maj:ts föreslagit i fråga om den lönereglering, som sedan skulle komma att ske, att det är tänkbart, om de anställda biträdena icke skulle bli belåtna med den individuella reglering, som deras arbetsgivare eller entreprenörer — eller vad man nu skall kalla härads hövdingarna för — verkställa, att de komma att vända sig till själva upphovsmännen för detta förslag. Detta fann han vara olyckligt, därför att staten skulle kunna trassla in sig på detta område. Men strax därefter läste han upp ett uttalande på en sida ur utskottets utlåtande, varav det framgick, att även utskottet anser, att det är härads-

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

hövdingarnas skyldighet med hänsyn tagen till omständigheterna att här verkställa en dylik tillfredsställande reglering. Ja, men om nu staten icke trasslar in sig i denna fråga, vad finns det då för en mening i detta utskottsutlåtande. Antag, att det ligger någon mening däri, men att det finns några, som uraktlåta att göra detta. Hur ställer det sig då? Jo, antingen säger man: Vi kunna icke göra någonting eller också, som herr Pers sade, få vi gå till uppdragsgivaren för att försöka få någon rättelse till stånd.

Jag tror för min del, att det är ett synnerligen olyckligt exempel att välja här föreliggande fråga såsom i någon mån utslagsgivande mellan socialistisk och kommunistisk uppfattning å ena sidan och borgerlig uppfattning å den andra, och jag blev ytterligare styrkt däri, sedan jag märkte, på huru märkvärdiga vägar herr Pers kom fram till att göra en dylik uppfattning gällande.

Herr Borell: Herr greve och talman, mina herrar! Med anledning av herr Linders anförande skall jag be att få poängtera, att jag icke har något emot, att skrivbiträdenas ställning förbättras och att jag för min del gärna skulle se, om frågan kunde lösas på det sättet, att icke blott häradshövdingarnas skrivbiträden utan även andra med dem jämställda skulle kunna göras statsanställda för att ge dem en tryggare ställning. Det är enligt min mening den enda möjligheten att kunna lösa denna fråga. Då herr Linder så skarpt framhöll, att renskrivarkåren är domsagokansliernas must och kärna, får jag emellertid säga, att detta är något överdrivet. Nog förekommer det på en del ställen, att man har synnerligen kvalificerade biträden, som få uträtta en del av det arbete, som annars utföres av de rättsbildade biträdena, men i allmänhet ha väl då sådana kvalificerade personer också en därefter avpassad avlöning. I regel äro skrivbiträdena blott renskrivare. För min del tror jag för övrigt icke, att en organisation med ett flertal skrivbiträden på en domsaga är lycklig. Det är så, att arbetet på en domsaga växlar i hög grad. Det hopas under vissa tider mellan tingen, medan däremot under vissa mellantider, under sommaren t. ex., arbetet är mycket ringa. Nu kan i allmänhet en häradshövding icke hålla så många biträden, att expeditionerna kunna komma ut till allmänheten så fort som önskvärt vore. Detta ordnar man mycket bättre, om man exempelvis endast har ett biträde tillika förordnat till kommissionär för de löpande expeditionsgöromålen, och i övrigt anlitar tillfällig skrivhjälp t. ex. genom att göra upp ett avtal med en renskrivningsbyrå, som på brådskande tider kan insätta så mycken arbetskraft, som behövs. På detta sätt åstadkommer man, att allmänheten får ut sina expeditioner så fort som möjligt och att under de tider, då behov icke finnes av större arbetskraft, häradshövdingen undgår de kostnader, som följa av att hålla personal, som under sådana tider ej är erforderlig. Ur allmänhetens synpunkt är den anordningen givetvis också att föredraga, då såsom jag förut antydde expeditionen kan bliva snabbare.

Herr Waller: Jag begärde ordet med anledning av att herr Pers åberopade, att statsutskottets majoritet hade uttalat, att därest likväl dylika missförhållanden i ett eller annat fall skulle förefinnas, torde man få förutsätta, att, efter vad i frågan förekommit, vederbörande häradshövding vidtager erforderlig rättelse. Jag vill ju icke — långt därifrån — påstå, att häradshövdingarna såsom arbetsgivare äro sämre än andra, men jag tror heller icke, att de äro bättre. Jag tror icke, att deras yrke predestinerar dem till någon särskild vekhjärtenhet, och jag tror verkligen, att herr Kvarnzelius under sin långvariga verksamhet såsom förlikningsman har en fast rotad uppfattning om, att det nog måste vara litet makt bakom orden, när krav om förbättringar

framställas från den arbetssökande parten till arbetsgivaren. Denne vet mycket väl, och det vet också herr Pers, att dessa personer äro i den situationen, att de icke ha stöd av en sammanslutning. Då så är förhållandet, påstår jag fortfarande, att statsutskottets majoritet här visat kallsinnighet mot personer, som borde haft dess stöd.

*Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Här har särskilt av herr Borell understrukits — det ligger kanske också bakom statsutskottets ståndpunkt, eftersom han avslutade sitt anförande med att yrka bifall till utskottets hemställan — att den här frågan bör icke ordnas annat än i sammanhang med alla andra ännu ej tillgodosedda biträdens förhållanden. Därmed är allt ställt på en mycket oviss framtid. Vi få vänta, tills processreformen kommer till stånd. Sedan den är genomförd, skola vi väl vänta på en häradsskrivarreform, o. s. v. även för ordnande av dessa domsagobiträdens förhållanden. Detta är innebörden i herr Borells yttrande. Därmed ställas domsagobiträdenas framtidsutsikter i det absolut dimmiga, och det är mer än man förr någonsin tillåtit sig i den vägen. Varför har man icke resonerat på det sättet, då staten gav de privatanställda skrivbiträdena i hovrätterna statsanställning? Då sade man icke, att man skulle vänta ens på processreformen och än mindre att man skulle vänta, tills hela biträdesfrågan var löst. Man sade det icke. Varför skall man säga det just nu? På samma sätt var det, när de juridiska biträdena på domsagorna blevo statsanställda. Varför sade man icke även då, att vi skola vänta på processreformen, häradsskrivarreformen och för övrigt vänta, tills hela biträdesfrågan blir löst? Varför väntade man icke då? Varför har man överhuvud taget reglerat ett ämbetsverk i sänder och icke väntat tills man kunde reglera alla på en gång?

Saken är helt enkelt den, att nu har biträdesfrågan utom på denna enda punkt lösts inom rättsskipningens ämbetsverk. Man har gått fram så småningom på detta sätt, och nu är det ju bara denna mörka fläck på tavlan, som står kvar. Rådhusrätterna ha förstått att utplåna denna fläck, men här tillkommer även, att häradshövdingarna vilja framskjuta denna sak till en ännu mera avlägsen framtid.

Jag har icke fått svar från herr Hallin, varför det var riktigt att i stats-tjänst anställa juristerna i en domsaga, men icke dessa biträden. Men man svarar ju icke på frågor, som äro genanta och avgörande, utan man går hellre förbi dem.

Herr Linder, som visst instämde något i fråga om kravet på, att här ifrågasvarande skrivbiträden skulle av riksdagen erhålla statsanställning i likhet med alla andra skrivbiträden, som förut varit privat anställda inom rättsskipningen, gjorde detta dock i förbigående och helt flyktigt. Han sade till mig i går, att han hoppades, att jag skulle yrka bifall till min motion såsom varande den enda riktiga.

Nu vill jag säga, att då herr Linder framhöll och särskilt tryckte på, att ålderdomen var allra värst hotande för dessa biträden, är det ju så, att varken Kungl. Maj:ts eller reservanternas förslag tillgodose den nuvarande generationens ålderdom. De 100 kronor eller vad det nu är, som hädanefter skola inbetalas varje år för ändamålet, kunna nämligen först en tid efter rätttegångsreformens genomförande avkasta en något så när anständig pension. Här säger man, att de skola hjälpas snarast möjligt, och herr Linder säger, att det mest trängande är pension, och allt detta skall man vinna genom reservanternas förslag, ehuru detta i verkligheten icke kan vinnas genom berörda förslag. Deras förslag innebär liksom utskottets avslag på denna punkt för den nu levande generationen. Kunna icke herrarna diskutera den frågan och ange de skäl, varför man ställer sig på den ståndpunkten, eller är det bara ren bekväm-

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

lighet och därför att man vill gå förbi en mycket genant punkt i hela den här soppan?

Så slutligen har sagts, och det glömde jag att bemöta i mitt föregående anförande, att man skall icke anställa dem, ty man vet icke, om de behövas, när processreformen kommer till stånd. Men man har ju redan statsanställt hovrättsbiträdena, och de kanske icke heller komma att behövas. Vi ha dessutom anställt i rådhusrätterna våra biträden — för övrigt helt naturligt — men de kanske icke heller komma att behövas. Hela ämbetsmannakåren inom de juridiska ämbetsverken kanske icke behövs. Varför säger man då just om dessa biträden, att de kanske icke behövas? Det inryckes för övrigt i alla förordnanden, att tjänstemän ha att rätta sig efter blivande befordringslagar och få finna sig i förflyttningar m. m. Men under den tid, som man väntar på en rättegångsreform, böra väl dessa biträden, som fylla en stats-tjänst, ha samma säkerhet, som alla andra fått förut. Ingen vet för övrigt huru länge denna reform fortfarande ännu dröjer.

Herr Jonsson: Herr greve och talman! Under diskussionen ha många synpunkter framförts; det har talats om, hur häradshövdingarna se saken, och det har lagts politiska synpunkter på densamma. Det må då kanske till-låtas, att det säges några ord även från det håll, som här närmast beröres, nämligen från de icke rättsbildade domsagobiträdenas håll. Jag har i denna egenskap tjänstgjort i en domsaga i 35 år och har därför något reda på, huru deras förhållanden gestaltat sig, och jag vill för min del förklara, att jag här helst, och även gärna, instämmer i det yttrande, som hölls av herr Linder.

Jag har alltså i minst 35 år arbetat i en domsaga det talade jag för övrigt om här i kammaren redan i fjol, och behöver därför icke gå in på någon vidlyftigare upprepning av vad jag då yttrade — mot t. ex. en timpenning av 35 öre och en betalning av 8 öre pr sida, med 36 bokstäver på raden och 28 rader. Jag vet, att domsagobiträdenas ställning åtminstone förr i världen var synnerligen dålig. Jag slutade denna min verksamhet för tio år sedan, icke på grund av bristande intresse för arbetet, som jag satt mig in uti och som jag tyckte var både intressant och lärorikt och till att börja med också kunde nöd-torftigen leva på. Men sedan jag fick flera att försörja, insåg jag, att det var omöjligt att på denna plats försörja mig och de mina, och därför måste jag övergå till att ägna mig åt annat arbete.

Jag tror mig sålunda här ha rättighet att påstå, att om de biträden, varom här är fråga, finge bli i tillfälle att nu avgiva sin röst, skulle de absolut rösta för reservationen, vilket också jag kommer att göra.

Herr Schlyter: Jag är tacksam mot herr Hallin för att jag icke behöver uppfatta hans ord i hans första yttrande alldeles så, som de föllo. Med herr Pers är jag fullkomligt ense därom, att denna fråga bör behandlas sakligt, och det var just min förvåning över den till synes politiska uppdelningen inom utskottet som gjorde, att jag före debatten hörde mig för hos en del borgerliga kamrater i kammaren, därvid jag fann, att uppdelningen icke var densamma i kammaren som i utskottet. Jag förstår icke, hur detta kunde förtörna herr Pers så mycket.

Jag skall nu be att med några ord få lämna ännu ett bidrag till den sakliga debatten. Redan i sitt första anförande replikerade herr Lindhagen, med anledning av herr Hallins fråga varför vi just skulle börja med häradshövdingarna, alldeles riktigt, att vi i själva verket *sluta* med dem. Herr Lindhagen har upprepat det i sitt sista anförande, och jag skall be att ytterligare få understryka detta för dem av kammarens ledamöter, som måhända endast flyktigt

satt sig in i detta ärende. Vi sluta med häradshövdingarna, ty frågan om skrivbiträdenas ställning är ordnad inom hela rättsskipningen för övrigt. För icke längre tid sedan än under min hovrättstid utfördes skrivarbetet i hovrätten på ackord efter privat överenskommelse; hovrättsnotarierna hade sina renskrivningsbidrag och med dessa avlönade de själva sina skrivbiträden. Detta system med sålunda avlönade skrivbiträden har tagits bort överallt, både i högsta instans och i hovrätterna; och även vid stadsdomstolarna har man, såsom herr Lindhagen förklarade, i ett mycket stort antal fall övergått till systemet med av städerna fast avlönade biträden, detta efter det att sportlerna dragits in i städernas kassor. Men varför återstå då endast häradshövdingarna? Jo, därför att vi beträffande dem ännu måste dras med det föräldrade sportel-systemet. Vi kunna icke övergå till en ny ordning, förrän detta avlönings-system blir ersatt med ett annat. När så sker, är det alldeles självklart, att den nuvarande anordningen måste avlösas genom en statsanställning av skrivbiträdena vid domsagornas kanslier, på sätt som herr Lindhagen i sin motion har yrkat. Till de herrar, som tala om konsekvenser, vill jag därför säga, att om konsekvensen här är den, att domsagobiträdena skola bli statsanställda, äro vi beredda att taga denna konsekvens.

Vad denna anställning beträffar, vill jag ytterligare understryka en sak, som även här Lindhagen nyss framhöll. Det är här icke fråga om att binda fast vid kanslierna vare sig det ena eller det andra biträdet, eller något visst antal biträden. Icke heller har frågan den innebörd, som nyss antyddes av herr Pers, när han yttrade, att vi »röra oss med samhällets pengar», och att det därför icke går an att låta vårt hjärtelag få något utrymme vid avgörandet. Fråga är helt enkelt om att ge permanentens åt de provisoriska bestämmelserna i expeditionslösensförordningen. Då detta i viss mån innebär en avlöningsreform till förmån för häradshövdingarna, vilka för närvarande lida under ytterst osäkra förhållanden i löneavseende, har Kungl. Maj:t, såsom villkor för den högre expeditionslösens fastställande som permanent velat uppställa, att de i domsagorna tjänstgörande skrivbiträdena få sin behöriga del av de medel, som staten sålunda ställer till häradshövdingarnas disposition.

Det är allt varom fråga är. Kungl. Maj:t vill uppställa det rimliga villkoret, att när expeditionslösen utmätes till ett sådant belopp, att häradshövdingarna därigenom skola kunna skäligt betala sina skrivbiträden, skall det också finnas garanti för att biträdena få del av dessa medel.

Det har sagts mycket älskvärt av herr Pers och andra, att vi kunna ha så stort förtroende för häradshövdingarna, att vi låta dem självmant tillgodose dessa önskemål. Jag vill här icke på något sätt klaga över mina kolleger, men jag vill erinra om, vad justitieministern i sitt första anförande upplyste, eller att i ett sextiotal domsagor i riket skrivbiträdenas löner icke uppgingo till den minimilön, som justitieministern och Kungl. Maj:t ansett skälig. Det torde därför få anses till fullo bevisat, att det föreligger ett behov att uppställa det lönevillkor, beträffande vilket Kungl. Maj:t nu vill ha första kammarens godkännande.

Efter dessa kompletterande upplysningar ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservanternas hemställan.

Herr Lindhagen: Herr Jonsson förklarade helt nyss, att om ifrågavarande skrivbiträden i riket finge tillfälle att nu rösta, skulle de allesammans rösta för bifall till reservation. Nej, herr Jonsson! De skulle som en man rösta för den ordning, som jag har föreslagit. Deras största bekymmer är för övrigt, att de icke få pension efter ett livslångt arbete i en tjänst, som i själva verket är en statstjänst. Denna pension förvägrar dem i realiteten reservanterna likaväl som statsutskottet.

*Ang.
avlönningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)*

Ang.
avlöningen för
icke rätts-
bildade dom-
sagobiträden
m. m.
(Forts.)

Herr **Borell**: Herr talman! Med anledning av herr Schlyters sista yttrande vill jag endast förklara, att den omständigheten att en del häradshövdingar, såsom statistiken visar, betala sina skrivbiträden med mindre belopp än det nu föreslagna minimibeloppet, naturligtvis ingalunda bevisar, att dessa skrivbiträden äro underbetalta. Det är ju mycket möjligt att de, även om de ha mindre betalt än minimibeloppet, dock äro fullt utbetalta efter de belopp, som i respektive orter i allmänhet betalas för arbete av det slag, varom här är fråga. Detta bör, anser jag, sägas för häradshövdingarnas skull.

Herr **Schlyter**: Av herr Borells anförande tvingas jag att lämna en upplysning om huru denna fråga på sin tid egentligen uppkom. Det var en gång en vice häradshövding, som under en vakans haft förordnande i en domsaga, där ett gammalt utmärkt skickligt skrivbiträde var anställt. Sedan han lämnat förordnandet, erfor han och berättade för mig, att den nyutnämnde häradshövdingen för nämnda biträde, som åtnjöt en skälig lön under företrädares, förklarade, att han icke hade råd att betala henne denna lön, utan tänkte skaffa sig ett nytt, billigare biträde. Om hon emellertid ville nöja sig med hälften av lönen, skulle hon få stanna kvar. Och biträdet var i en sådan situation, att hon var tvungen att nöja sig med hälften av sin gamla lön.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o), av herr *Lindhagen*, att riksdagen skulle med avslag å Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition hos Kungl. Maj:t begära förslag till en annan ordning, byggd på i motionen I: 186 ifrågasatta grundsatser.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schlyter* m. fl. begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 72, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Hallin* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;
Nej — 70.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs änyo andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa beslut, som fattats av den internationella arbetsorganisationens konferens vid dess nionde sammanträde i Genève år 1926.

Genom en den 18 februari 1927 dagtecknad proposition, nr 152, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, anhållit om riksdagens yttrande rörande de i nämnda protokoll omförmälda, av den internationella arbetsorganisationens konferens vid dess nionde sammanträde i Genève år 1926 fattade besluten.

De ifrågavarande besluten utgjordes av ett förslag till konvention angående sjömäns anställningsavtal, ett förslag till konvention angående hemförskaffning av sjömän, en rekommendation angående hemförskaffning av befälhavare och lärlingar samt en rekommendation angående de allmänna grunderna för inspektionen av sjöfolkets arbetsförhållanden.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i fyra särskilda punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del icke haft något att erinra mot vad i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet av vederbörande departementschef hemställts beträffande förslaget till konvention angående sjömäns anställningsavtal.

Enligt berörda statsrådsprotokoll hade föredragande departementschefen ansett, att Sverige icke för närvarande borde ratificera ifrågavarande konvention.

Vid det nu förevarande utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Linder, Sigfrid Hansson, Thorberg, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Johanson* i Stockholm och *Holmström* i Stockholm. Enligt punkten 1 i denna reservation hade reservanterna ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del ansåge, att förslaget till konvention angående sjömäns anställningsavtal borde av Sverige ratificeras.

Herr Thorberg: Herr talman! Föreliggande förslag till konvention angående sjömäns anställningsavtal skiljer sig ej väsentligt från det i svensk sjölag gällande. Det är endast i ett avseende, som det föreligger en mera väsentlig skillnad, nämligen i vad det rör det yrkande, som framställs i konven-

*Konventions-
förslag ang.
sjömäns
anställnings-
avtal.*

*Konventions-
förslag ang.
sjömans
anställnings-
avtal.*

(Forts.)

tionens 9:e paragraf och som innebär, att sjöman, som ingått avtal för obestämd tid, må äga rätt att i envar hamn, där fartyg lastar eller lossar, efter vederbörlig uppsägning avmönstra. Samma rätt är givetvis tillerkänd även befälhavare gent emot besättningen. Enligt svensk lag äger icke sjöman, som påmönstrar fartyg på obestämd tid, att avmönstra i främmande hamn. Det är sålunda i denna principiella del, som konventionen skiljer sig från gällande svensk lagstiftning.

Nu ha vederbörande ämbetsverk avstyrkt bifall till ratificering av konventionen, med åberopande av denna skillnad. I anledning därav ber jag att med några ord få klargöra, hur frågan tidigare behandlats.

Sedan man inom internationella arbetsbyrån uppgjort vissa frågeformulär angående lagstiftning på ifrågavarande område, utsändes dessa frågeformulär och underställdes vederbörande regeringars prövning. Därvid gjordes vid remissen från kommerskollegium några erinringar och framställdes vissa önskingar, som också beaktades till en del vid utarbetandet av arbetsbyråns första förslag till konvention. Då detta underställdes prövning av ämbetsverken här i Sverige gjorde dessa några erinringar, vilka sedan vid konferensen i Genève blevo beaktade. Emot här ifrågavarande punkt, d. v. s. mot paragraf 9 i konventionen, gjordes vid denna förberedande behandling icke någon erinran från kommerskollegii sida, och därför hade ju regeringen icke heller anledning att giva sina representanter vid konferensen något uppdrag att framföra någon avvikande uppfattning rörande innebörden av paragraf 9. Först sedan konventionsförslaget blivit utarbetat och antaget av konferensen, med biträde utan någon erinran från de svenska representanterna, med undantag av redarerepresentanten, och kommerskollegium får saken åter till prövning för att yttra sig om, huruvida Sverige bör ratificera konventionsförslaget, vaknar kommerskollegium och gör en erinran i av mig här berörda hänseende. Ett sådant tillvägagångssätt från ett ämbetsverks sida är enligt min uppfattning synnerligen anmärkningsvärt. Att kommerskollegium icke först observerade denna sak torde ha berott därpå, att frågan i praktiken icke betyder någonting, emedan avtal av denna art ytterst sällan, om någonsin, numera ingås.

Emellertid ha nu två ämbetsverk yttrat sig över konventionsförslaget, socialstyrelsen och kommerskollegium. Socialstyrelsen anför, att sannolikt skulle denna bestämmelse möta ett bestämt motstånd från sjöfartsnäringens målsmän. Socialstyrelsen har sålunda icke ens gjort sig besvär med att undersöka, huruvida rederinäringens målsmän verkligen anse denna bestämmelse vara av någon vital betydelse, utan säger endast, att »sannolikt» kommer det att möta motstånd. På detta har socialstyrelsen motiverat ett avstyrkande av bifall till konventionen. Styrelsen tillägger sedan också, att måhända kommer motstånd även att väckas från sjöfolkets sida. Detta »måhända» säger ju ingenting varken för eller emot, ty det är något, som man kan säga utan den ringaste förbindelse. Men jag förmodar att socialstyrelsen velat göra gällande eller åtminstone velat väcka misstanken, att man icke ens från arbetarsidan skulle vara på det klara med sin ställning i föreliggande fråga. I anledning därav ber jag att få försäkra herrarna, att man inom sjöfolkets organisationer och även bland sjöfolket självt mycket bestämt är på det klara med, att man önskar en sådan förändring i den svenska sjölagen, som föranledes av ett bifall till konventionsförslagets paragraf 9 sådan den är formulerad.

Kommerskollegium har axlat en mycket märkvärdig kapp, då det säger, att omvårdnaden av sjöfolkets intressen synes motivera, att en bestämmelse sådan som den i paragraf 9 i konventionen icke godtages från svensk sida. Det är verkligen rörande att höra, att kommerskollegium känner sig ha någon

skyldighet till omvårdnad av sjöfolkets intressen. Det har sannerligen hitintills icke givit uttryck för detta sitt intresse på något sätt, som sjöfolket självt har uppskattat. Sjöfolket anser tvärtom, att kommerskollegium är en institution, som ingalunda tillvaratager sjöfolkets intressen.

Till detta anföres ytterligare som ett skäl att icke ratificera konventionen, att den nuvarande sjölagen är tillkommen efter samarbete mellan Danmark, Norge, Sverige och Finland. Rent principiellt vill jag förklara, att jag icke finner denna motivering vara sakligt bärande, ty Sverige har genom sitt inträde i Nationernas förbund och genom sin anslutning till den internationella arbetsbyrån satt sitt sigill och sin underskrift under innehållet i 13 kapitlet, i vilket ingår en förbindelse till samarbete genom internationella arbetsorganisationen för att åstadkomma likartade sociala förhållanden på respektive arbetsområden. Att då åberopa som skäl för att icke fullfölja den internationella överenskommelse, som man träffat genom inträdet i arbetsorganisationen, att fyra särskilda länder varit eniga om tillkomsten av en viss lagstiftning, synes mig icke vara riktigt eller berättigat.

Därtill kommer, att motiveringen i och för sig är synnerligen svag, ty den säger endast, att Danmark icke har godkänt ratificering av denna konvention, under det att frågan ligger under prövning i Norge och Finland. Alltså vill man sätta Sverige i efterhand. Vad finns det för skäl till detta? Vore det icke lika riktigt, att Sverige ratificerade konventionen och meddelade detta till Norge och Finland, som ännu icke fattat beslut i frågan. Det skulle säkerligen påverka deras ståndpunktstagande i denna sak. Enligt min uppfattning har det icke vid något tillfälle tidigare anförts så svaga argument för avslag på ratificering av en konvention som i fråga om denna.

Nu skall jag icke klandra departementschefen, för att han har stött sitt yrkande på ämbetsverkens utlåtande, ty han kunde väl näppeligen något annat göra. Men jag skulle vilja hemställa till regeringen och till departementschefen i synnerhet att vid kommande tillfällen icke utan vidare taga för gott vad ämbetsverken säga, då de endast anföra skäl såsom »sannolika» och använda uttryck sådana som »måhända» till grundval för sina yrkanden. Då bör det nog göras en undersökning utöver den, som ämbetsverken presterat, för att få till stånd en verkligt saklig prövning av de skäl, som dock komma att bli avgörande för frågans vidare behandling. Nu har departementschefen icke gjort detta utan tagit för gott ämbetsverkens utlåtande, vilka utlåtandens sakliga innebörd jag för min del underkänner. Utskottets majoritet har följt i departementschefens fotspår och såsom grundval för sitt bifall till departementschefens yrkande om, att någon åtgärd icke skall företagas, åberopat sig på vad ämbetsverken anför.

Herr talman! Med hänsyn till vad jag här anför och med hänsyn till, att det är en moralisk plikt för Sverige, då det genom sitt inträde i arbetsbyrån förklarat sig villigt till internationellt samarbete för åstadkommande av likartad social lagstiftning, och då Sveriges representanter i arbetsbyrån vid frågans behandling därstädes utan någon som helst reservation och utan att ämbetsverken framfört några erinringar, som av dem skulle beaktas, att icke undandraga sig ett beslut om ratificering, må det tillåtas mig att yrka bifall till det yrkande, som återfinnes i första punkten av den reservation, som vid detta betänkande är avgiven av herr Linder m. fl.

Herr statsrådet **Petterson**: Herr greve och talman! Naturligtvis kan det åberopas skäl för och emot en ratifikation av en konvention sådan som denna. Den föregående ärade talaren har också framhållit de skäl, som kunna tala för

Konventionsförslag ang. sjömäns anställningsavtal.
(Forts.)

Konventions-
förslag ang.
sjömäns
anställnings-
avtal.
(Forts.)

ratifikation. Han betecknade dem, såvitt jag hörde, i huvudsak såsom varande av moralisk art.

Jag anser å min sida, att huvudskälet till, att man icke denna gång bör ratificera, helt enkelt är det, att den nu förevarande konventionen i huvudsak icke har någon egentlig betydelse för oss. Konventionen går nämligen ut på att fastslå vissa elementära krav, som redan förut äro erkända i vår lagstiftning. Jag vill erinra, att sjömansunionen och eldareunionen medgiva detta förhållande.

Häremot kanske invändes, att det vid sådant förhållande icke heller kan skada, att Sverige ratificerar. Jo, detta har verkligen en viss olägenhet med sig. Om vi ratificera, måste vi nämligen också göra en ändring i den år 1922 antagna sjömanslagen, som tillkommit efter samarbete med övriga skandinaviska länder och Finland. Detta har särskilt betydelse vad beträffar frågan om rätten att uppsäga anställningsavtal. I den punkten är det olika linjer, som följas i konventionen och i sjömanslagen. Konventionen innehåller, att sjömän lika väl som redare skola vara berättigade att uppsäga anställningsavtalet i varje hamn, där fartyg lastar eller lossar, under förutsättning att avtalet är ingånget på obestämd tid och att uppsägningstiden icke är kortare än 24 timmar. Vår svenska sjömanslag innehåller i 13 § samma bestämmelse, men den innehåller dessutom ett mycket viktigt undantag, nämligen det, att om sjöman är svensk och avtalet är ingånget i Sverige, det icke skall kunna uppsägas vare sig av sjömannen eller rederiet annorstädes än i svensk lastnings- eller lossningshamn. Denna bestämmelse, som uppenbarligen avser att trygga såväl rederiet som sjömannen mot en obekväm uppsägning i främmande land, måste falla bort, i händelse vi ratificera konventionen.

Nu har det verkligen någon gång visat sig en benägenhet hos svenska befälhavare att utomlands låta en svensk besättning avmönstra för att ersätta densamma med utländsk besättning. Man skulle kunna befara, att antalet sådana fall skulle komma att ökas, ifall lagen uttryckligen stöder ett sådant förhållande. Jag vågar gentemot den föregående ärade talaren vidhålla, att detta skulle vara till verklig olägenhet för besättningen. Men det skulle även kunna bli kostsamt för statskassan, ty det är klart, att en besättning, som på det sättet ställdes utan anställning i främmande land och som icke genast kunde få hyra på annat fartyg, finge lov att hänvända sig till konsulatet på platsen för att bli hemförskaffad. Statskassan måste då förskjuta hemföringskostnaden med kanske icke alltför säkra utsikter att få ersättning för sitt förskott. Att en undantagslös uppsägningssätt också skulle kunna medföra rätt stora vanskligheter för rederiet, är uppenbart, och redareföreningen här därför bestämt motsatt sig ratifikation.

Jag vill erinra, att när den näst föregående regeringen hade att yttra sig över det frågeformulär rörande de ifrågasatta konventionerna, som cirkulerade, innan denna sak företogs till behandling, uttalade den, att vår svenska lagstiftning i dessa avseenden var ganska modern och att den tillkommit efter samarbete med de övriga skandinaviska länderna. Särskilt framhölls, att lagstiftningen i fråga om inspektion och sjöfolkets arbetsförhållanden ombord kunde anses vara ganska långt kommen. Regeringen förklarade det därför vara rätt naturligt, att man hyste en viss tvekan i fråga om en konvention rörande dessa förhållanden, och den uttalade, att den ram, inom vilken man kunde vara med om ett tillstyrkande, skulle vara den lagstiftning och den administrativa praxis, som under medverkan av representanter för olika intressen här i landet hade utbildat sig. Det förefaller mig, att om man nu icke skulle besluta ratifikation, skulle man i den punkten icke komma att stå så långt ifrån den ståndpunkt, som den föregående regeringen i ämnet intog.

Vad som särskilt är ett mycket starkt skäl för att ställa sig betänksam, är

naturligtvis den omständighet, som redan den förste ärade talaren vidrört, nämligen hänsyn till de övriga nordiska länderna, Danmark, Norge och Finland. Danmark har beslutat att icke ratificera. I Norge och Finland är frågan under utredning, men efter de upplysningar jag inhämtat, har man all anledning vänta, att Norge icke skall ratificera. Hur det kommer att gå i Finland i det avseendet torde vara mera ovisst.

Jag tror således, att såväl regeringen som utskottsmajoriteten har rätt goda skäl för sin ståndpunkt att i detta fall avstyrka ratificering.

Herr Lindley: Herr förste vice talman! Vid ett nyligen avhållet representantmöte inom vår fackliga landsorganisation här i Stockholm uttalades vissa klagomål från sjöfolkets sida, i det man förmenade, att deras intressen bliva så litet beaktade av den lagstiftande församlingen. Detta kan nog vara riktigt. Det beror ju till stor del på sjöfolkets nomadiserande verksamhet, vilken gör, att de ha mycket liten möjlighet att kunna öva inflytande på de representanter, som bli valda till den lagstiftande församlingen, och följden blir helt naturligt den, att deras speciella intressen aldrig kunna vinna det beaktande, som de ha rätt att kräva. Vi må komma ihåg, att man kan, så att säga, uppdelas mänskligheten i sjögående individer och i på land varande individer. De, som gå till sjöss, måste givetvis ha helt andra lagar och förordningar, som skola styra deras dagliga verksamhet, än de, som leva i de ordnade samhällena på land. Det är tydligt, att just det problemet, hur det skall kunna ordnas för de förras vidkommande utgör en fråga, som borde ägnas betydligt större uppmärksamhet än hittills skett.

Jag vågar påstå, att skeppsredarna, som ju utgöra en relativt liten grupp i samhället, äro betydligt bättre representerade och ha mycket mer inflytande i den lagstiftande församlingen än den stora grupp, som sjöfolket bildar, någonsin skulle kunna få. Emellertid finns det ju i samhället en myndighet, som skulle ha till uppgift att speciellt bevaka sjöfolkets intressen, och den förste talaren har ju riktat en del kritik mot denna myndighet, i det han sade sig anse, att den myndigheten icke bevakat sjöfolkets intressen på sätt den borde ha gjort. Jag är övertygad om att en författare med möjlighet att taga vara på goda uppslag säkerligen skulle kunna göra just detta förhållande till en odödlig fars, ett skådespel, som säkerligen skulle kunna leva sekler igenom, ty det är rent förvånansvärt, att tänka sig, att den institution, som skulle ha att bevaka sjöfolkets intressen, också har att bevaka motståndarnas intressen, nämligen skeppsredarnas intressen. Det är givet, att denna institution inte kan bevaka båda parternas intressen eller, för att använda bibelns uttryck, tjäna två herrar, utan antingen måste tjäna den ene eller den andre. Följaktligen är det så, att kommerskollegium tjänar skeppsredarnas intressen på bekostnad av sjöfolkets, och man behöver icke gå längre än till detta utlåtande för att finna bevis därpå. Kommerskollegium har emellertid även en tvillingbroder, som vi icke heller skola släppa ur sikte här — den förste ärade talaren nämnde ingenting därom, men jag nödgas göra det — nämligen socialstyrelsen, som kan betraktas som en tvillingbror till kommerskollegium.

Socialstyrelsen har haft sig detta ärende förelagt. Socialstyrelsen vände sig då först till kommerskollegium och frågade, vad kollegium hade för anmärkningar att göra emot ett godkännande av denna konvention. »Jo», sade då kommerskollegium, »de och de anmärkningarna göra vi!» Dessa anmärkningar accepterades sedan av socialstyrelsen med påföljd, att båda dessa institutioner stå precis på samma ståndpunkt, med samma anmärkningar såsom skäl för att denna konvention icke bör ratificeras. Sedan är det naturligt, när frågan kommer upp till Kungl. Maj:t, att departementschefen, vilken icke besitter någon större sakkunskap på området, blir nödsakad att acceptera myn-

*Konventions-
förslag ang.
sjömäns
anställnings-
avtal.
(Forts.)*

*Konventions-
förslag ang.
sjömäns
anställnings-
avtal.*
(Forts.)

digheternas ståndpunkt. Jag åsyftar icke att vara oartig, men utgår ifrån, att departementschefen saknar fackkunskaper, då det gäller att bedöma sjöfolkets levnadsförhållanden — det är helt naturligt, säger jag, att departementschefen, när han får dessa aktstycken i sin hand, icke finner annan möjlighet föreligga än att gå fram till riksdagen med understrykande av det yrkande, som framkommit genom socialstyrelsen och kommerskollegium. Så kommer frågan fram till utskottet, som är av precis samma kaliber. Utskottet har icke heller förutsättningar att kunna pröva vad som är rätt eller orätt i denna sak, och då måste även utskottet yrka bifall, icke till godkännande av konventionen, utan till det av myndigheterna framställda avslagsyrkandet.

Internationella arbetsbyrån gjorde för några år sedan en hemställan till de olika länderna att komma samman för att försöka dryfta möjligheterna till gemensamma bestämmelser för sjöfolkets anställningsavtal, hemförskaffning och om inspektion av sjöfolkets arbetsförhållanden. Den viktigaste punkten, som arbetsbyrån skulle ha tagit upp till behandling, måste byrån emellertid släppa, nämligen arbetstidsfrågan, vilken ju icke alls är löst för sjöfolkets vidkommande. Den punkten måste man som sagt släppa, emedan vissa länder förklarar, att de icke ville komma tillsammans för att diskutera den frågan. För närvarande anse de sig icke kunna godkänna åttatimmarsdagen för sjöfolkets vidkommande, emedan ett sådant godkännande skulle innebära en utökning av manskapsmängden för att kunna tillsätta tre vakter, och det vill man i närvarande stund icke gå med på. Alltså har arbetsbyrån nödgats släppa denna stora fråga och låta bli att taga upp den till omprövning. I stället tog man upp här föreliggande mindre omtvistade frågor, som likväl kunna ha sin stora betydelse, när det gäller att få gemensamma linjer fastställda i samtliga länder och icke endast för ett eller två länder.

Arbetsbyrån utsände också ett frågeformulär till de olika länderna rörande respektive förhållanden, för att därigenom kunna få en fast och säker basis, på vilken man skulle kunna utarbeta ett förslag, som icke borde kunna stöta någon för huvudet eller vara oacceptabelt för något land.

Inom parentes kan jag nämna, att vår organisation, fastän vi äro ganska intresserade av dessa spørsmål, icke fick detta frågeformulär oss tillställt för besvarande. Det är emellertid icke den nuvarande Kungl. Maj:ts fel. Vi fingo således icke något tillfälle att yttra oss om detta frågeformulär. Jag är emellertid övertygad om att vi skulle ha gjort åtskilliga påpekanden, som kanske kunnat vara till nytta.

Den då sittande regeringen gav emellertid uttryck åt sin erkänsla för det initiativ, som i det avseendet tagits, ty den uttalade, vilket återgivits här å sid. 3 i propositionen, att »Regeringen ville först och främst giva uttryck för sitt uppriktiga erkännande åt det initiativ, som från byråns sida tagits i riktning mot åstadkommande av en såvitt möjligt tillfredsställande och likformig lagstiftning rörande sjöfarten, vilken ju vore mera internationell till sin karaktär än någon annan näring». Kungl. Maj:t utsåg även en delegation bestående av, tror jag, minst 9 personer, vilka skulle resa ned till Genève för att där tillsammans med de andra ländernas representanter försöka komma till något resultat. Det gjorde de ju också, och nu föreligger resultatet, men inte försett med en tillstyrkan från socialstyrelsen, kommerskollegium och Kungl. Maj:t utan med en begäran om avslag på hela härligheten. Det kan emellertid vara ganska intressant att närmare studera de anmärkningar, som gjorts emot det föreliggande förslaget.

Jag kan då såsom exempel först taga kommerskollegium, som svarat socialstyrelsen på dess olika spørsmål och därvid utpekat vissa bestämmelser, som enligt kollegii förmenande icke skulle vara acceptabla. Det erkännes visserligen, att sjöfarten har en internationell karaktär, vilket kan göra det behövt, att

det blir en internationell reglering av sjöfolkets anställningsvillkor, men, heter det, och det uttalandet tycker jag låter ganska intressant:

»Kommerskollegium hade emellertid för sin del icke erfarenhet av något större behov därav.» Ja, det är onekligen ganska intressant och utgör ett av de mest belysande momenten för denna uppfattning och för de kunskaper i hithörande ämnen, som man besitter inom kommerskollegium; när kommerskollegium säger sig icke ha känt ett sådant behov. Tacka för det! Kommerskollegium kan väl icke ha känt ett behov av internationella, likformiga bestämmelser, men de personer, som gå till sjöss, ha tydligen känt det. Om man har olikartade bestämmelser i de olika ländernas lagstiftning, komma de nämligen mycket lätt att kollidera med varandra, och det blir då svårt för såväl konsulter som sjöfolk att ibland få klarhet i vad som kan vara vederbörandes rättighet eller icke. Besättningsarna skifta ofta på olika nationers fartyg och därför måste det uppstå svårigheter, om olika bestämmelser gälla inom de olika ländernas lagstiftning. Följaktligen är det på många sätt till gagn, om lagstiftningen i dessa olika punkter, som icke äro så mycket stridande emot varandra med hänsyn till nationella intressen, kunde göras lika.

Vidare säger denna högt ärade institution, att en kodifiering visserligen skulle kunna vara till ett visst gagn, men, säger man, en sådan kodifiering får icke gå längre än till i vår egen nationella lagstiftning fastställda linjer. Om således de övriga länderna vilja anpassa sin lagstiftning efter svensk lagstiftning, skulle man på sin höjd kunna vara med om att godkänna en sådan kodifiering, men så snart det skulle vara fråga om att rubba vår egen lagstiftning för att vi på det sättet skulle komma att stå lika med andra länder, vill man icke vara med, d. v. s. vår egen svenska lagstiftning, men vad därutöver är, det är av ondo!

Sedan anför man såsom bevis för vår villighet till internationell lagstiftning, att vi träffat en interskandinavisk uppgörelse om en lika sjömanslag i de skandinaviska länderna. Finns det emellertid något skäl att göra den omständigheten till skyttegrav eller hinder för att kunna åstadkomma en större enighet på lagstiftningens område i alla de övriga länderna också? Men det är detta man gör. Man åberopar helt enkelt det förhållandet, att vi träffat en sådan interskandinavisk uppgörelse, såsom hinder för att vi skola kunna gå längre. Vi kunna alltså icke rubba den interskandinaviska uppgörelsen, utan den måste vara absolut intakt och följaktligen utgöra ett hinder för att åstadkomma en internationell kodifiering.

Om man nu ser på de anmärkningar, som kommerskollegium och socialstyrelsen riktat emot själva konventionsförslaget, skall man finna, angående sjömannens anställningsavtal, att man där först riktar sig emot § 3, första stycket. Man säger i det avseendet, att det i denna formulering finnes angivet något, som icke har sin motsvarighet i den svenska lagtexten. Det står nämligen i konventionsförslagets § 3: »Anställningsavtal skall undertecknas av redaren eller hans representant samt sjömannen. Tillfälle att granska avtalet skall, innan det undertecknas, beredas sjömannen och hans rådgivare.» Man har hakat upp sig på bestämmelsen om rättigheten att granska avtalet, men efter vad jag kan förstå, föreligger icke någon anledning att frukta något i den delen, eftersom detta endast är en bestämmelse, som allaredan praktiseras i vårt eget land. Kommerskollegium bör väl ha reda på hur det tillgår i detta avseende, eftersom kommerskollegium är högsta övervakare av dessa förhållanden och under kollegium sortera de underorganisationer, som ha att utföra mönstring, inspektion o. s. v. När en sjöman går upp för att mönstra på ett mönstringskontor, ett av staten öppnat arbetsansvinningskontor, kunna vi ju säga, fastän det i verkligheten kallas för sjömanshusets mönstringskontor, så har rederiet allaredan utskrivit ett avtal. Det finns tryckta blanketter med vissa fastställda bestämmelser, utdrag ur sjömanslagen, upp-

Konventionsförslag ang. sjömannens anställningsavtal.
(Forts.)

Konventions-
förslag ang.
sjömäns
anställnings-
avtal.
(Forts.)

gift angående den kost och hyra, som sjömannen skall ha o. s. v. Detta avtal läses upp för vederbörande, och det är ingenting annat än vad som föreskrivits i föreliggande förslag till konvention. Det skall alltså beredas sjömannen tillfälle att taga del av denna handling. Jag förstår då icke, hur kommerskollegium kan göra det till en anmärkning mot förslaget och att påstå, att detta konventionsförslag innehåller sådana bestämmelser, som icke föreliggande i den svenska lagen. Samma ord kanske icke återfinnas i den svenska lagen, men i praktiken tillämpas samma bestämmelse även här i Sverige, och det kan inte vara annorlunda.

Vidare pekar kommerskollegium på bestämmelsen om att det också skall beredas tillfälle för sjömannens rådgivare att få vara närvarande vid avtalets undertecknande. Denna bestämmelse om sjömannens rådgivare innebär ju i princip ingenting annat än den rätt, som tillförsäkrades det engelska sjöfolket för 35 år sedan, då deras organisation först kom till, och då de gjorde hemställen därom till engelska kommerskollegiet, det s. k. Board of trade, som dock har en annan ställning än vårt eget kommerskollegium. Det gjordes då, som sagt, en hemställan till regeringen och till Board of trade, som beviljade sjöfolket den rätten, att de skulle få ha en av sina funktionärer, d. v. s. någon representant för den förening, som de tillhörde, när avtalet undertecknades, för att se, huruvida det i detta avtal fanns något, som icke överensstämde med i lag och förordning givna föreskrifter eller villkor som kunde verka skadligt för sjömannen. Visserligen finns icke något sådant i lag fastställt här i Sverige för närvarande, ty man har icke behövt det, och även om det nu visar sig, att man skulle kunna behöva det, är väl den frågan mycket lätt ordnad och behöver således icke utgöra något hinder för en ratifikation.

Vidare har man gjort anmärkning mot bestämmelsen i samma paragrafs mom. 4, där det i konventionsförslaget föreskrives, att det skall vara en skyldighet att tillse, »att sjömannen förstår betydelsen av avtalets bestämmelser». Det skall finnas möjlighet att kunna göra dessa begripliga för sjömannen. Man påstår nu, att detta kan lägga hinder i vägen för att kunna mönstra folk, som icke förstår det språk, som är det officiella ombord på fartyget. Ja, men i så fall finns det väl den möjligheten att låta översätta de bestämmelser, som avtalet innehåller. Man kan väl ändå knappast begära, att en människa skall gå och underteckna en handling, utan att han vet vad denna handling innehåller. Om man förfar på så sätt, är det väl i hög grad klandervärt. Skulle verkligen kommerskollegium kunna tillstyrka, att en person, som skall mönstras för anställning på ett fartyg, skall få underskriva ett avtal, som han icke vet vad det innehåller? Är det icke så ordnat vid mönstringen inom de svenska konsulaten, att vederbörande upplyses om vad han förbinder sig till i och med sin underskrift, bör det göras en ändring i det förhållandet forstast möjligt. Det förefaller mig emellertid, som om konsulaten redan nu lämna tillräckliga upplysningar. Ty om ett fartyg mönstrat folk på främmande ort, finns det alltid på därvarande svenska konsulat någon tolk närvarande, som klarar upp dessa saker.

Sedan har man gjort en anmärkning mot att i konventionens bestämmelser finns en § 5, som ålägger redaren att utgiva en sjöfartsbok. Detta praktiseras även i vårt eget land, men i konventionens § 5 anges, att man icke får inskriva uppgiften om lön i sjöfartsboken. Detta anses nu vara omöjligt att efterkomma i vårt land, därför att vi ha en särskild mönstringsavgift, en viss procentuell avgift, som tages ifrån sjömannens lön och sedan går till sjömannens husen. Denna procentuella avgift skulle visa precis detsamma, som om man i sjöfartsboken skulle ange, vilken lön sjömannen haft under föregående anställning. Denna fråga betyder för det svenska sjöfolket mycket litet. Den kan dock ha något större betydelse för det utländska sjöfolket. I vårt land.

där vi ha fixa tariffer, avtal som äro träffade mellan redare och sjöfolk, är denna sak redan avklarad. I andra länder, där dylika avtal icke existera, kan det vara så, att man, när en sjöman söker plats och visar fram sin sjöfartsbok, kan ur denna bok utläsa, hur stor lön han haft å det fartyg han förut tillhört, och man skulle då kunna säga: »Så mycket hade du där, du får icke heller mera här!» Det är bara detta, som man vill förebygga genom ifrågavarande bestämmelse. Emellertid gäller detta väl en så obetydlig sak, att den icke kan betyda så mycket, att vi för den skull skulle behöva ändra vår lagstiftning. Det erkänner man också ifrån kommerskollegii sida. Och när man erkänner, att man på dessa punkter icke behöver ändra vår lagstiftning, så tycker jag det är löjligt att framdraga dessa punkter såsom skäl för att icke ratificera konventionen.

Vi komma så till en annan fråga, som man fäst största betydelse vid samt ansett vara den, som faller förslaget, och vilken herr statsrådet anser göra det absolut omöjligt för oss att acceptera konventionen, nämligen frågan om rätt att vid avtal på obestämd tid kunna avmönstra i vilken last- eller lossningshamn som helst. Jag nödgas säga, att just på den punkten är det tillräckligt tydligt bevisat, att de personer, som voro nere i Genève för att där komma till en uppgörelse angående denna konvention, icke ha begripit bestämmelsens innebörd. Vad avser denna bestämmelse? Jo, den avser ingenting annat än den gamla bestämmelse, som existerat i England öfver 40 år tillbaka, alltså även vid den tid då jag för första gången kom till England, nämligen den bestämmelsen som engelsmännen kalla »running agreements». Med detta menar man icke något annat än att, i stället för såsom kutymen är, att besättningen efter varje resa mönstrades av och sedan, när fartyget skulle avgå igen, mönstrades på, man träffar avtal, i vilka det icke finns någon tid angiven för resans längd, men enligt vilket man när som helst kan få avmönstra, ifall man är missnöjd och önskar lämna fartyget och meddelar befälhavaren, att man önskar mönstra av, eller att befälhavaren kan mönstra av en person, om befälhavaren så önskar. Engelsmännen, som naturligtvis vid denna konferens i Genève voro den tongivande nationen, då det gällde sjöfartsfrågor, ha påyrkat införande av denna bestämmelse, därför att de betraktade den som helt naturlig. De ha aldrig kunnat tänka sig, att någon strid skulle kunna uppstå med anledning därav. Därför fördes den bestämmelsen in i konventionen, och ingen har tidigare opponerat sig däremot. De ombud, vi hade i Genève, hade heller icke något att säga om »denna bestämmelse», utan det är först nu efteråt man opponerat sig mot densamma och sagt: På grund av att denna bestämmelse finnes med i konventionen, kunna vi icke acceptera den eller tillstyrka dess godkännande. Nu är det även ett annat faktum, som också blivit framhållet, nämligen att vi icke ha sådana avtal. Det träffas inga dylika avtal mellan redare och besättningar. Vi ha inga avtal på obestämd tid, och följaktligen kan ju detta ej utgöra något hinder för godkännande av konventionen. Det finnes också möjlighet, utan att behöva ändra en enda rad i vår nuvarande lagstiftning, att till och med sätt ett verksamt hinder mot att vi någonsin skola behöva riskera några sådana avtal på obestämd tid, ty Kungl. Maj:t kan ju bara utfärda en skrivelse till de olika sjömanshusen och ålägga dem att icke mönstra ut folk på basis av avtal, som icke ha någon bestämd utlöpnings-tid. Men även om vi här i landet hade avtal med obestämd utlöpnings-tid, vad gjorde väl det? Vad skulle väl då kunna inträffa? Jo, säger man, då skulle det kunna inträffa, att sjömän i främmande länder skulle kunna begära att få bli avmönstrade ifrån ett fartyg, eller också skulle ju skeppsredarna kunna avmönstra besättningarna utan vidare. Departementschefen påvisade just nu, att det hade hänt, att skeppsredare avmönstrat svensk besättning och i dess ställe inmönstrat en lägre stående klass av sjömän, exotiskt sjöfolk. Jag

Konventionsförslag ang. sjömansanställningsavtal.

(Forts.)

Konventions-
förslag ang.
sjömäns
anställnings-
avtal.
(Forts.)

antager, att det är kulis eller kineser, som han avsåg, ty det förekommer ofta i de europeiska handelsmarinerna nu för tiden, att man mönstrar på dylikt sjöfolk, men det kan göras redan nu. Med nuvarande lagar kan man icke hindra detta. Det finns intet förbud för skeppsredarna, om de kunna få den gamla besättningen avmönstrad och hemsänd, att mönstra på dylikt exotiskt folk i stället. Det kan göras nu i närvarande stund, och vad det skulle bli för ändring genom konventionen, det begriper jag icke. Vidare, säges det, skulle sjöfolket komma i sämre ställning än nu, men även om denna bestämmelse skulle bli införd i svensk sjörätt, skulle säkerligen icke någon förändring heller i det avseendet inträda, ty det finnes fortfarande den bestämmelsen, att om en sjöman blir avmönstrad, d. v. s. avskedad i utländsk hamn, är redaren skyldig att hemförskaffa honom. De allra värsta konsekvenserna av bestämmelsen om dylika avtal på obestämd tid med rättighet att gå när som helst vore väl, att en mindre vetande sjöman, om man vill utgå från ett dylikt fall, kunde säga: »Jag vill bli fri från mitt fartyg och avmönstra», och så skulle han kanske bli lämnad strandsatt i främmande hamn. Det är det värsta, som skulle kunna hända. Men behöva vi för sjöfolkets vidkommande ha detta tvång kvar, år ut och år in? I trettio års tid ha vi hållit på och sökt göra klart för de svenska lagstiftarna, att legohjonsstadgan behöves icke mer för svenska sjöfolket än för någon annan. En sjöman måste vara ansvarig för sina egna handlingar liksom varje annan medborgare.

Den förste talaren pekade ju på tror jag — åtminstone nämnde han till mig, att han ämnade göra det — de fall, då sjömän, som lämnat sitt fartyg, blivit anklagade för rymningsbrott. Ja, rymningsbrotten ha ju försvunnit allt mer och mer, och det bevisar väl, att även sjöfolket börjar känna ansvar för sina egna handlingar. Det är icke så lätt att taga sig fram, om man blir strandsatt i främmande hamn. Förr var det vanligt, att sjöfolk lämnade ett fartyg, då det kommit i främmande hamn, där förhållandena voro mer drägliga, men det har upphört. Nu hör man sällan talas om, att sjöfolk rymmer från sina respektive fartyg.

Kommerskollegium drager emellertid upp en annan svårighet för ett godkännande av denna konvention. Kommerskollegium säger nämligen, att om vi skulle göra det, skulle vi därigenom åstadkomma svårigheter för den svenska sjöfarten, svårigheter beträffande fartygens behöriga bemanning. Ja, är icke det även typiskt för en enkelriktad uppfattning? Kommerskollegium företräder här redareintresset och säger, att det skulle bli svårt för redarna att få besättning, om sjöfolket får rättighet att avmönstra i främmande hamn. Men saken är ju den, att rederiet själv bär ansvaret för att detta göres möjligt, om det förelägger besättningen ett mönstringskontrakt, vari stipuleras en obegränsad avtalstid. Gör icke skeppsredaren det, föreligger ju icke denna svårighet, och alltså har kommerskollegium ej någon anledning alls att uttala sina stora farhågor för rederiernas möjligheter att få behålla besättningen ombord. Men det är mycket intressant också, må jag säga, vad sjöfolket här sagt i sin svarsskrivelse till Kungl. Maj:t beträffande dessa konventionsförslag: »Vid den granskning av internationella arbetsbyråns utkast till konvention, vilken verkställdes av kommerskollegium och socialstyrelsen, riktades icke några större anmärkningar mot förslaget, och de erinringar, som av de svenska ämbetsverken framställdes och som samma ämbetsverks representanter i egenskap av konferensdeltagare varit i tillfälle att personligen framföra, hade i största utsträckning beaktats och godtagits av konferensen.» Och sedan säger man: »De svenska ämbetsverken och deras i konferensen deltagande representanter syntes vid sin granskning av arbetsbyråns förslag liksom senare vid förhandlingarna i Genève icke hava ägnat berörda fråga någon som helst uppmärksamhet, vilket väl kunde förklaras

därav, att avtal, slutna på obestämd tid, så gott som aldrig förekomme å svenska fartyg. Det kunde emellertid ifrågasättas, om icke en förändring av den svenska lagtexten på nämnda punkt bleve erforderlig i samband med konventionens ratificering.» Nu tror jag icke, att det är nödvändigt att göra en ändring i den svenska lagtexten även vid ratificering av denna konvention, men å andra sidan, vad blir följden av avslag från Sveriges sida? Jo, Sverige är ett av de få länder, som betraktas såsom stående framför de flesta andra länder i detta avseende. Vi kunna icke godkänna förslaget, därför att det innehåller några otydliga punkter, som vi icke vilja godkänna, och de andra länderna kanske icke vilja godkänna det, därför att förslaget kanske går längre än vad deras lagstiftning föreskriver. På det sättet samverka dessa olika uppfattningar till att göra en internationell kodifiering fullständigt omöjlig, och likväl har jag alltid hört talas om, åtminstone från redarhåll, att man klagat över denna internationella konkurrens, att man klagat över att de eller de länderna ha betydligt mindre stränga lagar än de som tillämpas i vårt land. Där har sjöfolket, säger man, sämre sociala villkor, under det att vi kräva en hel del förbättringar på de svenska fartygen, som icke krävas av de andra. Då borde man väl medverka till att åstadkomma en kodifiering av dessa förhållanden, så att vi kunde komma fram till samma utgångslinjer. Men likväl är det så, att man försöker stapla upp alla möjliga små obetydligheter för att framskapa skäl mot en internationell kodifiering. Ja, jag har verkligen den uppfattningen, att det då är mycket bättre att icke vidare skicka några representanter till Genève eller något annat ställe, där det är fråga om att åstadkomma konventioner på dessa områden. Är det så, att man vill taga dessa småsaker, som icke ha den ringaste betydelse för vare sig svenska sjöfarten eller någon annan, såsom skäl för att vägra godkänna konventionen, då böra vi sannerligen avhålla oss från all gemenskap både med arbetsbyrån och Nationernas förbund.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr Westman: Herr talman! Jag börjar med att lova kammaren, att jag skall fatta mig betydligt kortare än den föregående ärade talaren. Jag kan emellertid icke underlåta att beröra några av de synpunkter, som förut framhållits.

Den förste ärade talaren yttrade, att det förhåller sig så i riksdagen, att sjöfolkets intressen här icke bli tillbörligt beaktade, och att det berodde på att sjömännen befinna sig på nomadiserande fot, som han uttryckte det, varför deras representation icke är tillräckligt kraftig i riksdagen. För min del vill jag säga, att jag står på den ståndpunkten, att om ett rättvist krav från någon sida framföres i kammaren, är jag beredd att lyssna därtill, oavsett om detta krav stödes av en starkare eller svagare representation i kammaren. Och för övrigt kan jag, i anledning av den siste talarens pessimistiska uppfattning av det sätt, på vilket sjöfolkets intressen tillgodoses i riksdagen, erinra därom, att vi dock i detta land till sjöfolkets förmån infört lagar, som stå på höjden av vad som förekommer i hela världen. Det framhöll för övrigt den ärade talaren själv i slutet av sitt anförande, då han sade, att det skulle vara synnerligen beklagligt, om Sverige, som är föregångslandet på området, skulle ställa sig avvisande till konventionen. Det skulle, sade han, kunna föranleda, att andra stater icke heller ansåge sig kunna gå med på konventionen, eftersom Sverige icke kunde gå med på den. Jag menar alltså, att den ärade talaren såg alltför pessimistiskt på möjligheten att få sjömännens intressen beaktade i riksdagen.

När den ärade talaren talade om att i den fråga, som här föreligger, kommerskollegium och socialstyrelsen ej hade tillgodosett sjöfolkets intressen och

*Konventions-
förslag ang.
sjömäns-
anställnings-
avtal.
(Forts.)*

*Konventions-
förslag ang.
sjömäns
anställnings-
avtal.*

(Forts.)

att de därvidlag kunde betraktas som tvillingbröder, vill jag framhålla, att det skäl, som låg bakom detta talarens yttrande, var det, att dessa båda ämbetsverk icke hade funnit någon anledning till anmärkning mot det innehåll, som finnes i 13 § sjömanslagen. Men skall det anses, att alla, som underlåtit att göra sådan anmärkning, stå i broderskapsförhållande till varandra, ber jag få säga, att då finns det trillingbröder, ty till de båda andra ber jag få lägga herr Lindley själv. Han var nämligen med, när sjömanslagen antogs 1922. och då framställde han icke någon anmärkning mot innehållet av denna 13 § i sjömanslagen i det avseende, varom nu är tal. I annat avseende gjorde han det, men icke i detta avseende. Herr Lindley har sålunda åtminstone 1922 gjort sig skyldig till samma förbiseende, som enligt hans mening kommerskollegium och socialstyrelsen gjort sig skyldiga till nu. Men i själva verket är ju differensen, som föreligger mellan 13 § i sjömanslagen och 9 § av konventionsförslaget så ytterst obetydlig, att jag tror, att samtliga här berörda, både kommerskollegium, socialstyrelsen och herr Lindley, kunna taga med stort jämnmod, att de icke framställt något yrkande i enlighet med konventionens förslag på denna punkt.

Herr Thorberg sade i sitt anförande mycket riktigt, att den fråga, som tvisten gäller, är utan betydelse i praktiken, och herr Lindley sade detsamma i sitt anförande, då han talade om att det bara var småsaker, som stodo i vägen för en ratifikation av konventionen. När nu det önskemål, som hyses från sjöfolkets sida, alltså gäller sådana obetydligheter, kan ju sjöfolket icke taga sig alltför nära, om riksdagen av andra skäl underlåter att uttala sig för anslutning till konventionsförslaget. Det finns i alla fall ett bärande skäl för oss att förhålla oss avvaktande, och det är den omständigheten, att denna sjömanslag, som man nu skulle ändra, tillkommit på grund av ett skandinaviskt samarbete. Herr Thorberg yttrade visserligen, att sedan Sverige anslutit sig till Nationernas förbund, är det icke bärande att göra en hänvisning till det skandinaviska lagstiftningsarbetet. Men jag ber att få inlägga en reservation mot den synpunkten, ty jag tror, att det i många fall kan vara ganska vanskligt, att man lämnar den skandinaviska ramen för att sträcka ut händerna efter någonting internationellt i vidare mening, vilket kanske visar sig vara av rätt så bräcklig natur. Det skandinaviska samarbetet vilar dock på gemensamma förhållanden i de nordiska länderna. Det är en fast och reell grund; och jag tror vi skola vara mycket försiktiga gentemot förslag, som innebära, att vi övergiva den grunden eller minska utsikterna för framtiden att bygga vidare på det skandinaviska lagstiftningsarbetet. Men det göra vi naturligtvis, om vi nu utan tvingande skäl, endast därför att vi anse, att det här är fråga om internationalism av högre ordning, ändra bestämmelser i en av de skandinaviska lagarna, vilken tillkommit genom ömsesidiga eftergifter och efter ett noggrant övervägande. Göra vi detta, gå vi på den väg, herr Thorberg vill, riskera vi naturligtvis, att de andra skandinaviska länderna vid kommande tillfällen icke skola vara villiga att underkasta sig den möda, som ett samarbete med oss på det skandinaviska området innebär.

Då nu icke några för Sverige bärande skäl, som bottna i de nordiska förhållandena, tala till förmån för ratifikation, ber jag, herr talman, få yrka bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt.

Herr Thorberg: Endast några repliker.

I ingressen till kap. 13 förklaras att de höga fördragsslutande parterna äro eniga om att de böra medverka till åstadkommandet av likartade och rättfärdiga förhållanden för arbetarklassen i alla länder. Genom godkännande av detta har Sverige förpliktat sig att internationellt medverka till åstadkom-

mandet av likartade förhållanden och att sålunda när icke oöverstigliga hinder föreligga ratificera de konventioner, som utarbetats inom den internationella arbetsorganisationen.

Om jag rätt uppfattade utskottets ärade ordförande sade han, att då nu gällande lag tillkommit i samarbete med de nordiska länderna, är det oriktigt, att Sverige går med på ratificering av föreliggande konvention, därför att den avviker från den nordiska överenskommelsen. Emellertid har icke mera än ett av länderna fattat beslut i saken. Skulle det då icke varit riktigt, om man vill åberopa att man ej kan bryta den nordiska överenskommelsen, att man, med hänsyn till den förpliktelse, Sverige iklätt sig gentemot Nationernas förbund och arbetsbyrån, uttalade sig för att man vill genom förhandlingar med de andra nordiska länderna söka åstadkomma sådan ändring i den nordiska uppgörelsen, så att ratificering kunde ske? Det vore åtminstone att ge ett uttryck för den goda viljan att fylla förpliktelserna på både det ena och andra hållet, som utskottet manifesterat. Det har man emellertid ej velat vara med om utan bara åberopat uppgörelsen med de nordiska länderna som motiv för ett blankt avslag. Detta anser jag vara inkonsekvent och oriktigt.

Sedan en liten replik till statsrådet, som sade, att därför att det är så små skiljaktigheter mellan denna konvention och vår gällande lag, vore det egentligen icke skäl att bry sig om att göra en ändring för ratificeringens skull. Vid andra tillfällen säger man, att skiljaktigheterna mellan vår lag och konventionen äro så stora, att man därför icke bör ratificera. Det blir, herr statsråd, icke något skäl, när man ställer synpunkterna mot varandra på det sättet, utan då blir det endast ett de obotfärdigas förhinder.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr statsrådet **Pettersson**: I anledning av den siste talarens yttrande vill jag inlägga en gensaga mot talet om att det här skulle föreligga något de obotfärdigas förhinder. Jag vill vidare gentemot hans yttrande säga, att det mycket väl låter tänka sig, att en konvention överensstämmer så nära med vår lagstiftning, att det icke för oss föreligger något behov att ratificera den, men att vi på grund av andra, praktiska skäl kunna känna oss förhindrade att göra det. På samma gång som vi om en annan konvention kunna säga, att den avviker så radikalt från vår lagstiftning, att vi icke kunna ge oss på att bringa vår lagstiftning i överensstämmelse med den. Och slutligen kan det finnas en tredje grupp av konventioner, som endast i mindre väsentliga delar avviker från vår lagstiftning och som vi därför böra känna oss mogna för att ratificera.

Jag vill för övrigt, då herr Thorberg åberopade vår moraliska skyldighet att ratificera de konventioner, som antagas av arbetsbyrån, säga, att vi icke så illa ha fullgjort våra moraliska förpliktelser, ty hittills har Sverige ratificerat icke mindre än elva dylika Genèvekonventioner. Vad det betyder inses, om man jämför oss med andra stater och ser, vilken ställning de intaga i detta avseende. Norge har ratificerat två, Danmark sex och Finland sju konventioner.

Jag vill, eftersom jag har ordet, passa på att ge en liten replik till herr Lindley. Herr Lindley ville — på ett mycket godmodigt och älskvärt sätt för övrigt — fullständigt förneka min kompetens att yttra mig i dessa frågor, enär jag skulle sakna grundliga kunskaper i ämnet. Jag vill ej alls bestrida, att herr Lindley kan ha rätt i detta, men jag vill dock säga herr Lindley, att jag under årens lopp läst åtskilliga omfattande, grundliga och intressanta verk i sjörätten i form av motioner av herr Charles Lindley. Jag har icke allenast läst dessa avhandlingar utan även haft tillfälle i lagutskottet att underkasta dem ett noggrant studium och granskning och jag har även såväl i riksdagens bägge kamrar som i lagutskottet varit en intresserad åhörare av åtskilliga före-

*Konventions-
förslag ang.
sjömäns
anställnings-
avtal.*

(Forts.)

drag i sjörätten av samme författare. Således är jag icke utan all kunskap i ämnet, men kanske herr Lindley menar, att detta varit en något för ensidig utbildning för att jag skall kunna gälla som expert.

När för övrigt herr Lindley förmenar, att min ståndpunkt i frågan skulle vara dikterad av ämbetsverken, kommerskollegium och socialstyrelsen, kan jag icke medge, att han har rätt. Jag yttrade, när jag hade ordet förut, att huvudskälet för mig att avstyrka ratificering var, att denna konvention i huvudsak icke innehåller annat än principer, som vår lag redan accepterat. I det avseendet stöder jag mig icke blott på kommerskollegium och socialstyrelsen utan framför allt på svenska sjömans- och eldareunionerna, vilka förklarar, att de principer, som fastställdes i konventionen, knappast hade någon betydelse för de svenska sjömännen, då det där gällde endast vissa elementära krav, som redan vore allmänt erkända i vårt land.

Herr Lindley: Bara några korta repliker.

När jag här anmärkte, att statsrådet icke hade tillräcklig fackkunskap på detta område, innebar det icke, som jag förut sade, något förnärmande, utan vad jag menade med denna kunskap var att verkligen kunna lägga handen i bordet och säga till kommerskollegium och socialstyrelsen: »Den ståndpunkt, ni företräda, är oriktig, ty detta utlåtande måste läggas efter helt andra linjer», men därtill kräves naturligtvis, att statsrådet också är fullständig kännare av dessa förhållanden för att kunna intaga en sådan ståndpunkt.

Jag ber att till herr Westman få säga, att det icke är riktigt, när han gör gällande, att till de två tvillingbröderna kan läggas en tredje, som skulle vara jag. Nej, ty vad skulle jag ha för anmärkning att göra mot 13 § sjömanslagen, som finnes angiven på sid. 10 i den kungl. propositionen och som säger: »att om ej överenskommelse träffats om tjänsteavtalets varaktighet vardera parten äger uppsäga avtalet att upphöra i envar hamn, som fartyget anlöper för lossning eller lastning. Tillika stadgas emellertid, att om sjömannen är svensk och han antagits här i riket avtalet icke må från någondera sidan uppsägas till upphörande annorstädes än i svensk lossnings- eller lastningshamn. Genom bestämmelse i 15 § göres visst undantag från nämnda regel.» Det har ju icke det ringaste med nu ifrågavarande sak att göra, ty jag hävdar ju, att sådana avtal icke träffas hos oss, därför att vi icke ha några »running agreements». De tillämpas nämligen huvudsakligen på de engelska colliers, som gå med kollaster, därför att dessa fartyg göra så korta resor, på fjorton dagar eller så, fram och tillbaka; och att mönstra och avmönstra dessa ideligen skulle vara synnerligen kostsamt och besvärligt. Vi ha alltså icke sådana avtal.

Jag vågar också säga till statsrådet, att jag hyser den uppfattningen att det behöver icke göras någon ändring i den svenska sjömanslagen, för att man skall kunna gå med på ett godkännande av denna konvention, ty det behöver endast skickas ut eventuellt en kungl. förordning till sjömanshusens mönstringskontor. däri man säger ifrån, att sådana avtal icke få föreläggas folk, så är man borta från alltihop. Det föreligger väl ej hinder för att godkänna konventionen på sådana grunder.

Sedan säger man också, att godkännandet av konventionen ej betyder något för det svenska sjöfolket. Det är riktigt, att det icke gör det, men om det betyder något internationellt, att så många länder som möjligt ansluta sig till konventionen, så ligger det väl någon nytta i att även vi göra det, och då anser jag, att man icke skall rida upp sig på småsaker och helt enkelt söka lägga dem i vägen för ett godkännande. Men när man åberopar och vill försvara kommerskollegium och socialstyrelsen, vill jag fästa uppmärksamheten på en sak, som ej borde undgått kammarens ledamöter, nämligen att det är synner-

ligen betecknande, att Sveriges redareförening avstyrkt förslaget i princip men icke framfört ett enda skäl för sitt avslag. De ha icke som kommerskollegium, socialstyrelsen samt Kungl. Maj:t understrukt dessa skäl, och varför ha de icke gjort det? Jo, dessa herrar äro rädda om sitt anseende såsom sjöfartssakkunniga och ha därför icke velat framföra de skäl, som anförts av kommerskollegium och socialstyrelsen. De akta sig för att bliva utsatta för löjet.

På redarehåll är man nog medveten om att de här anförda betänkligheterna utgöra endast svepskäl, men de sammanfalla dock med redareföreningens principiella avslagsyrkande. Dessa anmärkningar torde likväl imponera på denna kammare enär den tror på kommerskollegiums vederhäftighet. Det måste väl ändå vara något berättigat, när sådana institutioner som kommerskollegium och socialstyrelsen gjort detta uttalande. Jag överlämnar därför äran av denna uppfinning till dessa två institutioner.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr Westman: Bara ett par ord med anledning av herr Lindleys anförande.

Herr Lindley har att döma av både detta och hans förra anförande icke observerat, att kommerskollegium har lämnat en redogörelse för skiljaktigheterna mellan konventionen och nu gällande svensk lag. Det är en massa småsaker, som kommerskollegium på detta sätt räknar upp, men denna förteckning på små avvikelser innebär inte, att kollegium lämnat en förteckning på de skäl, som föranlett detsamma att avstyrka förslaget, utan kommerskollegii skäl äro ju särskilt angivna och äro av mycket mer begränsad natur. Jag nämner bara detta, då jag anser, herr Lindley, att man skall vara rättvis även mot sin trillingbror.

Vad beträffar särskilt § 13 sjömanslagen, som vi nu tala om, vill jag bara konstatera, att herr Lindley är fullständigt ense med statsrådet och utskottet om att det inte finnes något sakligt skäl att ändra den svenska sjömanslagen på denna punkt. Då sedan herr Lindley säger, att det inte heller finns någon formell anledning att göra det, om man ratificerar, så tror jag, att herr Lindley är rätt ensam om den meningen. Både utskottets majoritet och statsrådet äro ense om, att det ur formell synpunkt finns anledning till en ändring av paragrafen, om konventionen godkännes.

Herr Lindley: Jag skulle vilja göra en hemställan till herr statsrådet att vidta den åtgärden att hos arbetsbyrån i Genève förfråga sig, vad denna bestämmelse innehåller och om den kan innebära någonting stridande mot den svenska sjömanslagen och dess tillämpning. Jag är alldeles övertygad om att något hinder för att godkänna konventionen utan risk att behöva ändra den svenska sjömanslagen inte föreligger, och under sådana förhållanden anser jag, att jag kan vidhålla mitt yrkande om ett godkännande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på godkännande av motsvarande del av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

*Konventions-
förslag ang.
sjömäns
anställnings-
avtal.* Herr *Thorberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

(Forts.) Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motsvarande del av den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Konventions-
förslag ang.
hemskaffning
av sjömän.*

Punkten 2.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del icke haft något att erinra mot vad i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet av vederbörande departementschef hemställts beträffande förslaget till konvention angående hemförskaffning av sjömän.

Föredragande departementschefen hade enligt ifrågakvarande statsrådsprotokoll förklarar sig icke kunna tillstyrka ratifikation av förevarande konvention.

Herr *Linder* m. fl. hade enligt punkten 2 i den av dem vid utlåtandet avgivna reservationen ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del ansåge, att förslaget till konvention angående hemförskaffning av sjömän borde av Sverige ratificeras.

Herr *Thorberg*: Herr talman! Förslaget till konvention angående hemförskaffande av sjömän innehåller såsom allmän regel att sjöman, som under avtalstiden eller vid dess utgång lämnar fartyget, alltid har rätt att bli återförskaffad till sitt hemland eller till anställnings- eller utgångshamnen enligt föreskrift i den nationella lagstiftningen. Det är sålunda detta, som är innebörden i denna konvention. Beträffande den med en sådan hemförskaffning förenade kostnaden innehåller konventionen bestämmelser om att man i den nationella lagstiftningen må besluta, vem som skall bära densamma. Den svenska sjömanslagen stadgar ju inte någon generell rätt för sjöman att bli hemförskaffad men innehåller däremot bestämmelse om att i vissa fall sjöman må äga rätt att bli hemförsad. Även i denna fråga grunda departementschefen och utskottet sitt yrkande på vad som sagts från ämbetsverkens sida. Men det är att märka, att de inte anföra några faktiska skäl mot saken, utan det yttras egentligen endast, såsom skett från ett håll, att stadgandet innehåller ökade förpliktelser i fråga om sjömäns hemförskaffande och betydligt ökade kostnader. Ja, visst innehåller det ökade förpliktelser att hemförskaffa sjömän, men är inte det något, som kan anses rätt och billigt och skäligt, att staten verkligen går in för en sådan förpliktelse att inte lämna sjömannen vind för

våg utan vid alla tillfällen ge honom möjlighet att kunna komma hem? Konventionen innebär ju, att vi i vår egen lagstiftning må införa bestämmelser, som i vissa fall lägga kostnaderna på rederiet, därest detta har ansvaret för att sjömannen lämnats i hamn, och i andra fall på sjömannen själv. Således behöver det inte medföra ökade kostnader för statsverket, om man tillmötesgår framställningen och ratificerar konventionen.

*Konventions-
förslag ang.
hemskaffning
av sjöman.
(Forts.)*

Herr talman! Jag hemställer om bifall till vad som yrkas i reservationen.

Herr Westman: Herr talman! Jag måste säga, att den siste ärade talaren lämnade en alldeles för mörk skildring av den svenska lagstiftningens ståndpunkt i fråga om rätten för sjömän att bli hemforslade, när han på tal om denna lagstiftning fällde uttrycket, att staten inte bör lämna sjömannen vind för våg i främmande hamn. Så är ju inte alls förhållandet. Vi ha i sjömanslagen en rad bestämmelser, som uppräknar de särskilda fall, i vilka en sjöman har rätt att bli hemförskaftad. Dessa lagbestämmelser ha tillkommit efter skandinaviskt samarbete och ha antagits vid 1922 års riksdag. Jag kan inte tro, att bestämmelserna kunna vara alltför olämpliga ur sjöfolkets synpunkt. Jag ber att få erinra om att en sådan auktoritet på detta område som herr Lindley lämnade dem utan all anmärkning, när sjömanslagen antogs av riksdagen. De måtte sålunda inte vara så förfärligt hjärtslitande inhumana.

Skillnaden mellan konventionen och sjömanslagen är den, att konventionen vill stadga allmän rätt för sjöman att bli hemskickad med vissa förbehåll, som skulle göras i anslutning till den nationella lagstiftningen. Vår lag däremot går på den linjen, att den uppräknar alla de behjärtansvärda fall, då det kan finnas anledning att ta hand om sjömannen för hemskickning. För min del tycker jag, att vår lags ståndpunkt är den principiellt riktiga, och då inte från något håll påvisats något fall, där det i praktiken vore önskvärt att få nu gällande sjömanslag ändrad i detta avseende, så finner jag ingen anledning föreligga att biträda den önskan, som den siste ärade talaren gjorde sig till tolk för, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorberg: Herr talman! Skulle det vara så, att inte en ratificering av konventionen skulle pålägga ökade förpliktelser vid hemforsling av sjömän utan det verkligen vore därom väl besörjt i vår nuvarande lagstiftning, så vore ju utskottets yttrande, att det skulle medföra ökade kostnader väl ändå oriktigt. Nu har utskottet ansett sig böra framhålla, att det kan medföra ökade kostnader och därmed medgivit indirekt, att det kan finnas en hel del fall, utöver i gällande lag upptagna, då det kan anses riktigt, att sjömän hemforslas. Vad kostnaderna beträffar kunde man ju sedan undersöka, om de skulle läggas på staten, på den hemforslade sjömannen själv eller på rederiet.

Herr Westman: Herr talman! Jag måste inlägga en gensaga mot den slutsats, som den siste ärade talaren drog av mitt yttrande. Jag sade, att det icke påvisats några fall, då en sjöman haft berättigade anspråk på att hemforslas, vilka inte falla under vår nuvarande lagstiftning. Men därav följer naturligtvis inte, att om man antar en generell bestämmelse om hemförskaftande av sjömän detta icke skulle ådraga oss ökade kostnader. Ett hemförskaftande kan ju ske även i sådana fall, då inte tillräckliga humanitära skäl föreligga.

Herr Lindley: Jag tror inte, att några svårigheter skulle tillkomma beträffande våra skyldigheter i detta fall, ifall vi godkände konventionen, ty det,

Konventions-
förslag ang.
hemskaffning
av sjömän.

(Forts.)

som konventionen förpliktar de olika länderna till, praktisera vi redan utan vidare. En förändring skulle blott ske på en enda punkt, nämligen den, som sammanhänger med den nyss diskuterade punkten 9, om rättighet att lämna fartyg, där det finns avtal på obegränsad tid. Där ha vi — åtminstone såvitt jag kan läsa ut det, och jag har försökt läsa dessa handlingar grundligt — det moment, som tagits som skäl varför vi inte skulle kunna godkänna den i konventionen föreslagna hemförskaftningen. Redan nu är det så, att om ett fartygs besättning blir avpolletterad i främmande hamn, skall den hemförskaftas; om fartyget lider haveri eller förliser med mera, skall besättningen hemförskaftas; har sjöman blivit sjuk på främmande ort, skall han hemsändas, och det är rederierna, som få betala i alla dessa fall. Är en sjöman fullständigt strand-satt och utblottad — han har kanske rymt från fartyget —, då åligger det ju konsulatet på platsen att se till, om det kan bereda honom någon anställning eller eventuellt få honom ombord på något fartyg för att på det sättet få honom hemsänd. Det är ingenting annat, som föreligger, och några andra större skyldigheter blir det inte genom denna konvention. Detta praktiseras också av alla utländska regeringar, och följaktligen måste jag säga, att det inte föreligger någon risk för oss att godkänna konventionen. Borttar man den bestämmelse, som jag talat om, nämligen om avtal under obegränsad tidslängd, så föreligger heller inte något skäl, varför inte konventionen skall godkännas.

Och en annan sak: vilken verkan skall det ha utåt, i andra länder, om Sverige vägrar att godkänna konventionen? Kunna vi tala om att det är på grund av punkt 9, första delen, d. v. s. avtalen på obegränsad tid, som vi frukta skola medföra konsekvenser? Man kommer att tro, att Sverige vill undandra sig sina mänskliga skyldigheter helt enkelt. Vi skola inför hela världen framstå såsom ett land, som vill undandra sig sina skyldigheter, som man överallt betraktar såsom åliggande för varje civiliserat land. Detta är vart denna ståndpunkt leder, och det kan väl inte vara till gagn för vårt land att figurera inför utlandet med ett avslag på denna punkt.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Westman: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens yttrande om att konventionens regler skulle praktiseras av alla civiliserade länder och att Sverige genom att vägra ratificering skulle undandra sig sina mänskliga skyldigheter och de förpliktelser, som åligger varje civiliserad stat, ber jag att få erinra om att av herr statsrådets meddelande framgår, att Danmark beslutat att icke ratificera och att man efter all sannolikhet kan förutse, att Norge inte heller kommer att göra det. Detta gäller även i fråga om denna konvention, så att Sverige blir i alla fall inte alldeles ensamt i de civiliserade folkens samfund, om det beslutar att icke ratificera. Det kanske enligt herr Lindleys mening inte är någon ursäkt, att man har sällskap, om man gör en handling, som inte kan anses vara riktig.

Jag vill emellertid upprepa vad jag förut framhållit, att motivet för vägran är, att vår lagstiftning för närvarande är mycket god. Jag vill dessutom framhålla, att man inom arbetsbyrån i Genève inte alls dömer nationerna på det enkla sätt, som den föregående ärade talaren trodde, så att man säger: »Den nationen har inte ratificerat och är alltså ur folksamfundets synpunkt inte mycket värd men den nationen har ratificerat och är därför föredömlig.» Det föres hos arbetsbyrån i Genève mycket noggranna anteckningar om varför den ena eller andra nationen inte ratificerat en konvention, och därvid framträder en särskild rangklass, som jag vågar beteckna som en hedersklass, vilken upp-tar de nationer, som inte ratificerat på grund av att de förut haft en god och tillfredsställande lagstiftning på området i fråga, en lagstiftning, som de inte

vilja ändra på grund av att den beträffande några småsaker skiljer sig från den konvention, som är föreslagen.

*Konventions-
förslag ang.
hemskaffning
av sjömän.
(Forts.)*

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av motsvarande del av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Thorberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motsvarande del av den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 3.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del icke haft något att erinra mot vad i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet av vederbörande departementschef hemställts beträffande rekommendationen angående hemförskaffning av befälhavare och lärlingar.

*Rekommendation ang.
hemförskaffning av befälhavare
och lärlingar.*

Föredragande departementschefen hade enligt berörda statsrådsprotokoll ansett, att förevarande rekommendation icke borde föranleda någon åtgärd från de svenska statsmakternas sida.

Enligt punkten 3 i den av herr *Linder* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen hade reservanterna ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del ansåge, att beträffande rekommendationen angående hemförskaffning av befälhavare och lärlingar Sveriges lagstiftning på ifrågavarande område snarast borde bringas i överensstämmelse med rekommendationen.

Herr *Thorberg*: Herr talman! Denna rekommendation rör ju inte manskapet utan hänför sig till statens förpliktelser gentemot befälhavare och lärlingar. Det är ju heller inte fråga om en konvention utan endast om en rekommendation att i den nationella lagstiftningen införa tillämpningen av vissa principer.

Nu har man sagt, att de i den svenska lagen redan befintliga föreskrifterna torde vara tillfredsställande och på detta »torde vara» begär man, att riksdagen skall vara nöjd och belåten och fatta sitt beslut. Utan förebringande

Rekommen-
dation ang.
hemförska-
ning av befäl-
havare
och lärlingar.
(Forts.)

således av egentligt bärande skäl med undantag av detta »torde», yrka såväl ämbetsverken som regeringen, att ingenting skall företas i annan mån än som framhållits av departementschefen. Jag finner inte detta vara tillfredsställande utan anser, att det bör fästas vidare avseende vid innehållet i denna rekommendation och hemställer därför om bifall till det yrkande, som anförts i reservationen.

Herr Westman: Som kammaren finner av propositionen och utskottsutlåtandet, är förhållandet det, att svensk rätt innehåller för lärlingar i sjömansyrket samma bestämmelser som för sjömän. En konsekvens av det förut fattade beslutet är alltså, att kammaren med avseende å denna rekommendation biträder utskottets hemställan, till vilken jag yrkar bifall.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på godkännande av motsvarande del av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Rekommen-
dation ang.
inspektionen
av sjöfolkets
arbets-
förhållanden.

Punkten 4.

Utskottet hade i denna punkt hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del icke haft något att erinra mot vad i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet av vederbörande departementschef hemställts beträffande rekommendationen angående de allmänna grunderna för inspektionen av sjöfolkets arbetsförhållanden.

Departementschefen hade enligt ifrågavarande statsrådsprotokoll ansett, att förevarande rekommendation icke för närvarande påkallade någon särskild åtgärd från de svenska statsmakternas sida.

Herr *Linder* m. fl. hade enligt punkten 4 i ovannämnda reservation ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela, att riksdagen för sin del ansåge, att beträffande rekommendationen angående de allmänna grunderna för inspektionen av sjöfolkets arbetsförhållanden Sveriges lagstiftning på ifrågavarande område snarast borde bringas i överensstämmelse med rekommendationen.

Herr Thorberg: Herr talman! Denna rekommendation innehåller en hel del bestämmelser angående de allmänna grunderna för inspektion av sjöfolkets arbetsförhållanden. Nu säger utskottet, att detta är i svensk lagstiftning redan tillfredsställande beaktat och att man därför inte bör fästa så stort avseende vid innehållet i rekommendationen. Departementschefen har dock givit ett löfte, att om av annan anledning skäl kunna komma att företas för beaktande av vad som är framfört i rekommendationen, så skall detta komma att ske. Jag är glad över att detta lilla löfte givits, ehuru väl jag finner, att det borde ha utsträckts till att gälla omedelbara åtgärder.

Beträffande rekommendationens innehåll vill jag framhålla i korthet följande: Punkt 1 i rekommendationen avser att åstadkomma, att inspektionen skall huvudsakligast gälla de sociala förhållandena ombord. Man önskar sålunda åstadkomma ökad trygghet för att det i den nationella lagstiftningen verkligen tillses, att de sociala förhållandena ombord på fartyg komma att bli inspekterade på ett tillfredsställande sätt. I punkterna 8 och 9 talas om innehållet i de allmänna rapporter, som skola avlämnas. Det är kanske i och för sig inte en så betydelsefull fråga. Rekommendationens punkt 11 talar

något om att inspektör inte bör yppa affärshemligheter. Punkterna 16 och 17 innebära, att befälhavare å fartyg skall äga rätt att påkalla inspektion; svensk lagstiftning ger honom inte en sådan rätt utan överlämnar helt åt den inspekterande myndigheten att avgöra, om inspektion skall ske eller inte. I punkt 18 a av rekommendationen föreslås, att klagomål från manskap skall behandlas konfidentiellt, så att inte någon av räddhåga för disciplinära följder skall underlåta att påpeka sociala brister, som kunna finnas ombord. I punkt 18 b ifrågasättes slutligen upprättandet av blandade kommissioner av sjöfolket och arbetsgivarna-redarna.

Rekommendation ang. inspektionen av sjöfolkets arbetsförhållanden.
(Forts.)

Ett beaktande av samtliga dessa punkter är naturligtvis möjligt, om man vill, utan att man därigenom på något sätt skadar rederinärningen. Jag vill emellertid enbart uppehålla mig något vid bestämmelsen i punkt 1, där man rekommenderar inrättandet av en social inspektion, åtskild från inspektionen av fartyget i övrigt. Jag måste därvid tyvärr återkomma till klagomålen mot kommerskollegium. Det är orimligt att bibehålla kommerskollegium såsom chefsmyndighet för den sociala inspektionen ombord. Kommerskollegium är väl ekonomiskt sakkunnigt, det är väl också lämpat att tillvarata rederinärningens, d. v. s. arbetsgivarnas intresse och även allmänhetens intresse i den mån denna allmänhet är passagerare ombord. Men kommerskollegium kan inte, samtidigt som det har att fylla dessa uppgifter, också vara en tillvaragtagare av arbetarnas intressen.

I avgivna utlåtanden ha ämbetsverken sagt att de sociala förhållandena ombord å svenska fartyg äro rätt så tillfredsställande, och skall man blott fästa sig vid vad som yttrats i samband med denna rekommendation, skulle man nog få den uppfattningen, att förhållandena äro mycket tillfredsställande här i Sverige. Jag vill ge ett erkännande och en eloge åt de rederier, som byggt nya båtar och därvid mycket väl tillgodosett bostadsförhållandena för manskapet ombord. Men det finns båtar, och dessa utgöra för resten större delen av handelsflottan, där så icke är förhållandet, och dessa svenska fartyg lämna mycket övrigt att önska i fråga om bostäderna för manskapet. Jag vill erinra herrarna om vad som inträffade för några år sedan i ett sådant fall. I Gävle gick hela besättningen på en av Sveabolagets båtar i land och lämnade fartyget. Besättningsmännen blevo åtalade för rymning, men rådstuvurätten i Gävle frikände besättningen och ålade bolaget att iordningställa fartyget, så att det blev beboeligt. Det torde vara uppenbart för en och var, att innan en rådstuvurätt vidtager en så pass handgriplig åtgärd, som detta utslag innebar, måste förhållandena vara rent av ohyggliga. Detta visar, hur pass bristfällig den sociala inspektionen för förhållandena ombord ändå är. Den är bristfällig och otillfredsställande, och i detta avseende måste det åstadkommas en förändring, som inte kan ske på annat sätt än genom att denna inspektionsmyndighet frantages kommerskollegium och lägges över på socialstyrelsen.

Nu har man visserligen sagt, att dessa verk äro tvillingbröder i viss mån, men jag tror, att en del av socialstyrelsens synpunkter vid dess ställningstagande i sjöfartsfrågor beror på att styrelsen icke ständigt och kunnat vill stå på kant med kommerskollegium. Därför torde denna sak icke kunna rangeras på tillfredsställande sätt med mindre det blir en förändring, så att hela den sociala inspektionen flyttas över på socialstyrelsen.

Det är också så, att det inte enbart är bostadsförhållandena ombord som äro otillfredsställande, utan olycksfallsprocenten vid arbete ombord är även den så stor, att den frågan tarvar uppmärksamhet från myndigheternas sida. Ty jag vågar påstå, att med en bättre inspektion och med åstadkommande av bättre anordningar ombord skulle olycksfallens antal också komma att bli mindre än för närvarande.

Nu kan ju ett uttalande till förmån för rekommendationen inte föranleda

Rekommendation ang. inspektionen av sjöfolkets arbetsförhållanden.
(Forts.)

något omedelbart beslut av riksdagen. Jag vill dock i anslutning till utskottets uttalande, »att fråga om omorganisation av kommerskollegium för närvarande är föremål för utredning och att förslag härom kan förväntas komma att föreläggas riksdagen inom en nära framtid», till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, i den mån han kan hava något inflytande på dessa frågor, hemställa, att denna utrednings resultat må komma att utmynna i en omläggning av chefskapet för den sociala inspektionen ombord. I senare delen av sitt uttalande anför utskottet, att riksdagen i fjol avlog en inom andra kammaren väckt motion om den sociala inspektionens å fartyg överflyttning till socialstyrelsen, och att detta skulle utgöra skäl för att man i år ingenting borde göra. Här tycker jag, att utskottet gått längre än vad utskottet har anledning till. Ty anser man, att den åberopade utredningen skall komma att resultera i något förslag, som kan sammanfalla med innehållet i rekommendationen, behöver man ju inte i år åberopa att riksdagen i fjol avlog den berörda motionen.

Jag ber, herr talman, att få hemställa, att beträffande denna rekommendation angående allmänna grunder för inspektionen av sjöfolkets arbetsförhållanden Sveriges lagstiftning på ifrågakvarande område måtte snarast bringas i överensstämmelse med vad som anförts i rekommendationen.

Herr Westman: Herr talman! Om kammarens ledamöter taga kännedom om innehållet i denna vidlyftiga rekommendation, som finnes återgiven i utskottets utlåtande, så finna ni, mina herrar, att den innehåller en mängd detaljerade förslag, vilka ingripa i varjehanda småregler rörande förvaltningens anordnande. Jag måste för min del säga, att man inte kan undgå att hysa tveksamhet, huruvida det kan vara lämpligt att på detta sätt genom internationella regler fastslå detaljer i de olika ländernas förvaltningsmekanism. Ty det är dock så, att så länge det finns självständiga stater med säregna nationella behov, så kommer det alltid att finnas anledning för dem att anordna sin förvaltningsteknik på ett sätt, som sammanhänger med rättstillstånd, folklynne och ekonomiska förhållanden. Jag tror verkligen icke, att det är någon större skada om riksdagen nu vägrar att uttala sig för att dessa detaljerade bestämmelser, vilka den siste ärade talaren omnämnde i början av sitt anförande, skola införas i vår svenska rätt. Men den ärade talaren intresserade sig icke heller så mycket för dessa punkter, som han först berörde, utan han intresserade sig väsentligen för den sats i rekommendationen, som gäller inspektionens uppgift. Jag vill då anmärka, att den ärade talaren icke refererade konventionens text fullt korrekt. Den ärade talaren sade nämligen, att enligt konventionen skulle den sociala inspektionen vara åtskild från annan verksamhet, men det står här, att de myndigheter, vilka i varje land hava att svara för tillsyn å sjöfolkets arbetsförhållanden, böra hava som *förnämsta uppgift etc.* Således skulle detta inte vara deras enda uppgift. Detta påpekande gäller ju en obetydlighet, som jag endast velat i förbigående beröra.

Jag vill i fråga om det önskemål, som den ärade talaren särskilt underströk, nämligen att få till stånd en omorganisation av fartygsinspektionen, främst då i det syfte, att den skulle skiljas från kommerskollegium och överlämnas till socialstyrelsen, säga, att om kammaren bifaller utskottets hemställan, har kammaren därvid inte på något sätt intagit någon ståndpunkt vare sig för eller emot detta önskemål. Detta av det skäl, att utskottet inte ansett lämpligt, att kammaren skulle i det avseendet binda sig i detta sammanhang, ty den frågan blir ju ett statsutskottsärende. Den frågan bör prövas av statsutskottet, och då frågan kommer före i den ordningen, vilket anledning är att antaga, att den skall göra, bör riksdagen ha fullt fria händer att taga ställning till problemet.

Då utskottet, såsom den siste ärade talaren påpekade, framhållit, att fjol-årets riksdag avslagit den inom andra kammaren väckta motionen med hemställan, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av frågan om överflyttande från kommerskollegium till socialstyrelsen av de sjöfartskontrollen rörande frågor, som enbart eller i övervägande grad röra arbetareskyddet, när utskottet har omnämnt detta, säger jag, är det blott därför att utskottet ansett sig ha skyldighet att *omtala* detta faktum. Men detta omnämmande innebär icke alls något försök från utskottets sida att ge den inbörden åt ett bifall till utskottets hemställan, att riksdagen därmed skulle ånyo hava godkänt den ståndpunkt, riksdagen intog i fjol i denna fråga. Utskottet säger blott, att vi inte nu skola tala om, hur fartygsinspektionen i framtiden bör ordnas, ty den frågan ligger under utredning, och med tiden får riksdagen — jag upprepar det — taga ståndpunkt till den frågan, när denna utredning, av vederbörande utskott behandlad, föreligger på kamrarnas bord.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindley**: Då man läser denna rekommendation och dess formulering, är det inte utan att man nästan får en liten känsla av, att vederbörande i Genève haft ögonen riktade på vårt eget kommerskollegium. Denna slutsats kunde ju kanske förefalla ganska långsökt, då ju en mängd länder böra sammanträffat i Genève, så väl europeiska som asiatiska och exotiska. Men hela denna formulering är sådan, att den absolut träffar målet, och jag undrar inte på att man i kommerskollegium känner sig ganska stött. Kanske detta också är en av anledningarna varför förslaget till konvention och rekommendation fått ett så kyligt bemötande från det hållet. Men man försöker också »svitscha» hela den här historien om sjöfartskontrollen från sig själv med att man säger: »I fråga om den svenska fartygsinspektionen torde böra erinras om, att den har till åliggande att utöva tillsyn å efterlevnad av sjöarbetstidslagen.» Vidare har den till uppgift att vaka över »att fartyg, som nyttjas till sjöfart, äro i sjövärdigt skick och behörigen utrustade samt så inrättade, att nödigt skydd mot olycksfall och ohälsa beredes samtliga ombordvarande, att bostäder ombord äro tillräckliga och lämpliga, att fartygs inrättningar och redskap erbjuda tillräcklig säkerhet till förekommande av olycksfall och ohälsa, att fartyg äro på betryggande sätt bemannade, samt att fartyg äro så lastade eller barlastade, att säkerheten för fartyg, liv eller gods ej äventyras.»

Man åberopar detta nästan som om det skulle utgöra något hinder för att just den institutionen skulle vara så inrättad, att den kunde svara mot de krav, man internationellt skulle kunna ställa på dylika institutioner. Men tvärtom gäller motsatsen, ty allt detta är bara sociala föreskrifter, vilkas fullgörande denna fartygsinspektion har att övervaka. Den är ju, om jag så får säga, just idealet i överensstämmelse med de principer, man där uttalat. Sedan pekas på en del andra skyldigheter, som skulle åligga vederbörande här i Sverige, om konventionen biträdde, i motsats mot vad fallet är enligt gällande rätt, därför att vi inte ha motsvarande bestämmelser i vår lagstiftning. Detta har då av utskottet naturligtvis ansetts utgöra skäl, varför vi inte skulle kunna godkänna denna rekommendation. Punkterna 8 och 9 kan jag hoppa över, ty de gälla blott själva rapporteringen, och den saken kunna vi väl ordna så som vi anse lämpligt. Vi rapportera t. ex. inte traden, på vilken fartyget går eller dess storlek m. m. Men det är endast en mycket enkel sak att lägga upp en sådan rapport, så att det är ju ingenting att tala om. I punkten 11 vill man fastställa inspektörens skyldighet att inte yppa affärshemligheter. Jag kan inte riktigt komma ihåg, om vi berörde den saken, när jag satt med i sjöfartskommittén, vari redarna voro synnerligen starkt repre-

Rekommendation ang. inspektionen av sjöfolkets arbetsförhållanden.
(Forts.)

Rekommendation ang. inspektionen av sjöfolkets arbetsförhållanden.
(Forts.)

senterade. Den bestod bl. a. av tre skeppsredare och undertecknad såsom ensam representant för sjöfolket. Men likväl kunde vi enas om dessa bestämmelser, som sedan ingingo i lagen och som man numera betraktar som mycket stränga, just därför att rättskänslan kanske på den tiden var mycket starkare accentuerad än i närvarande stund. Men jag vet inte, om vi då hade frågan uppe om skyldighet för inspektörerna att inte yppa affärshemligheter. Har sådan skyldighet inte blivit fastställd i reglementet för dessa tjänstemän, så kan jag inte finna annat än att det bör göras snarast möjligt. Ty jag skall villigt erkänna, att om t. ex. en sjöfartsinspektör kommer ombord på ett fartyg och upptäcker något som kan betecknas som en ren affärangelägenhet eller affärshemlighet eller dylikt och som icke har med fartygets säkerhet att göra och han sedan skulle använda detta eller rent av gå och sälja hemligheten till en konkurrerande firma, så vore detta naturligtvis ett fullständigt missbruk av hans rättighet att komma ombord på fartyget och inspektera. Skulle nu fallet vara, att frånvaron av sådana stadganden, vilket jag betvivlar, utgör hinder för oss att godkänna denna rekommendation, så bör lagstiftningen ändras omedelbart.

Sedan har man anmärkt på den föreslagna rätten för befälhavaren att påkalla inspektion. När vi behandlade fartygens säkerhetsbestämmelser och rättigheten att om det brister i det hänseendet påkalla inspektion, så medger jag, att vi bara tänkte på sjöfolket, därför att dessa förut voro handikappade att påkalla inspektion eller undersökning av det fartyg, vilket de betraktade såsom icke sjövärdigt. Att befälhavaren skulle ha samma rätt utskrivnen i lagtexten tänkte vi icke på vid den tiden, men det kan vara möjligt, att han behöver sådan rätt uttryckligen föreskriven. Visst kan det inträffa ett sådant fall, att en befälhavare är fullständigt medveten om att fartyget inte är fullt sjövärdigt, men han kan inte på egen hand vidtaga några åtgärder för att avhjälpa detta. Han kan inte få fartygets redare att vidtaga en sådan åtgärd. Nog borde han då hava samma rätt som sjömännen nämligen att påkalla, att fartygsinspektionen kommer och tar kännedom om dessa missförhållanden. Detta kan dock inte utgöra något hinder för oss att godkänna denna rekommendation. Tvärtom anser jag, att allting talar för att även den detaljen borde av oss accepteras.

Vidare har det talats om att anmälningarna borde kunna göras konfidentiella, d. v. s. man vill förhindra att de skola offentliggöras. Det är också en fråga, som vi inte i någon vidare mån dryftat, men det ligger åtskilligt i den. Nu äro ju stadgandena sådana, att alla skrivelser, som lämnas in till fartygsinspektionen, bli offentliga handlingar, och dessa måste läggas fram för vem som helst som begär att få granska dem. Men det kan också tänkas, att det göres muntliga framställningar, och dessa böra kunna hållas konfidentiella. Ingenting bör väl hindra detta, ty det är fullständigt berättigat. Låt oss säga, att det finns en sjöman ombord på fartyget, som inte vill förlora anställningen på fartyget, men han är övertygad om att det ombord finnes vissa bristfälligheter, och han vill att fartygsinspektionen skall komma ombord och undersöka saken. Skall han nu utsätta sig för det hat, som blir följderna, om han gör en offentlig anmälan? Skall han inte kunna gå till fartygsinspektionens närmaste tjänsteman och omtala missförhållandena utan att samtidigt avgiva en skriftlig anmälan? Jag har själv en gång i mitt liv varit ute för en sådan historia. Det var nämligen på en sådan där »collier», som jag talade om, och som gick på korta resor. Jag tyckte bra om fartyget, det var inte tu tal om det, och ville gärna vara kvar ombord. Det var ett sådant fartyg, där man gick på »running agreement» utan att mönstra av vid varje resa. Men detta fartyg hade genomgått vissa haverier. Så t. ex. hade en stor del av

relingen blivit sönderslagen och sedan bara provisoriskt reparerad, och vissa reservpumpar voro fullständigt sönder. Om någon olycka inträffade, förelåg stor fara för fartygets säkerhet. Jag gick då upp till representanten för inspektionen i Sunderland och anmälde saken. Han svarade: vi skola komma och titta på det! De kommo också, och följderna blev, att de stoppade fartyget. Det hade redan börjat lasta, men inspektionen befallde oss att taga ur lasten igen, ty pumparna måste repareras. Man gick likväl och skvallrade och talte om, att »den, som rapporterat detta, det är Lindley!» Följaktligen blevo vi naturligtvis avmönstrade, och sedan såg man inte gärna åt mitt håll, då det gällde att mönstra på nytt igen, ty man ansåg, att jag tillfogat fartyget kostnader genom att det blev stoppat. Skulle det nu inte, vill jag fråga, vara berättigat, att man med tanke på dylika fall införde en sådan bestämmelse, att endast en muntlig framställning behöver göras och att den skall betraktas som konfidentiell.

Alla de anmärkningar, som man framställt beträffande dessa rekommendationer, gälla därför sådant, som vi böra acceptera därest vi inte infört sådana bestämmelser förut. Följaktligen borde utskottet ha kommit med ett annat utlåtande, om icke tillstyrkande så dock hållet i helt annan anda och innefattande hemställan om att Kungl. Maj:t skulle snarast möjligt försöka förverkliga de krav, som här hava framställts.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder framkomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på godkännande av motsvarande del av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr andre vice talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 152, i anledning av väckt motion om sänkning av tullen å ämnen för skoläster; samt

nr 153, i anledning av väckt motion om tull å förädlade träd av äpple, päron, plommon och körsbär.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättningsbyggnad för flottan ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 92, i anledning av väckt motion om nordisk avrustning i anslutning till det avrustade Tyskland;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksräkenskapsverket och dess verksamhet under budgetåret 1927—1928 jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga vattenfall i Lagan m. m.;

Rekommendation ang. inspektionen av sjöfolkets arbetsförhållanden.
(Forts.)

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften, m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper ävensom en i ämnet väckt motion; samt

nr 44, i anledning av väckta motioner om beredande av likställighet i tullskyddshänseende, mellan, å ena sidan, jordbruket och dess binäringar samt, å andra sidan, de industriella näringarna, m. m.;

bankoutskottets memorial:

nr 39, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkterna 47:o och 76:o av bankoutskottets utlåtande nr 36 i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 40, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 43:o av bankoutskottets utlåtande nr 38 i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion angående lättnad i villkoren för eldbehållning;

nr 5, i anledning av väckt motion om uppbyggandet av en folklig musik- kultur, grundad icke minst på bibehållandet av de gamla militärorkestrarna i deras förutvarande omfattning; samt

nr 6, i anledning av väckt motion angående statens medverkan till inrättande av och stöd för intressekontor m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.52 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 6 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Justerades protokollen för den 30 nästlidne april och den 3 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 154, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av den nyttjanderätt till Tuna bergslags allmanning i Södermanlands län, som må tillkomma Tunabergs kopparverk;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk;

nr 157, angående ändrad lydelse samt förlängd giltighetstid av avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelssfond;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i grunderna för förvaltningen av vissa kronan tillhöriga vattenfall;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss del av Västgöta och Skaraborgs regementens förutvarande mötesplats Axvalls hed;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa tullverket tillhöriga jordlotter i Norrtälje;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till byggmästaren E. Jonsson i Malåträsk i anledning av förluster å byggnadsarbeten för domänverkets räkning jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande till nationalpark av visst område av kronoparken Norra Kvill i Kalmar län.

Herr talmannen yttrade, att sedan hos kammaren såsom kanslist anställde juris studeranden T. Vide begärt att för fullgörande av värnpliktstjänstgöring erhålla ledighet från kanslistbefattningen från och med den 14 innevarande maj till riksdagens slut, herr talmannen och de ledamöter, som fått i uppdrag att jämte honom tillsätta kammarens kansli, med bifall till nämnda begäran antagit amanuensen i arméförvaltningen H. Palmer att under Vides ifrågasvarande ledighet bestrida hans kanslistbefattning.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 91—94 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 42—44.

Föredrogos bankoutskottets memorial:

nr 39, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkterna 47:o och 76:o av bankoutskottets utlåtande nr 36 i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 40, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkterna 43:o av bankoutskottets utlåtande nr 38 i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 4—6.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista bland två gången bordlagda ärenden uppföras först statsutskottets utlåtande nr 91 och sedan statsutskottets utlåtande nr 92. Övriga ärenden må föredragas i vanlig ordning.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.42 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
